

DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET I SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

Personalens och ledarnas synpunkter

Pauliina Sopanen
Filippa Belfrage
Mari Bergroth
Charlotta Rehn
Katri Hansell
Karita Mård-Miettinen
Kati Costiander
Yvonne Nummela

© Utbildningsstyrelsen

Rapporter och utredningar 2024:1b

ISBN 978-952-13-6941-4 (pdf)

ISSN-L 1798-8918

ISSN 1798-8926 (pdf)

Ombrytning: PunaMusta Oy

oph.fi/sv

INNEHÅLL

1.	INLEDNING.	.4
2.	SMÅBARNSPEDAGOGIKEN SOM EN DEL AV KONTINUITETEN I SPRÅKPEDAGOGIKEN. .6	
2.1	Lagstiftning om småbarnspedagogik och styrsystemet för småbarnspedagogik.	.6
2.2	Kontinuiteten i språkpedagogiken.	.8
2.3	Perspektiv på det andra inhemska språket.	.10
2.4	Begrepp och definitioner med anknytning till språk inom småbarnspedagogiken.	.14
2.5	Läroutbildning och fortbildning för personalen	.18
3.	MATERIAL.	.21
4.	PERSONAL INOM SMÅBARNSPEDAGOGIK.	.24
4.1	Analys av respondentgruppen.	.24
4.2	Småbarnspedagogikens verksamhetsmiljö som utgångspunkt.	.28
4.3	Pedagogiska lösningar och utvecklingsönskemål.	.37
4.4	Sammanfattning av personalenkäten.	.44
5.	LEDARE INOM SMÅBARNSPEDAGOGIK.	.47
5.1	Analys av respondentgruppen.	.47
5.2	Verksamhetsmiljön på kommunnivå som utgångspunkt.	.49
5.3	Lösningar och utvecklingsönskemål.	.58
5.4	Sammanfattning av enkäten för ledare.	.62
6.	SPRÅKBAD I DE INHEMSKA SPRÅKEN.	.65
6.1	Språkbad i de inhemska språken – kännetecken	.65
6.2	Språkbadslärarnas utbildning i småbarnspedagogiken.	.66
6.3	Språkbad i de inhemska språken – personalenkät.	.66
6.4	Språkbad i de inhemska språken – enkät för ledare.	.68
7.	UTVECKLINGSBEHOV I DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET.	.70
7.1	Allmänna utvecklingsbehov ur personalens och ledarnas perspektiv.	.70
7.2	Personalens och ledarnas perspektiv på nationella riktlinjer.	.73
8.	REFLEKTION ÖVER RESULTATEN OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG.	.76
	KÄLLOR.	.85

1. INLEDNING

Enligt Nationalspråksstrategin (2021) är viktiga utbildningspolitiska mål bland annat att stödja en levande tvåspråkighet och ett positivt språkklimat samt garantera mångsidiga språkval och goda färdigheter i nationalspråken för barn, unga och vuxna. I Nationalspråksstrategin påpekas även att skillnaderna i språkfärdigheter och inställningar till språk ofta uppkommer redan före skolåldern, vilket innebär att såväl småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen som den grundläggande utbildningen har en viktig uppgift i att skapa en god grund för lärande i de inhemska språken och utveckla barnens språkfärdigheter.

Utgående från Nationalspråksstrategin (2021) och Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering (2019) utarbetades ett program för att utveckla det andra inhemska språket från småbarnspedagogiken till andra stadiets utbildning under åren 2022–2023 (Undervisnings- och kulturministeriet, 2022). Undervisnings- och kulturministeriet och Utbildningsstyrelsen tog i samarbete fram åtta åtgärder som främjar skrivelsen i Marins regeringsprogram om att främja lärandet i det andra inhemska språket och som samtidigt genomför riktlinjerna i nationalspråksstrategin. En av dessa åtgärder (åtgärd 3) riktade sig uttryckligen till småbarnspedagogiken med målsättning att stödja barns lärande i det andra inhemska språket från och med småbarnspedagogiken. Den föreliggande utredningen anknyter till den åtgärden. Målsättningen var att utreda och ta fram åtgärdsförslag och modeller för hur man i högre grad kan stödja alla barns språklärande i det andra inhemska språket inom småbarnspedagogiken. Tidigt fullständigt språkbad i de inhemska språken, språkberikande program och språkduschverksamhet gör det möjligt att stärka kunskaperna i det andra inhemska språket och stödja det fortsatta språklärandet inom den grundläggande utbildningen. På detta sätt kan man främja en enhetlig och jämlik språkstig för varje barn.

Syftet med denna utredning är att ge en lägesbild av den nationella styrningen och det praktiska genomförandet av undervisningen i det andra inhemska språket, finska och svenska. I utredningen kartläggs den språkpedagogiska kompetensen hos personalen inom småbarnspedagogik och synen på hur det andra inhemska språket beaktas och inkluderas i verksamheten hos ledningen för småbarnspedagogik. I utredningen ingår även förslag på åtgärder för att stärka de inhemska språken och synligheten för språken inom småbarnspedagogiken. I utredningen granskas även olika goda modeller för att stärka det andra inhemska språket med början inom småbarnspedagogiken. Utredningen hänger även samman med åtgärd 4 och 7 i programmet för utveckling av det andra inhemska språket, som har som mål att utveckla och uppdatera stödmaterial för undervisning i det andra inhemska språket och främja professionell utveckling och samarbetsmöjligheter för lärare som undervisar i det andra inhemska språket.

Utredningen är genomförd som ett forskningssamarbete mellan Utbildningsstyrelsen och Helsingfors universitet. Ansvariga för forskningssamarbetet var docent i pedagogik Mari Bergroth vid Helsingfors universitet och undervisningsrådet Charlotta Rehn vid Utbildningsstyrelsen. Projektet samordnades av Utbildningsstyrelsen, som tillsatte en arbetsgrupp bestående av sakkunniga till stöd för utredningsarbetet i mars 2023. Medlemmar i arbetsgruppen var docent i pedagogik Mari Bergroth, Helsingfors universitet, docent i pedagogik Katri Hansell, Åbo Akademi, professor i tillämpad språkvetenskap Karita Mård-Miettinen, Jyväskylä universitet samt undervisningsråden Kati Costiander, Yvonne Nummela och Charlotta Rehn vid Utbildningsstyrelsen. Enkäten och utredningen sammanställdes av filosofie doktor Pauliina Sopanen och pedagogie magister Filippa Belfrage vid Helsingfors universitet. Alla medlemmar i arbetsgruppen deltog i planeringen, genomförandet och styrningen av projektet i olika skeden av processen. Även andra

sakkunniga har bidragit med värdefulla kommentarer och synpunkter då enkäterna utarbetades och rapporten sammanställdes. Ett stort tack till er alla för er insats.

Resultaten som presenteras i denna rapport kan användas för att skapa en gemensam pedagogisk grund för lärandet i det andra inhemska språket inom småbarnspedagogiken. Granskningen av tillvägagångssätten som redan tillämpas när det gäller det andra inhemska språket bidrar även till implementeringen av regeringsprogrammet Orpo (2023), där stöd för språklärande med början från småbarnspedagogiken betonas genom att stärka och bredda språkbild och språkduschverksamhet i de inhemska språken och utbilda fler språkbildslärare. Resultaten kan även användas vid planeringen och genomförandet av lärarutbildning och fortbildning för lärare inom småbarnspedagogik. I större skala och med sikte på framtiden utgör åtgärderna som föreslås i denna rapport en grund för ökad jämlikhet med tanke på barnens lärsteg.

2. SMÅBARNSPEDAGOGIKEN SOM EN DEL AV KONTINUITETEN I SPRÅKPEDAGOGIKEN

Småbarnspedagogiken är en del av det finländska utbildningssystemet och en viktig del av barnets uppväxt och lärtig. Syftet med småbarnspedagogiken är att stödja barnets förutsättningar för lärande och främja livslångt lärande och uppfyllandet av utbildningsmässig jämlikhet i enlighet med inkluderande principer. I det här kapitlet behandlas lagstiftningen om småbarnspedagogik och styrsystemet för småbarnspedagogik (kapitel 2.1), kontinuiteten i språkpedagogiken (kapitel 2.2), perspektiv på det andra inhemska språket (kapitel 2.3) samt begrepp (kapitel 2.4) som används i såväl den här utredningen som i Grunderna för planen för småbarnspedagogik (Utbildningsstyrelsen, 2022). Avslutningsvis behandlas lärarutbildning och fortbildning inom småbarnspedagogik (kapitel 2.5).

2.1 Lagstiftning om småbarnspedagogik och styrsystemet för småbarnspedagogik

Förpliktelserna som styr småbarnspedagogiken bygger på Finlands grundlag¹, lagen om småbarnspedagogik² och statsrådets förordning om småbarnspedagogik³ samt på Grunderna för planen för småbarnspedagogik⁴. Förpliktelser som grundar sig på annan lagstiftning eller internationella avtal som Finland förbundit sig att följa ska även beaktas vid ordnandet av småbarnspedagogiken. Sådana är bland annat diskrimineringslagen⁵, lagen om jämställdhet⁶, Europakonventionen⁷, FN:s konvention om barnets rättigheter⁸, FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning⁹, FN:s deklaration om urfolkens rättigheter¹⁰ och FN:s globala mål för hållbar utveckling¹¹.

I **lagen om småbarnspedagogik** föreskrivs om barnets rätt till småbarnspedagogik, anordnande och tillhandahållande av småbarnspedagogik och om en informationsresurs inom småbarnspedagogik. Lagen tillämpas på daghemsverksamhet eller familjedagvård som anordnas eller tillhandahålls av en kommun, samkommun eller en privat serviceproducent. Lagen tillämpas även i tillämpliga delar på anordnande och tillhandahållande av öppen småbarnspedagogisk verksamhet.

De nationella målen för småbarnspedagogiken fastställs i lagen om småbarnspedagogik. I enlighet med målen som anges i lagen om småbarnspedagogik ska småbarnspedagogiken bland annat stödja barnets förutsättningar för lärande och främja livslångt lärande och uppfyllandet av utbildningsmässig jämlikhet i enlighet med inkluderande principer. I målen ingår även att erbjuda alla barn lika möjligheter till småbarnspedagogik, främja likabehandling och jämställdhet

1 Finlands grundlag 6 § (731/1999)

2 Lag om småbarnspedagogik (540/2018)

3 Statsrådets förordning om småbarnspedagogik (753/2018)

4 Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2022. Föreskrifter och anvisningar 2022:2b. Utbildningsstyrelsen.

5 Diskrimineringslag (1325/2014)

6 Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986)

7 Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna 1990

8 FN:s konvention om barnets rättigheter 1989 (59/1991)

9 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (27/2016)

10 FN:s deklaration om urfolkens rättigheter 2007

11 Globala mål för hållbar utveckling – Agenda 2030. FN:s toppmöte 2015

samt ge färdigheter att förstå och respektera den allmänna kulturtraditionen samt vars och ens språkliga, kulturella, religiösa och åskådningsmässiga bakgrund. Målen styr hur grunderna för planen för småbarnspedagogik, de lokala planerna för småbarnspedagogik och barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas, genomförs och utvärderas.

Avsikten med den nationella styrningen av småbarnspedagogiken är att skapa likvärdiga förutsättningar för en helhetsmässig uppväxt, utveckling och lärande för de barn som deltar i småbarnspedagogiken. **Grunderna för planen för småbarnspedagogik** har som uppdrag att stödja och styra hur småbarnspedagogiken ordnas, genomförs och utvecklas. Grunderna för planen för småbarnspedagogik ska bidra till att verksamheten håller hög kvalitet och genomförs på lika grunder i hela landet. Utbildningsstyrelsen fastställer grunderna för planen för småbarnspedagogik¹².

Anordnaren av småbarnspedagogik ska utarbeta och godkänna en **lokal plan för småbarnspedagogik** utgående från de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik. Den lokala planen för småbarnspedagogik är bindande och den ska utvärderas och utvecklas. Planen för småbarnspedagogik ska utarbetas så att den preciserar, styr och stöder anordnandet av småbarnspedagogiken på lokal nivå. Den lokala planen kan precisera de nationella grunderna, men den kan inte utesluta mål eller innehåll som förutsätts i lagen, förordningen eller i grunderna för planen för småbarnspedagogik. I den lokala planen för småbarnspedagogik öppnar man upp och konkretiserar den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken på ett sätt som styr och stöder hur småbarnspedagogiken genomförs och utvecklas på lokal nivå, till exempel hur det andra inhemska språket inkluderas i verksamheten inom småbarnspedagogiken. De lokala planerna ålägger personalen inom småbarnspedagogik att förbinda sig till verksamheten enligt lagen om småbarnspedagogik samt enligt värdegrunden, målen och innehållet i grunderna för planen för småbarnspedagogik på daghem, inom familjedagvård och inom öppen småbarnspedagogisk verksamhet.

Ett barn som deltar i småbarnspedagogisk verksamhet har enligt lagen om småbarnspedagogik rätt till systematisk och målinriktad fostran, undervisning och vård. För att det här ska uppnås gör man upp en plan för småbarnspedagogik för varje barn i daghem eller familjedagvård. En viktig utgångspunkt vid utarbetandet av **barnets plan för småbarnspedagogik** är barnets styrkor, intresseområden, kunnande och individuella behov. Vid utarbetandet av planen beaktas även barnets språkliga, kulturella och åskådningsmässiga bakgrund. I barnets plan för småbarnspedagogik antecknas de centrala målen för personalens pedagogiska verksamhet. Planen utarbetas i samarbete med barnet och vårdnadshavaren.

Språken inom småbarnspedagogiken. I småbarnspedagogiken är språket både ett verktyg för lärande och ett föremål för lärandet. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja utvecklingen av barnens språkliga kunskaper och färdigheter samt deras språkliga identiteter. Varje barns språkliga och kulturella bakgrund ska beaktas i den småbarnspedagogiska verksamheten. Det betyder att alla barn, inklusive barn med ett annat modersmål än finska eller svenska och flerspråkiga barn, ska få stöd för att utveckla sina språkkunskaper, sina språkliga eller kulturella identiteter och sin självkänsla.

Språk sammanflätas på olika sätt i den småbarnspedagogiska verksamheten och därför är det viktigt att särskilja och känna till de olika aspekterna av språk inom småbarnspedagogiken som beskrivs i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Begreppen öppnas upp närmare i kapitel 2.4.

12 Lag om småbarnspedagogik 21 §

Enligt lagen om småbarnspedagogik¹³ ska kommunen se till att varje barn kan få småbarnspedagogik på sitt modersmål, svenska, finska eller samiska. För ett barn som använder teckenspråk kan småbarnspedagogik ges på teckenspråk. Småbarnspedagogik kan också ges på romani. Även andra språk kan användas i småbarnspedagogiken ifall det inte äventyrar förverkligandet av målen i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Vårdnadshavarna väljer på vilket språk barnet deltar i småbarnspedagogiken. **Verksamhetsspråket** är det språk på vilket småbarnspedagogiken ordnas och det språk som genomsyrar hela den småbarnspedagogiska verksamheten. Varje barngrupp har endast ett verksamhetsspråk. I småbarnspedagogiken ska varje barn få stöd för att utveckla sina färdigheter i verksamhetsspråket. Verksamhetsspråket är ofta det språk som barnet inleder sin skolgång på.

Utöver verksamhetsspråket ska man som en del av **den pedagogiska verksamheten och en språkmedveten verksamhetskultur** bekanta sig med andra språk, till exempel som en del av genomförandet av lärområden. Inom ramen för lärområdet *Språkens rika värld* stärks bland annat barnens intresse och nyfikenhet för språk, texter och kulturer. I grunderna för planen för småbarnspedagogik fastställs också att man inom småbarnspedagogiken ska ta till vara och värdesätta nationalspråken. Varje barn som deltar i småbarnspedagogiken har rätt att bekanta sig med **det andra inhemska språket**, det vill säga finska för barn i svenskspråkig småbarnspedagogik och svenska för barn i finskspråkig småbarnspedagogik. Språkduschverksamhet är ett exempel på hur man som en del av den pedagogiska verksamheten med låg tröskel kan bekanta sig med det andra inhemska språket och andra språk med hjälp av aktiverande arbetssätt såsom sång och lek.

Småbarnspedagogik på två språk innebär att anordnaren av småbarnspedagogik fattar ett beslut om att erbjuda småbarnspedagogik på två språk. Syftet med småbarnspedagogisk verksamhet på två språk är att ta till vara barnens sensitiva period för tidigt språklärande genom att erbjuda barnen en mångsidigare språkpedagogik än i vanliga fall. Barnen erbjuds tillfällen att tillägna sig två språk och använda dem på ett aktivt och lekfullt sätt. Samtidigt läggs grunden för livslångt språklärande. Småbarnspedagogik på två språk indelas i omfattande och mindre omfattande. I omfattande småbarnspedagogik på två språk, bland annat språkbad i de inhemska språken, är strävan att ge barnen färdigheter att komma till rätta i en två- eller flerspråkig miljö. I mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk, språkberikad verksamhet, är målet att väcka barnens intresse och skapa en positiv attityd till språken. Begreppen och innehållet öppnas upp närmare i kapitel 2.4.

2.2 Kontinuiteten i språkpedagogiken

I utvecklingen av språkundervisningen och utbildningspolitiken gällande språk är det viktigt att granska hela språkstigen från småbarnspedagogiken till högskoleutbildningen. Målen, innehållen och arbetssätten inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen är centrala för att skapa en god grund för båda nationalspråken och för att utveckla språkfärdigheten (Nationalspråksstrategin, 2021). Språk och språkfärdigheter anknyter inte enbart till själva språkundervisningen utan de har en viktig roll i att stärka kunskap och bildning i allmänhet (Pyykkö, 2017).

I tabell 1 förklaras olika termer som används när man talar om språk och språkstudier. I tabellen presenteras skillnaderna och likheterna mellan de centrala begreppen när det gäller den

13 Lag om småbarnspedagogik 8 §

finskspråkiga och den svenskspråkiga utbildningsstigen. Även om fokus i tabellen ligger på den grundläggande utbildningen och skolvärlden, är det viktigt att beakta att småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen är en del av utbildningsstigen och utgör grunden för språkstudier inom den grundläggande utbildningen och för barnets intresse för språk och för att lära sig språk i allmänhet.

TABELL 1: SKILLNADER OCH LIKHETER NÄR DET GÄLLER DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET INOM DEN FINSPRÅKIGA OCH SVENSKSPRÅKIGA UTBILDNINGEN

	Läroämne Lärokurs	Den finskspråkiga utbildningsstigen	Den svenskspråkiga utbildningsstigen
Skolans undervisnings- språk	Modersmål och litteratur	Finska och litteratur	Svenska och litteratur
		Vid språkbad i svenska undervisas en del av innehållet i lärokursen på språkbadspråket svenska	Vid språkbad i finska undervisas en del av innehållet i lärokursen på språkbadspråket finska
		Finska som andraspråk och litteratur (vid behov för elever med invandrarbakgrund)	Svenska som andraspråk och litteratur (vid behov för elever med invandrarbakgrund)
		Småbarnspedagogik: anges inte i lagstiftningen	Småbarnspedagogik: anges inte i lagstiftningen
		Förskoleundervisning: erbjuds i mån av möjlighet	Förskoleundervisning: erbjuds i mån av möjlighet
Språkstudier	Det andra inhemska språket	Svenska som andra inhemska språk	Finska som andra inhemska språk
		Vanligtvis B1-språk. Kan även vara A1-språk eller A2-språk.	Vanligtvis A1-språk. Kan även vara A2-språk eller B1-språk.
		Modersmålsinriktad svenska (mosve) är en A1-lärokurs ämnad för elever som lever i en tvåspråkig (finsk-svensk) hemmiljö och som i tidig ålder kommit i kontakt med den svenska kulturen. Förekommer sällan.	Modersmålsinriktad finska (mofi) är en A-lärokurs ämnad för elever som lever i en tvåspråkig (svensk-finsk) hemmiljö och som i tidig ålder kommit i kontakt med den finska kulturen. Allmän praxis.
		I språkbad i svenska är svenska ett A-språk.	I språkbad i finska är finska ett A-språk.
	A1-språk	Det första språket som undervisas i den grundläggande utbildningen. Undervisningen i A1-språket inleds senast under vårterminen i årskurs 1.	Det första språket som undervisas i den grundläggande utbildningen. Undervisningen i A1-språket inleds senast under vårterminen i årskurs 1.
		Vanligtvis engelska.	Vanligtvis finska eller modersmålsinriktad finska (mofi).
	A2-språk	Frivilligt språk, som kan läsas antingen som valbart ämne eller som ett gemensamt ämne som ersätter B1-språket.	Frivilligt språk, som kan läsas antingen som valbart ämne eller som ett gemensamt ämne som ersätter B1-språket.
	Svenska kan vara ett A2-språk.	Finska kan vara ett A2-språk.	
B1-språk	Undervisningen i B1-språket inleds senast i årskurs 6.	Undervisningen i B1-språket inleds senast i årskurs 6.	
	Vanligtvis svenska.	Andelen elever som läser ett B1-språk är liten, eftersom eleverna i stället läser det andra inhemska språket finska som A1-språk och det frivilliga A2-språket som ett gemensamt ämne.	
B2-språk	Frivilligt språk som inleds i årskurs 7–9.	Frivilligt språk som inleds i årskurs 7–9.	

Tills vidare har ingen heltäckande utredning genomförts av kontinuiteten i de inhemska språken från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen. I den här utredningen är det enbart möjligt att granska kontinuiteten i språkpedagogiken ur småbarnspedagogikens synvinkel. En orsak till att kontinuiteten i språkpedagogiken inte har granskats närmare, i synnerhet när det gäller det svenska språket, torde vara att det ofta är ett ganska långt uppehåll från småbarnspedagogiken tills undervisningen

i svenska inleds i skolan. I dagsläget inleds svenska som andra inhemska språk vanligen i årskurs 6 i de flesta finskspråkiga skolor. Situationen är en annan för de barn som inleder skolgången på svenska. Finska är landets majoritetsspråk och därför börjar språkundervisningen i finska som andra inhemska språk vanligtvis i ett så tidigt skede som möjligt, redan i årskurs 1 i de flesta svenskspråkiga skolor (se tabell 1). Att studierna i det andra inhemska språket inleds i olika åldrar gör det också mer utmanande att ha språköverskridande samarbete mellan svensk- och finskspråkiga skolor, då eleverna i samma årskurs har mycket olika förkunskaper i det andra inhemska språket. Sent inledda studier i svenska som det andra inhemska språket tar inte vara på den sensitiva perioden för språklärande, vilket i kombination med det låga antalet undervisningstimmar i ämnet inom den grundläggande utbildningen inte stöder den utbildningspolitiska målsättningen att förse alla finländare med goda kunskaper i båda nationalspråken.

I en utredning av språkreserven som publicerades 2017 (Pyykkö, 2017) lades åtgärdsförslag fram för att öka och utveckla lärandet av språk inte bara inom den grundläggande utbildningen utan även inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen, så att lärandet inleds i ett så tidigt skede som möjligt. Utgående från utredningen tidigarelades inledningen av språkstudier till den första årskursen i den grundläggande utbildningen från och med 2020. Enligt såväl Pyykkö (2017) som Mikander och Vesalainen (2023) skulle det dock vara viktigt att erbjuda stöd för barnens språkliga färdigheter på ett ännu mer systematiskt sätt redan inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen. Utöver detta föreslår författarna språkduschverksamhet som en lösning för att främja flerspråkighet och mångsidiga språkstudier. I en rapport om lärresultaten i B1-svenska som publicerats av Nationella centret för utbildningsutvärdering NCU (Härmälä & Marjanen, 2023a) konstateras att det skulle vara möjligt att främja kontakten med det andra inhemska språket redan före den grundläggande utbildningen, bland annat med hjälp av lek och sång, för att skapa en positiv inställning till språket. I rapporten lyfts även insatser för att utöka kontakten med det andra inhemska språket på kommunnivå fram som en lösning.

2.3 Perspektiv på det andra inhemska språket

I den här utredningen granskas finska och svenska som det andra inhemska språket inom småbarnspedagogiken, det vill säga det svenska språket inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken och det finska språket inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. Det andra inhemska språket nämns i grunderna för planen för småbarnspedagogik i delen *Kulturell mångfald och språkmedvetenhet*, där det konstateras att det mångskiftande kulturarvet och nationalspråken ska tas till vara och värdesättas inom småbarnspedagogiken. Inom all verksamhet inom småbarnspedagogiken ska man värdesätta och ta vara på nationalspråken finska och svenska. I enlighet med grunderna förutsätter detta att personalen har kunskap om kulturer och åskådningar samt förmåga att förstå och se företeelser ur olika perspektiv och sätta sig in i andra människors situation.

Det andra inhemska språket nämns även i avsnittet som behandlar tidigt fullständigt språkbild i de inhemska språken i kapitel 4.6 *Preciseringar gällande språk och kultur* i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Det är dock bra att beakta att många andra ställen som behandlar språk och kultur i lagen om småbarnspedagogik och grunderna för planen för småbarnspedagogik även gäller det andra inhemska språket, även om det andra inhemska språket inte nämns uttryckligen. Småbarnspedagogiken ska till exempel erbjuda alla barn lika möjligheter till småbarnspedagogik, främja likabehandling och jämställdhet samt ge färdigheter att förstå och respektera den allmänna

kulturtraditionen samt vars och ens språkliga, kulturella, religiösa och åskådningsmässiga bakgrund. I och med att Finland är ett tvåspråkigt land förutsätter förståelse av kulturen och kulturtraditionen även kännedom om landets tvåspråkighet. Därför är det viktigt att stödja både enspråkiga och flerspråkiga barns medvetenhet om det andra inhemska språket och landets tvåspråkighet. I enlighet med grunderna för planen för småbarnspedagogik ska barnen även uppmuntras att bekanta sig med andra människor, språk och kulturer. Personalen fungerar som förebild för barnen när det gäller en positiv inställning till språklig, kulturell och åskådningsmässig mångfald. Eftersom det i Finland finns två parallella utbildningsstigar – en på varje nationalspråk – är det viktigt att skapa förutsättningar för möten mellan språkgrupperna. Alla barn ska oberoende av boendeort ha likvärdiga möjligheter att i ett tidigt skede bekanta sig med det andra inhemska språket.

Beskrivningarna i grunderna för planen för småbarnspedagogik förstärks ytterligare i Nationalspråksstrategin (2021) där det betonas att barn och ungdomar inte får utestängas från möjligheten att lära sig båda nationalspråken. Möjligheten att lära sig båda nationalspråken garanterar lika möjligheter för alla till exempel på arbetsmarknaden. Goda kunskaper i det andra inhemska språket skapar också ett positivt språkklimat i samhället och gör det möjligt för individen att utvidga sina språkfärdigheter och sin kulturkrets (Nationalspråksstrategin, 2021). Arbetet för att stödja ett positivt språkklimat och för att skapa intresse för och positiva attityder till det andra inhemska språket behöver börja redan inom småbarnspedagogiken.

Att stödja barn i att lära sig språk är en grundläggande del av den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken. Vetenskaplig forskning inom detta ämnesområde har berört ett flertal teman, till exempel dialogisk läsning, skrivning och olika sätt att stödja flerspråkighet. Alla studier har inte uttryckligen behandlat det andra inhemska språket, men det är möjligt att tillämpa forskningsresultaten om exempelvis flerspråkighet när det gäller hur barn lär sig det andra inhemska språket. Forskning i småbarnspedagogik har även bedrivits med fokus på just de inhemska språken. Man har bland annat undersökt användningen av finska och svenska hos tvåspråkiga barn samt föräldrarnas och personalens språkliga praxis och språkideologier när det gäller de inhemska språken i samlokaliserade daghem (Bergroth & Palviainen, 2016, 2017; Sopanen, 2022). Även språkbad i de inhemska språken och övrig småbarnspedagogik på två språk på de inhemska språken har studerats i stor utsträckning (bl.a. Bergroth, 2015; Hansell & Björklund, 2022; Hansell m.fl., 2020; Palojärvi m.fl., 2021; Palviainen & Mård-Miettinen, 2015). Studierna visar att det är möjligt att på ett långsiktigt sätt stödja de inhemska språken inom småbarnspedagogiken med olika program för småbarnspedagogik på två språk. Exempel på modeller för program för det andra inhemska språket är språkbad i de inhemska språken och språkberikad småbarnspedagogik, som nämns i kapitel 4.6 i grunderna för planen för småbarnspedagogik (se även följande kapitel 2.4 med förklaringar av centrala begrepp).

Anordnandet av språkbad i de inhemska språken har studerats med tanke på efterfrågan, utbud och lärarutbildning. En utredning utförd av Sjöberg med flera (2018) visade att språkbad erbjuds i 23 kommuner, som med några undantag är de samma som vid den föregående utredningen 2011, vilket innebär att språkbadsverksamheten nästan inte alls har utvidgats till nya kommuner. Dock kan det hända att utbudet av språkbadsverksamhet inom enskilda kommuner har utökats. I utredningen konstateras att en kartläggning av behovet endast har genomförts i hälften av de 193 kommuner som besvarade enkäten, vilket innebär att förhållandet mellan efterfrågan och utbud utgår från en tjänstemannabedömning. Av utredningen framgår att språkbadsverksamhet inte alltid erbjuds, trots att det skulle finnas ett behov. Sjöberg med flera (2018) påpekar även att kontinuiteten i språkbadsverksamheten från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen endast förverkligades i elva kommuner och att man i dessa kommuner

var särskilt nöjda med övergången från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och från förskoleundervisningen till årskurserna 1–6, medan övergången från årskurserna 1–6 till årskurserna 7–9 upplevdes som utmanande.

Enligt utredningen erbjuds annan omfattande verksamhet på två språk i de inhemska språken än språkbad i få kommuner, medan svenskspråkig verksamhet är näst vanligast efter engelskspråkig verksamhet inom mindre omfattande verksamhet på två språk (Peltoniemi m.fl., 2018). Av utredningen som utfördes av Peltoniemi med flera (2018) framgår att flera olika benämningar används för verksamheten och att det även förekommer skillnader när det gäller till exempel i vilken utsträckning målspråket används. Den mindre omfattande verksamheten på två språk beskrevs ofta som aktivitetsfokuserad och lekfull. Målspråket användes även på olika sätt: ibland på vissa fastställda tider, ibland genom att man bytte mellan språken.

I en studie av tidig språkundervisning och förutsättningarna för tidig språkundervisning i kommunerna utförd av Skinnari och Sjöberg (2018) konstaterades att man inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen erbjöd tidig språkpedagogik som förberedde för skolans språkundervisning i form av språkduschverksamhet och olika former av "smakprov" på språket samt i frivilliga språklubbar eller som undervisning på två språk. Enligt studien ordnades verksamheten på de inhemska språken bland annat på grund av att språket inte nödvändigtvis var synligt utanför småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen.

Finska som det andra inhemska språket. Finska som det andra inhemska språket har granskats på skolnivå bland annat med tanke på de olika lärokurserna i finska i svenskspråkiga skolor (se tabell 1) (Nummela & Westerholm, 2020; Oker-Blom, 2021; Peltoniemi & Hansell, 2021; Pörn m.fl., 2021). Finska som det andra inhemska språket är det vanligaste A1-språket i svenskspråkiga skolor och erbjuds även som lärokurs i modersmålsinriktad finska (mofi). I synnerhet i områden med ett stort antal svenskspråkiga invånare har det under de senaste åren väckts ett intresse och tagits initiativ för att i högre grad inkludera det finska språket redan inom småbarnspedagogiken i form av språkberikad småbarnspedagogik (Björklund m.fl., 2018; Hansell & Björklund, 2022). Språkbad i finska erbjuds dock rätt så begränsat på några orter (Sjöberg m.fl., 2018).

Utbildningsstyrelsen (2020) har kartlagt finskundervisningen inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen. Kartläggningen innehöll även frågor om samarbetet med småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen. Majoriteten av de rektorer som svarade på enkäten (62 %) uppgav att det inte finns, eller att de inte vet om det finns, något samarbete med den småbarnspedagogiska verksamheten och förskoleundervisningen när det gäller finskan, medan 38 procent svarade att ett samarbete finns. Samarbetet beskrevs bland annat som gemensamma projekt samt träffar och fortbildningsdagar för lärarna inom småbarnspedagogiken och klasslärarna (Nummela & Westerholm, 2020). Samarbetet mellan förskoleundervisningen och årskurserna 1–2 innebar ibland att språkduscherna och klubbarna i finska riktade sig till alla eleverna och barnen samtidigt. Därtill förekom gemensam planering av verksamheten, gemensamt material och olika möjligheter att dela erfarenheter och idéer. Förskolan och skolan kunde vara verksamma i samma utrymmen vilket gjorde samarbetet enklare att genomföra (Nummela & Westerholm, 2020).

Utbildningsstyrelsens utredning lyfter vidare fram att det ofta inte har gjorts några extra satsningar på finskan inom småbarnspedagogiken och i de kommuner där extra satsningar hade gjorts handlade det främst om språkduschverksamhet och att man regelbundet använde språket i sånger och lekar med målsättningen att göra det intressant och därigenom påverka barnens attityder till språket. Flera av de bildningsdirektörer som deltog i utredningen uppgav

att situationen inom den egna kommunen är sådan att barnen har en starkare finska än svenska och de upplevde att utmaningen i många fall är att tidigt stödja svenskan tillräckligt (Nummela & Westerholm, 2020).

Av rapporter som granskar den svenskspråkiga utbildningen och utvärderingar av lärresultaten (Oker-Blom, 2021; Åkerlund m.fl., 2022) framgår även att resultaten i A1-finska, innefattande lärokursen i modersmålsinriktad finska, har försämrats. Undervisningen i finska, även lärokursen i modersmålsinriktad finska, behöver enligt Oker-Blom (2021) fortsättningsvis utvecklas och uppdateras samt fördjupas och breddas för att säkerställa att kunskaperna i finska hos såväl svenskspråkiga som tvåspråkiga elever utvecklas i tillräckligt hög grad.

Svenska som det andra inhemska språket. Svenska som det andra inhemska språket har granskats på skolnivå när det gäller lärresultaten i A1- och B1-svenska (Härmälä & Marjanen, 2023a, 2023b). Dessa utredningar har visat att kunskaperna i svenska har försvagats och att inställningen till språket har blivit mer negativ. Även elevernas vilja att lägga ner tid och arbete på att lära sig språket har försvagats. I utredningarna konstateras att det rör sig om allmänna "symptom" i samhället, som även har en inverkan på studierna och lärresultaten i det andra inhemska språket. I utredningarna nämns även bland annat att det skulle vara viktigt att möjliggöra studier i A-svenska även utanför städer och tätorter, för att garantera likvärdiga möjligheter för alla elever. Man bör även granska bland annat kontinuiteten inom undervisningen och lärandet och skapa större synlighet för möjligheterna att använda det svenska språket.

Många åtgärder har redan vidtagits för att ge eleverna i finskspråkiga skolor möjlighet att utveckla bättre kunskaper i svenska. Tidigt fullständigt språkbad är en av åtgärderna som lett både till positiva lärresultat och positiva förhållningssätt till språket hos eleverna (Bergroth, 2015). En annan åtgärd är de tidigarelagda studierna i B1-språk från årskurs 7 till årskurs 6 år 2016 och från och med 2025 tilldelas detta ämne en extra undervisningstimme i årskurserna 7–9 (Utbildningsstyrelsen, 2023). Även olika projekt, exempelvis *Svenska nu* (<https://svenskanu.fi>), har startats för att förbättra undervisningen och lärresultaten i det svenska språket i finskspråkiga skolor. Dock har en del beslut inverkat negativt på kunskaperna i svenska och intresset att studera svenska, som till exempel minskningen av undervisningstimmar i B1-språket från nio till sex i timfördelningen sedan 1990-talet och beslutet att det är frivilligt att avlägga provet i det andra inhemska språket i studentexamen.

Enligt Utbildningsstyrelsens statistiktjänst Vipunen (2023) erbjöds läsåret 2022–2023 A1-svenska i årskurs 1 i totalt 28 skolor i landskapen Nyland, Egentliga Finland, Päijänne-Tavastland och Österbotten. Totalt har det läsåret 2022–2023 varit möjligt att studera A1-svenska i årskurserna 1–6 i 48 skolor. På 2020-talet har antalet elever som studerar A1-svenska i årskurserna 1–6 minskat. Eleverna som studerar svenska som A-språk deltar ofta i språkbad i svenska, vilket innebär att de har möjlighet att delta i svenskspråkig undervisning i större omfattning än den allmänna undervisningen i svenska. Forskningsresultat om språkbad i de inhemska språken presenteras uttömmande av till exempel Bergroth (2015). Vid en kartläggning av småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning på två språk utförd av Peltoniemi med flera (2018) framgick att även mindre omfattande småbarnspedagogik och förskoleundervisning på två språk än språkbadsverksamhet erbjuds på svenska i viss mån. Denna verksamhet fortsätter vanligtvis inte efter småbarnspedagogiken. Verksamhet av detta slag har tills vidare inte studerats med tanke på kontinuiteten inom utbildningsstigen och lärresultaten. Utöver detta kan även lärokursen i modersmålsinriktad svenska erbjudas i finskspråkiga skolor som A1-språk. Lärokursen är dock inte särskilt känd och erbjuds inte i större omfattning i finskspråkiga skolor (Heittola & Henricson, 2022; Henricson m.fl., 2024).

Språköverskridande pedagogisk verksamhet som främjar lärandet i de båda inhemska språken.

Lärandet och undervisningen i det andra inhemska språket kan förverkligas i samarbete mellan språkgrupperna. Tandempedagogik är ett exempel på en sådan verksamhetsform som etablerats i Finland på 2000-talet. Inom tandempedagogik skapas möten mellan språkgrupperna där deltagarna kan lära känna varandra och varandras kultur och ömsesidigt använda och utveckla sina färdigheter i det andra språket. Tandempedagogik lämpar sig för olika utbildningsstadier från småbarnspedagogik ända till högskoleutbildning (Löf m.fl., 2016). Inom småbarnspedagogiken har tandempedagogik genomförts och studerats i form av språkduschtandem (Hansell m.fl., 2022; Nordblad, 2023). Vid språkduschtandem bekantar man sig med den andra språkgruppen och det andra inhemska språket under återkommande träffar. Träffarna genomförs i språkligt blandade grupper där ungefär hälften av barnen som deltar går i finskspråkig småbarnspedagogik och hälften i svenskspråkig småbarnspedagogik. Under varannan träff ligger fokus på det finska språket och under varannan på det svenska språket. Personalen ansvarar för tandemträffarna som ordnas på deras eget arbetsspråk och använder alltså i huvudsak det egna arbetsspråket, medan språket för träffarna ur barnens synvinkel är turvis finska och turvis svenska.

Utmaningar och fördomar mellan språkgrupperna i Finland förekommer än i dag. De svenskspråkiga upplever fortfarande oftare än finskspråkiga trakasserier och fördomar på grund av språket (Herberts, 2023; Lindell, 2021). Bakom fördomar och stereotyper ligger ofta en okunskap om den andra språkgruppen som beror på att den naturliga kontakten till den andra språkgruppen är begränsad, till exempel på grund av geografiska språkgränser. Fördomar går ofta i arv från vuxna till barn och därför är det särskilt viktigt att satsa på möten och interaktion mellan språkgrupperna från tidig ålder. Det är därför viktigt att Finland främjar en kultur som stöder ömsesidig förståelse och acceptans mellan språkgrupperna. En målsättning i Nationalspråksstrategin (2021) är att språkklimatet i Finland ska vara tolerant och fördomsfritt och att det ska finnas ett naturligt umgänge mellan språkgrupperna. För att uppnå detta ska barns språklärande stödjas från och med småbarnspedagogiken bland annat genom att stärka och utvidga verksamheten kring språkbad och språkduschar. Möten mellan språkgrupperna ska också etableras och verksamheten med vängrupper eller tandemsamarbete behöver utvecklas.

2.4 Begrepp och definitioner med anknytning till språk inom småbarnspedagogiken

Utgångspunkten i grunderna för planen för småbarnspedagogik är att de språkliga och kulturella aspekterna ska beaktas för varje barn som deltar i den småbarnspedagogiska verksamheten. I grunderna nämns separat tvåspråkiga barn, som pratar både finska och svenska som modersmål, samt samiska barn, romska barn och teckenspråkiga barn samt barn med ett främmande språk som modersmål och flerspråkiga barn. Med **tvåspråkighet** hänvisas i grunderna till nationalspråken, finska och svenska. Med **ett barn med ett främmande språk som modersmål** avses ett barn vars modersmål inte är finska, svenska, samiska, romani eller teckenspråk. Med **ett flerspråkigt barn** avses ett barn som talar flera språk, varav ett även kan vara finska eller svenska. För att garantera likabehandling får barnets språkliga bakgrund inte ha en inverkan på barnets rättigheter att bekanta sig med de båda inhemska språken inom småbarnspedagogiken.

I tabell 2 beskrivs verksamhet som ordnas inom allmän småbarnspedagogisk verksamhet för alla barn (kolumnen *Allmän småbarnspedagogik*) och småbarnspedagogik på två språk som kan ordnas med ett separat beslut av anordnaren (kolumnen *Småbarnspedagogik på två språk på de inhemska språken*).

TABELL 2: SKILLNADER OCH LIKHETER MELLAN DE CENTRALA BEGREPPEN SOM ANVÄNDS I UTREDNINGEN NÄR DET GÄLLER ALLMÄN SMÅBARNSPEDAGOGIK OCH SMÅBARNSPEDAGOGIK PÅ TVÅ SPRÅK PÅ DE INHEMSKA SPRÅKEN

	Allmän småbarnspedagogik (omfattar alla barn)	Småbarnspedagogik på två språk på de inhemska språken	
		Mindre omfattande	Omfattande
Exempel på benämningar som används	Språkmedveten verksamhetskultur, Språkens rika värld, språkpedagogik, språkdusch, tandempedagogik	Språkberikad småbarnspedagogik, tandempedagogik	Språkbad i svenska inom finskspråkig småbarnspedagogik, språkbad i finska inom svenskspråkig småbarnspedagogik
Beslut	Verksamheten utgår från Grunderna för planen för småbarnspedagogik Inget särskilt beslut krävs	Beslut på kommunnivå	Beslut på kommunnivå
Språkutbildning	Anges inte Småbarnspedagogiken stöder mångsidiga språkval	Anges inte, ofta ett språk som erbjuds inom den grundläggande utbildningen Småbarnspedagogiken stöder mångsidiga språkval	Språkbadspråket är ett A-språk inom den grundläggande utbildningen
Valfrihet för anordnaren av småbarnspedagogik	Inte valfri	Valfri	Valfri
Valfrihet för vårdnadshavaren	Ingår i den allmänna småbarnspedagogiska verksamheten	Praxis varierar	Vårdnadshavarna anholder om en plats för barnet i en språkbadsgrupp
Omfattning	I tillämpliga delar Anges inte i Grunderna för planen för småbarnspedagogik	Högst 25 procent av verksamheten på det andra inhemska språket Anges i Grunderna för planen för småbarnspedagogik	50–100 procent Inom språkbadsverksamhet upp till 100 procent av verksamheten på det andra inhemska språket Anges i Grunderna för planen för småbarnspedagogik
Mål	Att bekanta sig med det andra inhemska språket	Att bekanta sig med och uppmuntra till användning av det andra inhemska språket Att kunna fortsätta på utbildningsstigen i språkberikad undervisning eller annan förskoleundervisning och grundläggande utbildning på två språk eller till på annat sätt tidigare lagd språkundervisning	Att bekanta sig med och uppmuntra till användning av det andra inhemska språket Att kunna fortsätta på utbildningsstigen i språkbadsgrupp i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen
Kunskaper i det andra inhemska språket hos personalen inom småbarnspedagogik	Inga särskilda krav anges Grundläggande språkkunskaper som tillägnats inom utbildningssystemet	Inga särskilda krav anges Grundläggande språkkunskaper som tillägnats inom utbildningssystemet Rekommendation: förmåga att klara av vardagliga situationer där det andra inhemska språket används	Inga särskilda krav anges Rekommendation: starka språkkunskaper (språkkunskaper som motsvarar kunskaperna hos en person med språket som modersmål)

	Allmän småbarnspedagogik (omfattar alla barn)	Småbarnspedagogik på två språk på de inhemska språken	
Särskild pedagogisk och didaktisk kompetens/fortbildning för personalen inom småbarnspedagogik	Innehåll med koppling till språkmedvetenhet inom personalens grundutbildning och i samband med fortbildning	Innehåll med koppling till språkmedvetenhet inom personalens grundutbildning och i samband med fortbildning Rekommendation: Fortbildning Pedagogiska och didaktiska verksamhetssätt inom undervisning på två språk	Innehåll med koppling till språkmedvetenhet inom personalens grundutbildning och i samband med fortbildning Rekommendation 1: Fortbildning Pedagogiska och didaktiska verksamhetssätt inom undervisning på två språk Rekommendation 2: Pedagogisk grundutbildning/fortbildning för språkbads lärare
Vårdnadshavarna	Samarbete mellan hemmet och småbarnspedagogiken till stöd för barnets modersmål	Samarbete mellan hemmet och småbarnspedagogiken till stöd för barnets modersmål	Samarbete mellan hemmet och småbarnspedagogiken till stöd för barnets modersmål

Nedan presenteras förpliktigande begrepp i grunderna för planen för småbarnspedagogik som är centrala för den föreliggande utredningen. I texten används samma begrepp som används inom småbarnspedagogiken och de förklaras kort vid behov. Utöver detta behandlas även begrepp som används i undervisning och lärande av det andra inhemska språket inom småbarnspedagogiken i enlighet med tabell 2 inom såväl allmän småbarnspedagogik som småbarnspedagogik på två språk på de inhemska språken.

Begrepp inom allmän småbarnspedagogik, det vill säga småbarnspedagogisk verksamhet avsedd för alla barn:

Språkmedvetenhet utgör en central del av verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken och språkmedvetenhet har inkluderats i läroplansgrunderna inom alla utbildningsstadier för att stärka kontinuiteten. För att genomföra språkmedveten småbarnspedagogik krävs att personalen har den språkpedagogiska kompetens som behövs för att arbeta språkmedvetet på ett målinriktat och systematiskt sätt. I en språkmedveten småbarnspedagogik är man medveten om att språken är närvarande – hela tiden och överallt. Personalen förstår språkets centrala betydelse för barnens utveckling och lärande, för kommunikation och samarbete samt för identitetsskapande och delaktighet i samhället. För att kunna utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att fundera över hur attityder i anslutning till exempelvis språk, etnicitet och åskådning återspeglas i tal, gester, handlingar och tillvägagångssätt och att kommunikationssätt, språkbruk och handlingsmönster som utgår från stereotypa antaganden överförs till barnen. Som en del av mångsidig kompetens ska barnen uppmuntras att bekanta sig med andra människor, språk och kulturer. Personalens sätt att bemöta andra människor på ett positivt sätt och deras positiva inställning till en mångfald av språk, kulturer och åskådningar fungerar som modell för barnen.

De centrala målen och innehållen för den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken beskrivs i grunderna för planen för småbarnspedagogik genom fem olika lärområden. Ett av dessa lärområden är **Språkens rika värld**. Lärområdena styr hur personalen tillsammans med barnen ska planera och genomföra en mångsidig och helhetsskapande pedagogisk verksamhet. I lärområdet Språkens rika värld ingår olika perspektiv på språk, språkutveckling, språkliga identiteter, kommunikation, språkliga miljöer och språkmedvetenhet samt förståelse, produktion och användning av språk.

Syftet med **språkduschverksamhet** är att barnen ska få bekanta sig med nya språk, framför allt de språk som erbjuds inom den grundläggande utbildningen. I *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen* (Utbildningsstyrelsen, 2014) nämns att barnen redan innan undervisningen i A1-lärokursen (se tabell 1) inleds preliminärt kan få ta del av de språk utbildningsanordnaren erbjuder genom till exempel språkduschar som erbjuds av utbildningsanordnaren. Inom språkduschverksamhet kan barnet bekanta sig med språk på flera olika sätt, till exempel genom lekar, spel och fysisk aktivitet. Språkdusch används inte som begrepp i grunderna för planen för småbarnspedagogik, men är ett relativt etablerat begrepp i vardagligt tal.

Före reformen av språkundervisningen 2020 kallades språkundervisning som inleddes före årskurs 3 inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen eller under de första årskurserna i den grundläggande utbildningen för tidigarelagd språkundervisning (Skinnari & Sjöberg, 2018). Sedan 2020 kallas undervisning som erbjuds i årskurserna 1–2 **tidig språkundervisning** eller bara undervisning i A1-språket. Vid **tidigarelagd språkundervisning** får barnen inom småbarnspedagogiken eller förskoleundervisningen bekanta sig med språken som undervisas i skolan. Tidigarelagd språkundervisning erbjuds i vissa kommuner till exempel som språkduschverksamhet.

Språkpedagogik är en del av kontinuiteten i språkundervisningen med början redan i småbarnspedagogiken. Inom språkpedagogiken strävar man efter att identifiera och synliggöra gemensamma faktorer för olika språk och granska språkens roll i lärandet utifrån ett brett perspektiv. Sensitiva perioder för språklärande, stöd för språkutvecklingen och flerspråkighet omfattar alla barn som deltar i småbarnspedagogik och förskoleundervisning. Med **tidig språkpedagogik** avses alltså framför allt lärande och tillägnande av språk som inleds före den grundläggande utbildningen.

Begrepp som används inom småbarnspedagogik på två språk, det vill säga småbarnspedagogisk verksamhet som utgår från kommunens eller serviceproducentens utbud:

Enligt grunderna för planen för småbarnspedagogik är syftet med **småbarnspedagogik på två språk** att ta till vara barnens sensitiva period för tidigt språklärande genom att erbjuda barnen en mångsidigare språkpedagogik än i vanliga fall. Barnen ska erbjudas tillfällen att tillägna sig två språk och använda dem på ett aktivt och lekfullt sätt. Målet är att detta ska väcka barnens språkliga nyfikenhet och lust att experimentera. Med småbarnspedagogik på två språk kan man även lägga grunden för livslångt språklärande och naturliga möten mellan kulturer. Småbarnspedagogik på två språk ska baseras på ett officiellt beslut fattat av kommunen eller en privat aktör.

Småbarnspedagogik på två språk delas in i omfattande och mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk. I mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk är målet att väcka barnens intresse och skapa en positiv attityd till språken. I omfattande småbarnspedagogik på två språk är strävan att ge barnen färdigheter att komma till rätta i en två- eller flerspråkig miljö. **Omfattande småbarnspedagogik på två språk** delas i grunderna in i tidigt fullständigt språkbad i de inhemska språken och annan omfattande småbarnspedagogik på två språk. **Språkbad i de inhemska språken** ordnas på svenska inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken och på finska inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. Utöver detta är det även möjligt att ordna språkbad i samiska inom såväl den finskspråkiga som den svenskspråkiga småbarnspedagogiken (du kan läsa mer om språkbad i kapitel 6).

Enligt grunderna genomförs vid **annan omfattande småbarnspedagogik på två språk** en del av verksamheten (minst 25 procent) på något annat språk än det språk som fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Verksamheten planeras så att småbarnspedagogiken bildar en helhet, där bägge språken är närvarande och utvecklas gradvis som en följd av personalens språkbruk och barnens aktiviteter. Målet är att barnen kan övergå till förskoleundervisning och grundläggande utbildning antingen på två språk eller på svenska eller finska.

Med **mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk**, som även kallas **språkberikad småbarnspedagogik**, avses sådan småbarnspedagogik, där mindre än 25 procent av verksamheten regelbundet och systematiskt ordnas på ett annat språk än det språk som fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Målet är att stödja barnets språkutveckling, motivera barnen och möjliggöra mångsidigare språkval. Målet kan också vara att övergå till språkberikad undervisning eller annan förskoleundervisning eller grundläggande utbildning på två språk eller till på annat sätt tidigare lagd språkundervisning.

2.5 Lärarutbildning och fortbildning för personalen

Småbarnspedagogiken och utbildningen för personalen inom småbarnspedagogiken har varit föremål för flera reformer under den senaste tiden. År 2030 träder en ny paragraf i lagen om småbarnspedagogik (540/2018) i kraft, enligt vilken minst två tredjedelar av de anställda vid ett daghem ska ha behörighet som antingen lärare eller socionom inom småbarnspedagogik. Av dessa ska minst hälften ha behörighet som lärare inom småbarnspedagogik. I studierna för lärare inom småbarnspedagogik (180 sp) ingår minst 60 studiepoäng i studier som ger yrkesfärdigheter för uppgifter inom småbarnspedagogik. I studierna för socionom inom småbarnspedagogik (210 sp) ingår studier i småbarnspedagogik och socialpedagogik till en omfattning av minst 60 studiepoäng. Språkbadspersonalen omfattas av samma behörighetskrav som den övriga personalen inom småbarnspedagogiken, men utöver detta krävs att språkbadspersonalen inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen påvisar att de behärskar undervisningsspråket, antingen med språkexamen eller studier i språkbadsspråket (OPH-802-2023) (du kan läsa mer om utbildningen för språkbadslärare i kapitel 6.2).

Personer som arbetar som daghemsföreståndare kan ha varierande utbildning (se till exempel undervisnings- och kulturministeriet, 2017: 109). Bestämmelserna om behörighet för daghemsföreståndare kommer dock att förändras från och med 2030 i och med ändringen av lagen om småbarnspedagogik. Från och med 1.1.2030 är behörighetsvillkoren för uppgiften som föreståndare som ansvarar för verksamheten vid ett daghem enligt 31 § i lagen om småbarnspedagogik 1) behörighet för uppgiften som lärare eller socionom inom småbarnspedagogik och 2) minst pedagogie magisterexamen samt 3) tillräcklig ledarskapsförmåga.

Enligt 75 § i lagen om småbarnspedagogik är daghemsföreståndare som var behörig som daghemsföreståndare före lagen trädde i kraft (1.9.2018) behöriga även efter 2030. Det samma gäller personer som varit anställda i tjänste- och/eller arbetsavtalsförhållande som daghemsföreståndare eller med administrativa uppgifter inom småbarnspedagogik fem år före lagen trädde i kraft. En person med behörighet för uppgiften som lärare inom småbarnspedagogik, antingen pedagogie kandidat eller socionom, är behörig att arbeta som daghemsföreståndare fram till 2030. Efter detta krävs även pedagogie magisterexamen för uppgiften.

Pedagogisk sakkunskap om barnets språkutveckling och lärande är en av de viktigaste uppgifterna inom småbarnspedagogiken. Barnets språkutveckling och lärande ingår givetvis i grundutbildningen som ger yrkesfärdigheter för personalen inom småbarnspedagogik. Studieavsnitten som behandlar språk och lärande kan ha varierande teman, såsom språkutveckling i modersmålet, språkliga sårbarheter, språkmedvetenhet, flerspråkighet eller tidig undervisning i främmande språk. Även tidig multilitteracitet kan vara en del av studieavsnittet.

Tills vidare har ingen systematisk undersökning utförts av hur det andra inhemska språket och andra centrala ämnen och begrepp som behandlas i den här utredningen tas upp inom studierna i småbarnspedagogik. I en utredning av den nationella språkreserven i Finland *Monikielisyys vahvuudeksi* (Pyykkö, 2017) rekommenderades att universiteten bör utveckla lärarutbildningen inom småbarnspedagogik och fortbildningen för lärare inom småbarnspedagogik när det gäller stöd för barnens språkutveckling och språkmedvetenhet. Förverkligandet av de rekommenderade åtgärderna granskades i uppföljningsrapporten *Kielivaranto. Nyt!* (Vaarala m.fl., 2021). I rapporten konstateras att förekomsten av stödåtgärder och språkmedveten verksamhet ännu är fragmenterad inom småbarnspedagogiken. Utöver detta konstateras att personalen inom småbarnspedagogiken ofta är utanför den samhällsdebatt som tangerar språkpedagogik och språkundervisning. Vaarala med flera (2021) konstaterar att en orsak kan vara att man inte uppfattar att kontinuiteten inom språkundervisningen börjar redan i småbarnspedagogiken, även om man inom småbarnspedagogiken kunde utnyttja de sensitiva perioderna för språklärande och stödja den språkliga utvecklingen och flerspråkighet hos alla barn. På grund av det låga antalet respondenter var det inte möjligt att i uppföljningsrapporten svara på om man har utvecklat innehåll i enlighet med rapporten *Monikielisyys vahvuudeksi* (Pyykkö, 2017) inom lärarutbildningen inom småbarnspedagogik.

I studierna för lärare och socionomer inom småbarnspedagogik ingår utöver studier som ger yrkesfärdigheter även obligatoriska studier i språk och kommunikation, som även innefattar ett studieavsnitt i det andra inhemska språket. Färdighetsnivån i det andra inhemska språket vid studier för högskoleexamen borde vara minst B1 i enlighet med den europeiska referensramen för språk (2003), men i synnerhet när det gäller studierna i svenska har inte alla högskolestuderande den utgångsnivå som krävs för studier på B1-nivå (Juurakko-Paavola & Åberg, 2018). Det är möjligt att de krav som ställs på kunskaperna i det andra inhemska språket kan bidra till att personalen inom småbarnspedagogiken inte alltid litar tillräckligt på sina egna kunskaper för att använda språket i sitt arbete.

I den här utredningen tas dock inte ställning till vilken färdighetsnivå för språkstudierna som ingår i högskolestudierna borde vara. Målet är att granska sådana praktiska språkfärdigheter som kan användas inom språkmedveten småbarnspedagogik och som stöder flerspråkighet i verksamheten. I den tidigare nämnda rapporten *Monikielisyys vahvuudeksi* (Pyykkö, 2017) rekommenderades även att element som uppmuntrar till språkstudier introduceras i småbarnspedagogiken genom lekar, spel eller språkduschverksamhet. I rapporten nämndes särskilt en lättare version av språkdusch, där barnen får bekanta sig med språkduschspråket under korta stunder, "smakbitar", i vardagen före den egentliga språkundervisningen inleds. Tanken är att redan en liten kontakt med det främmande språket och kulturen lämnar ett avtryck i minnet hos barnet inför lärande i framtiden (Pyykkö, 2017). För att erbjuda verksamhet av detta slag krävs inte nödvändigtvis omfattande språkkunskaper i det andra inhemska språket, men mod att våga använda även det lilla man kan och förmåga att lära sig nytt tillsammans med barnen.

Under de senaste fem åren har personalen inom småbarnspedagogik haft möjlighet att delta i fortbildning på temat språkmedvetenhet som finansierats av undervisnings- och kulturministeriet

eller Utbildningsstyrelsen. Exempel på dessa fortbildningar är bland annat *Språkpeda* (Åbo universitet), *Språkpärla* och *Språkglädje* (Åbo Akademi) och *Varhaista kielenoppimista kaikkialla* (Jyväskylän universitet). Utöver fortbildningarna har statsunderstöd även beviljats aktörer i olika delar av landet för utvidgning av undervisning på två språk. Inom en del av projekten har målspråket varit svenska eller både svenska och finska, medan andra projekt har haft andra språk som målspråk. Totalt uppgår antalet projekt inom småbarnspedagogiken där målspråket varit de inhemska språken till sex. Utöver dessa har fyra projekt genomförts inom förskoleundervisningen. Målet för projekten har i enlighet med de sökandes beskrivningar bland annat varit att stärka kontinuiteten i utbildningsstegen på områdets två språk, etablera det svenska språket och kulturen i området, stärka språkbadsprogrammet, stödja språkklimatet och en levande tvåspråkighet och stärka verksamheten på det andra inhemska språket inom småbarnspedagogiken.

3. MATERIAL

Analyserna baserar sig på enkäter som distribuerades av Utbildningsstyrelsen till alla anordnare av småbarnspedagogik i oktober 2023. Enkäterna distribuerades inte till anordnare av småbarnspedagogik på Åland. Svarstiden för enkäterna var tre veckor. Enkäterna marknadsfördes även via Utbildningsstyrelsens nyhetsbrev och sociala medier samt via olika utvecklingsnätverk. Information om enkäterna skickades även till studerande inom småbarnspedagogik vid de tre involverade högskolorna, både till studerande inom flerformsutbildning och inom grundutbildning. De elektroniska enkäterna gjordes i Red Cap, som är en säker webbplattform för att skapa och hantera online databaser och enkäter. Arbetsgruppen som beredde utredningen planerade enkätfrågorna så att de i så stor utsträckning som möjligt motsvarade de teman som nämndes i uppdraget (se även kapitel 1).

Två separata enkäter skickades ut till två målgrupper som arbetar inom småbarnspedagogiken i Finland: den ena enkäten riktade sig till personal som arbetar i barngrupp och den andra enkäten till personer som arbetar som ledare inom småbarnspedagogik. Enkäten bestod av två delar varav den första handlade om bakgrundsinformation och den andra om den småbarnspedagogiska verksamheten. Frågorna gällande bakgrundsinformation var obligatoriska, men i övrigt fick respondenterna själva välja om de ville svara på alla frågor eller endast på en del av dem. Respondenterna kunde avbryta enkäten när de så ville och återvända med en automatiskt genererad returkod. Genom att fylla i enkäten gav respondenten sitt samtycke till att svaren används i utredningen och i forskning som anknyter till den. Bakgrundsdelens var till stora delar likadan i både enkäten till personalen och enkäten till ledarna. I den andra delen var fokus i enkäten för personalen mer på själva verksamheten, medan de som arbetade som ledare inom småbarnspedagogiken fick svara på frågor med mer fokus på strategier, planer och beslutsfattning. Målet med enkäterna var att utreda den språkliga verksamhetsmiljön och pedagogiska arrangemang samt lokala och kommunala beslut, det praktiska genomförandet och resurser för det andra inhemska språket, svenska respektive finska, inom småbarnspedagogiken. Det totala antalet påbörjade enkäter var 2064 varav 1627 enkäter besvarades av respondenter som arbetade i barngrupper inom småbarnspedagogiken och 437 av respondenter med ledningsuppgifter inom småbarnspedagogiken.

Personal inom både småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen kunde besvara enkäten. Personalen arbetar alltså till största delen med barn i åldern 0–7 år. Enkäten som skickades ut till personal inom småbarnspedagogik riktade sig till fyra huvudgrupper: de som arbetar inom 1) finskspråkig småbarnspedagogik, 2) svenskspråkig småbarnspedagogik, 3) språkbild i de inhemska språken eller 4) småbarnspedagogik på ett annat språk. Personalenkäten för finskspråkig och svenskspråkig småbarnspedagogik var identiska. Personalenkäten för språkbild hade egna frågor som var i linje med enkätfrågorna för finskspråkig och svenskspråkig småbarnspedagogik. Enkäten som riktade sig till personal som arbetade inom småbarnspedagogik på ett annat språk var kortare. För att garantera att allas röster inom småbarnspedagogiken skulle bli hörda ombads svar från alla som arbetar inom småbarnspedagogiken, oberoende anställning. Frågan om barngruppens verksamhetsspråk besvarades av 1234 personer och svaren fördelades enligt följande (se tabell 3).

TABELL 3 : RESPONDENTERNA I PERSONALENKÄTEN ENLIGT VERKSAMHETSSPRÅK (N=1234)

Enkäten som riktar sig till personal inom småbarnspedagogik	Respondent	%
Personal inom finskspråkig småbarnspedagogik	1016	82 %
Personal inom svenskspråkig småbarnspedagogik	183	15 %
Personal inom språkbad som erbjuds vid daghem	28	2 %
Personal inom småbarnspedagogik på annat språk	7	1 %
Sammanlagt	1234	100 %

En närmare granskning av svaren från personalen som meddelade att de arbetar inom småbarnspedagogik på ett annat språk visade att frågan kan tolkas på många olika sätt. I vissa fall kunde verksamhet beskrivas som småbarnspedagogik på ett annat språk, medan i andra fall var det mer fråga om finskspråkig eller svenskspråkig småbarnspedagogik med omfattande eller mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk.

I början av enkäten svarade respondenterna på frågor om sina egna arbetsuppgifter, som gällde bland annat arbetserfarenhet, anställningsförhållande och i vilket landskap de arbetar. Respondenterna fick också svara på frågor om sin utbildning och om begrepp som är viktiga för den här utredningen. I de övriga delarna av enkäten tillfrågades respondenterna om bland annat synpunkter på språkduschverksamhet, den egna barngruppens språkliga bakgrunder och hur de påverkar den småbarnspedagogiska verksamheten, pedagogiska lösningar samt utvecklingsönskemål. Eftersom enkäten till stor del fokuserade på de vuxnas perspektiv ville vi i utredningen också beakta barnens perspektiv. Respondenterna ombads därför berätta vilken glädje barnen skulle kunna ha av att få ta del av mer av det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken. Utöver dessa perspektiv tillfrågades personalen inom småbarnspedagogiken om hur det andra inhemska språket har använts i den småbarnspedagogiska verksamheten, vad som har påverkat satsningarna på det andra inhemska språket inom småbarnspedagogiken samt vad som skulle kunna hjälpa personalen att bättre beakta det andra inhemska språket i verksamheten. I slutet av enkäten fick respondenterna berätta om önskemål, stödåtgärder, utmaningar och utvecklingsbehov.

Ledarna fick ta ställning till om de ansvarar för finskspråkig småbarnspedagogik, svenskspråkig småbarnspedagogik, både finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik eller småbarnspedagogik på ett annat språk. Frågan om ansvarsområde besvarades av 421 personer (tabell 4).

TABELL 4: RESPONDENTERNA I LEDARENKÄTEN ENLIGT VERKSAMHETSSPRÅK (N=421)

Enkäten som riktar sig till ledare inom småbarnspedagogik	Respondent	%
Ledare inom finskspråkig småbarnspedagogik	325	77 %
Ledare inom svenskspråkig småbarnspedagogik	40	10 %
Ledare inom både finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik	48	11 %
Ledare inom småbarnspedagogik som ordnas på ett annat språk	8	2 %
Sammanlagt	421	100 %

En närmare granskning av ledarnas svar gällande småbarnspedagogik på ett annat språk visade att det oftast ändå handlade om finskspråkig verksamhet med språkberikande program eller beaktande av barnens olika modersmål i den finskspråkiga verksamheten. Språk som nämndes av ledarna var thai, romani, engelska, svenska och franska.

Även personer i ledande ställning fick först svara på bakgrundsfrågor om bland annat utbildning, erfarenhet, anställningsförhållande och i vilket landskap de arbetar. Ledarna tillfrågades också om kommunala beslut och satsningar, språkval, resurser samt samarbete mellan småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Ledarna ombads också fundera på olika lösningar och utvecklingsönskemål för att stödja det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken. I slutet av enkäten fick ledarna berätta om önskemål, stödåtgärder, utmaningar och utvecklingsbehov.

Båda enkäterna hade många flervalsfrågor, och det fanns också möjlighet att precisera svaren med ett fritt formulerat svar. Enkäterna innehöll också flera öppna frågor där respondenterna fick skriva mer omfattande svar. De öppna svaren har analyserats tematiskt med hjälp av analysverktyget Atlas.ti för kvalitativt material. Eftersom svaren på de öppna frågorna är många har vi försökt välja så representativa svar som möjligt. I valet av exempelsvar har vi lämnat bort de allra positivaste och de allra negativaste svaren, så att exemplen ska representera så många som möjligt. Språket i exemplen har i vissa fall korrigerats för att öka läsbarheten, och eventuella hänvisningar till orter har tagits bort. I resultaten bör det tas hänsyn till en möjlig felmarginal på tre procent, då en del av frågorna kan ha besvarats utifrån olika antaganden, fel eller missförstånd. Exempelvis kan respondenten ha svarat att arbetskommunen hen arbetar i är tvåspråkig fastän det inte officiellt finns tvåspråkiga kommuner i landskapet i fråga. Arbetsgruppen har strävat efter att rapportera resultaten sådana som de är i enkätsvaren, inte att tolka de eventuella orsakerna bakom svaren. I rapporteringen av resultaten följer arbetsgruppen Forskningsetiska delegationens riktlinjer från 2023.

I de följande kapitlen behandlas enkätsvaren i följande ordning: i kapitel 4 behandlas enkäten för personal inom småbarnspedagogiken och svaren på den, och i kapitel 5 behandlas enkäten för ledare inom småbarnspedagogiken och svaren på den. I kapitel 6 granskas språkbild i de inhemska språken, särdrag i det samt svar som berör språkbildsprogrammet ur både personalens och ledarnas perspektiv. Kapitel 7 går igenom utmaningar, utvecklingsförslag och nationella riktlinjer, och kapitel 8 innehåller reflektioner kring utredningens resultat och förslag till åtgärder.

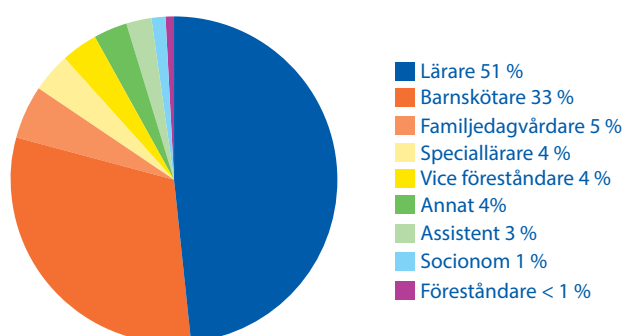
4. PERSONAL INOM SMÅBARNSPEDAGOGIK

Det här kapitlet behandlar resultaten från enkäten för personal inom småbarnspedagogiken. I kapitel 4.1 granskas respondentgruppen med tanke på arbetsuppgifter, arbetserfarenhet, anställningsförhållande och landskapet där arbetsplatsen finns. Vi går också igenom respondenternas grundutbildning och fortbildning samt tydligheten i begrepp som är centrala för den här utredningen. I kapitel 4.2 berättar vi om småbarnspedagogikens verksamhetsmiljö ur personalens perspektiv. I avsnittet granskar vi också språkmedvetenheten i verksamhetskulturen, synpunkter på språkduschverksamhet samt barngruppernas språkliga bakgrunder och deras inverkan på småbarnspedagogiken. I kapitel 4.3 rapporterar vi om pedagogiska lösningar och utvecklingsönskemål. Vi går också igenom svaren på frågorna om hur det andra inhemska språket har använts och vad som har inverkat positivt eller negativt på betoningen av det andra inhemska språket i den småbarnspedagogiska verksamheten. I avsnittet går vi också igenom perspektiv som personalen inom småbarnspedagogiken anser skulle kunna hjälpa dem att bättre beakta det andra inhemska språket i den småbarnspedagogiska verksamheten. I det sista kapitlet, 4.4, sammanfattar vi de viktigaste resultaten av enkäten för personalen.

4.1 Analys av respondentgruppen

I det här avsnittet analyserar vi respondentgruppen i enkäten för personal inom småbarnspedagogiken utifrån arbetsuppgift, arbetserfarenhet, anställningsförhållande och i vilket landskap arbetsplatsen finns. Vi ser också på respondenternas grundutbildning och fortbildning samt begrepp som är centrala för den här enkäten. Respondenterna i personalenkäten representerade många olika yrkesgrupper (figur 1).

FIGUR 1: YRKESGRUPPER SOM FINNS REPRESENTERADE I ENKÄTEN FÖR PERSONALEN (N=1584)

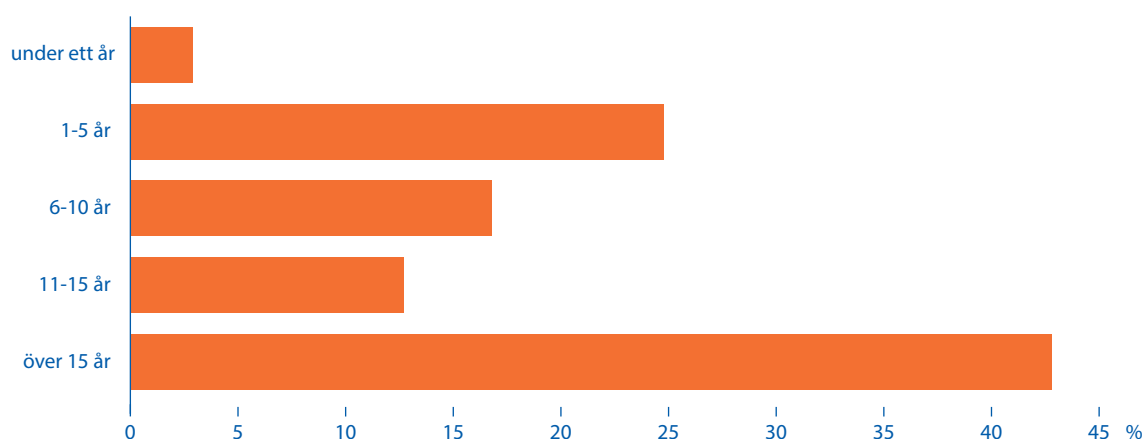
Av de respondenter som besvarade enkäten arbetade hälften (51 %) som lärare inom småbarnspedagogik och en tredjedel (33 %) som barnskötare inom småbarnspedagogik. Resten av respondenterna arbetade bland annat som familjedagvårdare, speciallärare, vice föreståndare och assistenter. Bland de respondenter som arbetade med andra arbetsuppgifter nämndes bland annat daghemsbiträde, konsulterande speciallärare, lärare i finska/svenska som andraspråk, förskolelärare eller viceföreståndare utan egen barngrupp samt kökspersonal. Att endast ett fåtal föreståndare och viceföreståndare besvarade personalenkäten kan bero på att de inte arbetar

i barngrupp och har därför i stället besvarat den andra enkäten som riktade sig till ledare inom småbarnspedagogik (se kapitel 5 för mer ingående rapportering).

Majoriteten av respondenterna (80 %) uppgav att de är behöriga i sina nuvarande arbetsuppgifter inom småbarnspedagogiken. Tre fjärdedelar (76 %) av respondenterna meddelade att de hade en fast anställning och en femtedel (21 %) att de hade en visstidsanställning.

Personalen ombads också berätta om sin arbetserfarenhet inom småbarnspedagogiken. Utifrån svaren kan man säga att de anställda inom småbarnspedagogiken som besvarat enkäten har ganska lång erfarenhet inom sina arbetsuppgifter (figur 2).

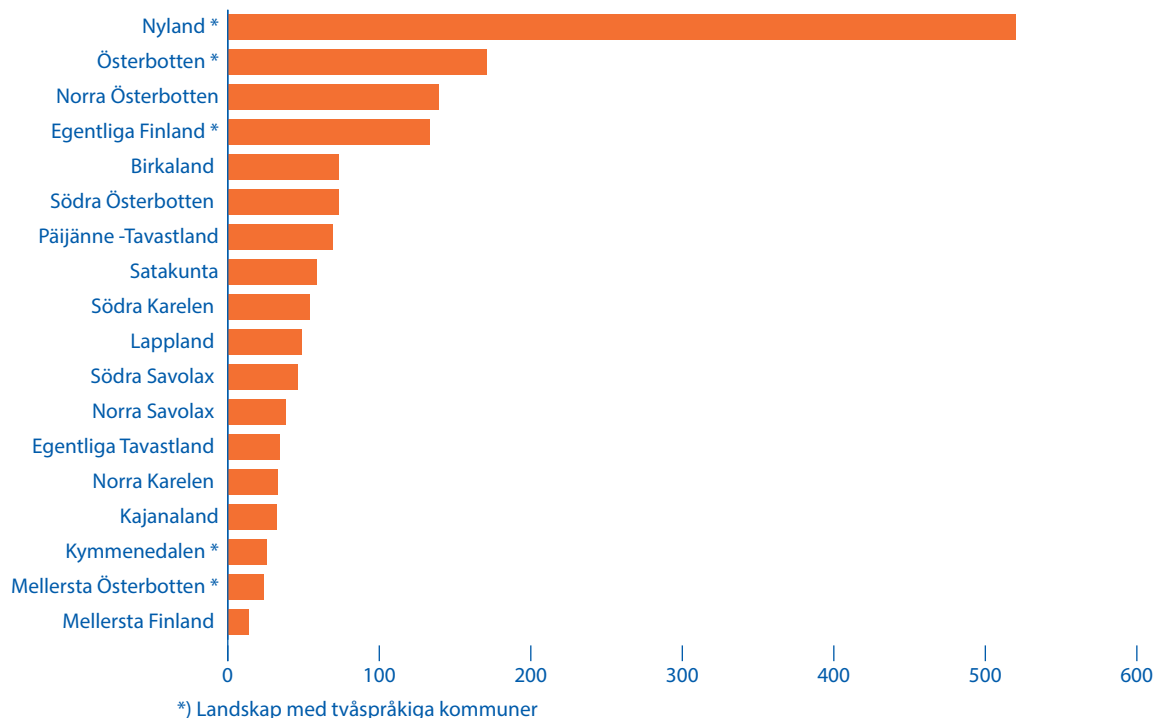
FIGUR 2: PERSONALENS ARBETSERFARENHET (N=1587)

Nästan hälften (43 %) av de respondenter som svarade på frågan om arbetserfarenhet meddelade att de har över 15 års erfarenhet i branschen och en fjärdedel meddelade att deras arbetserfarenhet är mellan 6–15 år. En fjärdedel (25 %) meddelade att de arbetat 1–5 år inom småbarnspedagogiken och endast ett fåtal (3 %) respondenter meddelade att de arbetat mindre än ett år inom småbarnspedagogiken. Respondenterna arbetade med barn i alla åldrar från ett till sju år, och enkäten besvarades även av personal inom förskoleundervisningen.

Respondenterna som besvarade enkäten fördelade sig över alla landskap i fasta Finland (figur 3).

FIGUR 3: ANTALET SVAR ENLIGT LANDSKAP (N=1587)

Den största andelen respondenter (33 %) arbetade i Nyland, följt av 11 procent i Österbotten, 9 procent i Norra Österbotten och 8 procent i Egentliga Finland. Detta betyder att de flesta av respondenterna arbetade i landskap där det finns tvåspråkiga kommuner. Resten av respondenternas arbetsplatser fördelades relativt jämnt mellan de olika finländska landskapen, förutom Kymmenedalen (2 %), Mellersta Österbotten (2 %) och Mellersta Finland (1 %) som hade få respondenter. Majoriteten av respondenterna arbetade inom finskspråkig småbarnspedagogik. Bland respondenterna fanns sammanlagt 183 personer som arbetade inom svenskspråkig småbarnspedagogik. Respondenterna inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken arbetade huvudsakligen i Österbotten (42 %), i Nyland (40 %), i Egentliga Finland (9 %) och i Satakunta (4 %).

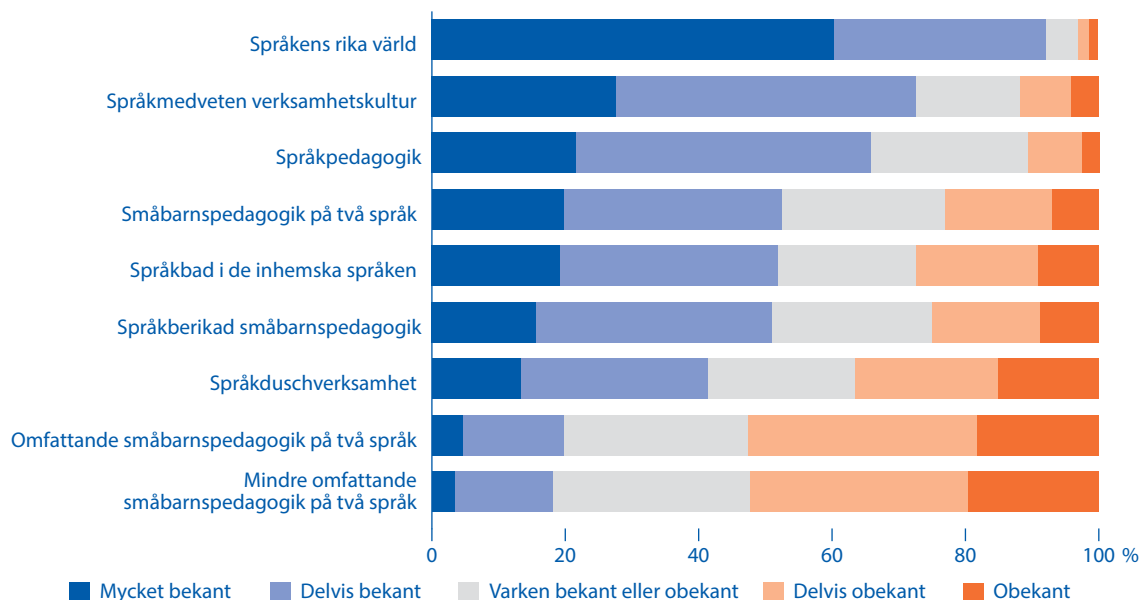
Respondenterna ombads också ange om de arbetar i en tvåspråkig kommun. Enligt språklagen (423/2003 § 5) är Finlands kommuner enspråkiga eller tvåspråkiga. En kommun är tvåspråkig om den har både finsk- och svenskspråkiga invånare och andelen invånare som talar det andra inhemska språket är minst åtta procent eller minst 3 000 invånare. En kommun kan också vara tvåspråkig efter egen anmälan, även om ovanstående definitioner inte uppfylls i kommunen. Tvåspråkiga kommuner finns i landskapen Nyland, Egentliga Finland, Kymmenedalen, Österbotten och Mellersta Österbotten (Statsrådets förordning om kommunernas språkliga status åren 2023–2032, 1385/2022). 40 procent av respondenterna uppgav att de arbetade i en tvåspråkig kommun. Det är dock värt att notera att en del respondenter (3 %) uppgav att de arbetade i en tvåspråkig kommun, även om det enligt språklagstiftningen inte finns tvåspråkiga kommuner i landskapet i fråga. Det är möjligt att inte alla respondenter känner till lagstiftningen om tvåspråkiga kommuner. Respondenterna kan även ha baserat sina svar på sin upplevelse av tvåspråkiga rutiner i kommunen i stället för på den officiella statusen. Det framgår inte heller med säkerhet i svaren om respondenterna har avsett just de inhemska språken. Även samiska kan ha setts som en del av tvåspråkigheten i en kommun.

Utöver ovannämnda bakgrundsuppgifter bad vi också respondenterna om bakgrundsuppgifter gällande deras utbildning och fortbildning. Över hälften (60 %) av dem som besvarade frågan om grundutbildning (N=1470) nämnde att språkinläring, språkutveckling, flerspråkighet eller språkmedvetenhet hade tagits upp i deras grundutbildning. En tredjedel (33 %) uppgav att de deltagit i fortbildning om motsvarande teman (N=1466). Fortbildningen hade ordnats av bland annat universitet och öppna universitet, Utbildningsstyrelsen, kommuner och städer, regionala utbildare samt olika organisationer såsom Folkhälsan och Niilo Mäki Instituutti. Dessutom nämndes daghemmens egna interna utbildningar samt exempelvis litteraturscirklar för arbetsgemenskapen och annat utvecklingsarbete. Fortbildningens omfattning varierade från enskilda träffar till längre kurser och studiehelheter.

Utöver fortbildning uppgav en tiondel av respondenterna att de deltagit i olika slags utvecklings- och forskningsprojekt kring språkinläring, språkutveckling, flerspråkighet eller språkmedvetenhet (N=1460). I samband med utvecklings- och forskningsprojekt nämndes också arbete i olika arbetsgrupper samt grupper för utvecklingsverksamhet. Till de projekt som lyftes fram i de öppna enkätsvaren hörde bland annat *KieliPeda*, *Lyft språken*, *Kaikki kielet mukaan*, *Kielisuihkutandem*, *Språkens lärstig*, *Kielivertailu*, *Språkpärla*, *Toiminnallista lukuihoa*, Folkhälsans utbildningar, *Ruotsin kielen maistiais*, *SAGA*, försöket med tvåårig förskoleundervisning, *Multilitteracitet inom småbarnspedagogik* och *Yhteisloikka*.

Respondenterna ombads också ta ställning till i vilken mån olika begrepp som är relevanta för denna utredning och som används i grunderna för planen för småbarnspedagogik var bekanta för dem (figur 4). Alla begrepp utom språkduschverksamhet är begrepp som nämns i grunderna (läs mer om begreppen i kapitel 2).

FIGUR 4: KÄNNEDOM OM BEGREPPEN (N=1316)

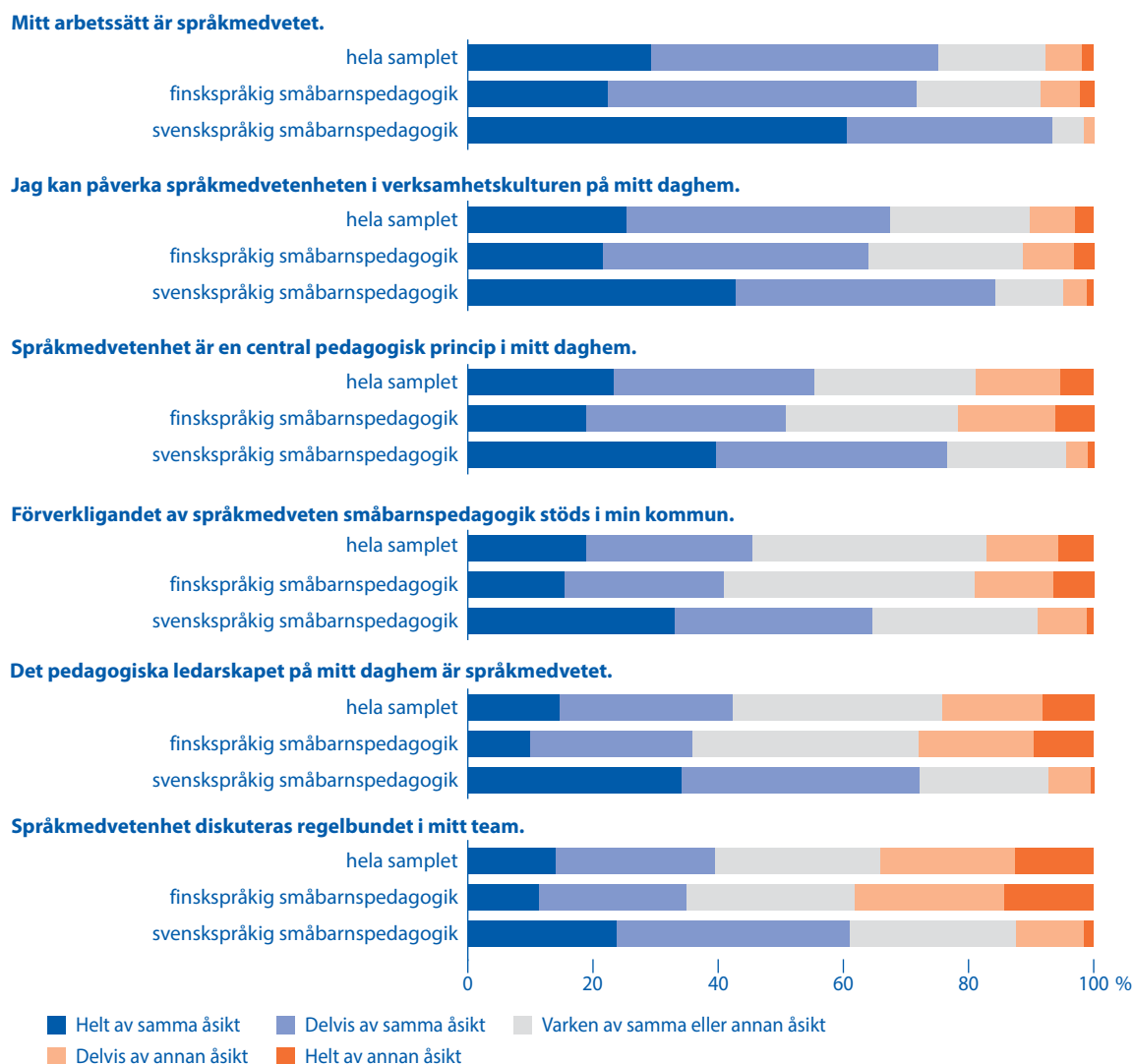

Bland de som svarade på frågan om begreppen (se figur 4) var *Språkens rika värld*, som är ett lärområde i grunderna för planen för småbarnspedagogik, det mest bekanta begreppet. Begreppet angavs vara mycket eller delvis bekant för 92 procent av respondenterna. Begreppen *språkmedveten verksamhetskultur* och *språkpedagogik* var mycket eller delvis bekanta för en stor del av respondenterna, dvs. 75 procent respektive 66 procent av respondenterna. Begrepp som *omfattande småbarnspedagogik på två språk* och *mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk* var mer obekanta. Dessa begrepp var mycket eller delvis bekanta för 20 procent respektive 18 procent av respondenterna. Regionalt sett fanns det inga större skillnader. En mer utförlig förklaring av begreppen finns att läsa i kapitel 2.

4.2 Småbarnspedagogikens verksamhetsmiljö som utgångspunkt

I det här avsnittet går vi igenom svar som berör en språkmedveten verksamhetskultur, språkduschverksamhet och språklig mångfald. I utredningen granskade vi den språkmedvetna verksamhetskulturen närmare genom att fråga personalen inom småbarnspedagogiken hur språkmedvetenhet syns i deras verksamhetskultur (figur 5). Personalen beskrev språkmedvetenheten bland annat i förhållande till sina egna verksamhetssätt, sitt team och sina påverkningsmöjligheter. Respondenterna ombads också att reflektera över språkmedvetenheten som en pedagogisk verksamhetsprincip, språkmedvetenheten som en del av det pedagogiska ledarskapet samt hur en språkmedveten småbarnspedagogik förverkligas i kommunen. I figur 5 presenteras först alla respondenternas sammanlagda svar och efter det presenteras svaren gällande svenskspråkig och finskspråkig småbarnspedagogik var för sig. Antalet respondenter varierar något mellan de olika frågorna i tabellen.

FIGUR 5: SPRÅKMEDVETEN VERKSAMHETSKULTUR. HELA SAMPLET SAMT EN SKILD JÄMFÖRELSE MELLAN FINSKSPRÅKIG OCH SVENSKSPRÅKIG SMÅBARNSPEDAGOGIK (N=1221-1228)

Allmänt taget kan man i svaren notera att tre fjärdedelar av respondenterna (75 %) betraktade sin egen verksamhet som språkmedveten och att omkring två tredjedelar (67 %) ansåg att de kunde påverka språkmedvetenheten i verksamhetskulturen på sin arbetsplats. Dessutom ansåg fler än hälften av respondenterna (55 %) att språkmedvetenheten är en central verksamhetsprincip i deras eget arbetsteam. Nästan hälften av respondenterna (45 %) höll helt eller delvis med om att språkmedvetenhet stöds i den kommun där de arbetar, och nästan lika många respondenter ansåg att det pedagogiska ledarskapet är språkmedvetet (42 %). En tredjedel (34 %) av respondenterna var helt eller delvis av annan åsikt om påståendet att språkmedvetenhet regelbundet diskuteras i teamet.

Det förekommer skillnader i svaren mellan den finskspråkiga och den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. En jämförelse mellan de respondenter som uppgav sig vara helt eller delvis av samma åsikt visar exempelvis att 94 procent av respondenterna inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken anser att det egna arbetssättet är språkmedvetet, medan motsvarande siffra för respondenterna inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken var 71 procent. På

samma sätt uppfattade 85 procent av personalen i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken att de kan påverka språkmedvetenheten i verksamhetskulturen på sitt daghem, medan 65 procent av personalen i den finskspråkiga småbarnspedagogiken var helt eller delvis av samma åsikt. Bland respondenterna i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken var 77 procent av den åsikten att språkmedvetenhet är en central verksamhetsprincip på deras daghem, medan motsvarande siffra inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken var 51 procent. Respondenterna i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken upplevde dessutom att kommunen stöder språkmedveten småbarnspedagogik (65 %) och att det pedagogiska ledarskapet på daghemmet är språkmedvetet (72 %). Motsvarande siffror inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken var 40 procent och 36 procent.

Det finns skillnader även inom de områden där respondenterna har identifierat de största bristerna. Endast ett fåtal av respondenterna inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken var helt eller delvis av en annan åsikt när det gällde samtliga påståenden. Det enda eventuella undantaget gällde regelbundna diskussioner i teamet, där 13 procent var av annan åsikt. Även inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken var respondenterna mest oeniga gällande påståendet om regelbundna diskussioner i teamet om språkmedvetenhet (38 %). Dessutom ansåg över en fjärdedel (29 %) av respondenterna inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken att ledarskapet inte är språkmedvetet, eller att språkmedvetenhet inte är en central verksamhetsprincip på daghemmet (22 %) och vidare att kommunen inte stöder språkmedveten småbarnspedagogik (20 %). Av annan åsikt var under 10 procent av respondenterna när det gällde påståendet om att det egna arbetssättet är språkmedvetet.

Personalen inom småbarnspedagogiken tillfrågades om språkduschverksamhet i småbarnspedagogiken (läs mer om språkduschar i kapitel 2.4). Ungefär en femtedel av respondenterna meddelade att det ordnas språkduschar eller annan verksamhet som stöder det andra inhemska språket på deras arbetsplats. Det finns en skillnad mellan språkgrupperna gällande hur vanligt det är att arrangera språkduschar i det andra inhemska språket. Under en femtedel (18 %) av respondenterna inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken meddelade att det på deras daghem ordnas språkduschar eller annan verksamhet som stöder det svenska språket. Av de respondenter som arbetade inom svenskspråkig småbarnspedagogik svarade två av fem (40 %) att det ordnas språkduschar eller annan verksamhet som stöder det finska språket på deras daghem.

I de öppna svaren framgick att språkduschar på de inhemska språken ordnas på olika sätt. En del av verksamheten var småskalig och handlade till exempel om att lära sig enskilda hälsningar, ord eller fraser. Även ramsor och sånger nämndes i många svar. En del svar lyfte dock även fram mer systematisk och långsiktig verksamhet, såsom samarbete mellan finsk- och svenskspråkiga grupper eller klubbverksamhet.

Tutustumme ruotsin kieleen yksittäisten sanojen (värit, numerot, yksinkertaiset sanat) merkitykseen päivittäisrutiineissa.

Pedagogerna använder både svenska och finska i verksamheten, ex. sjunger sånger, räknar.

Kaikki päiväkodin ryhmät ovat kaksikielisiä (suomi, ruotsi) ja kaikki toiminta menee kahdella kielellä.

Mitt daghem är ett tvåspråkigt daghem med över 100 barn. I de finska grupperna finns det barn med svenska som modersmål och tvärtemot i de svenska grupperna. Det finns inte språkbadmöjligheter på finska i min kommun så många svenska vårdnadshavare väljer att

lägga sina barn i finsk grupp. Vi jobbar därför mycket språkberikande och satsar hårt på språkutvecklingen. Då höstsmittorna är förbi, idkar vi ett utbyte med de svenska grupperna så att de får lite språkduscha. Vi har dessutom allsång i jumpasalen en gång per månad, för hela husets barn. Programmet är alltid tvåspråkigt.

Vissa svar tog också upp verksamhet som eventuellt skulle kunna räknas som omfattande småbarnspedagogik på två språk eller mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk i enlighet med kapitel 4.6 i grunderna för planen för småbarnspedagogik. I synnerhet de öppna svaren på finska lyfte också fram småskalig flerspråkig språkduschverksamhet på de språk som finns i barngruppen – ibland inklusive svenska, men oftast på andra språk än svenska – även om frågeställningen uttryckligen gällde de inhemska språken.

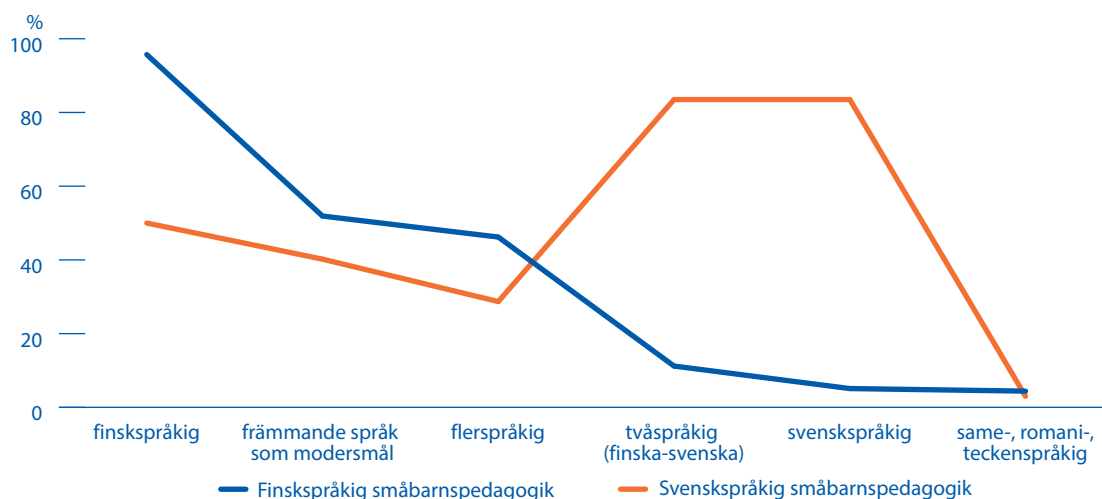
Lapsille pyritään tarjoamaan pieniä 'tutustumispaloja' erilaisiin kieliin liittyen mm. laulujen, lorujen, tervehdysten muodossa. Kielet liittyvät joko ryhmän sisällä olevien lasten taustoihin tai sellaisiin kieliin, jotka ovat käytössä Suomessa, kuten ruotsi ja saamen kieli (etupäässä pohjoissaame).

Bland de enskilda språk som nämndes i svaren betonades utöver finska och svenska i synnerhet engelska, även om respondenterna blivit ombedda att fokusera på de inhemska språken, alltså finska och svenska. I de öppna svaren nämndes också olika typer av verksamhet med finska som andraspråk som språkduschverksamhet med syftet att stödja barn som talar andra språk än finska som modersmål i att lära sig och tillägna sig finska. Verksamhet som stöder småbarnspedagogikens verksamhetsspråk är ändå inte språkduschverksamhet. I flerspråkiga grupper kan man ha lämnat bort språkduschar i svenska uttryckligen för att man har velat lyfta fram barngruppens andra språk i verksamheten.

Olen halunnut kielisuihkutukseen ruotsin kieltä, mutta olemme valinneet muita vähemmistökieliä enemmistö tms. lasten kulttuuriympäristöstä. Itse olen todella kiinnostunut ruotsin kielestä, mutta en valitettavasti pysty itse suihkuttamaan.

Flerspråkighet syntes också tydligt i personalens svar på frågan om hurdan språklig mångfald som finns i deras grupp. Den språkliga mångfalden syns i både finskspråkig och svenskspråkig småbarnspedagogik men det finns skillnader mellan barngruppernas språkliga bakgrunder då man jämför den finskspråkiga och den svenskspråkiga småbarnspedagogiken (figur 6).

FIGUR 6: I MIN BARNGRUPP FINNS DET ÅTMINSTONE ETT BARN MED DENNA SPRÅKBAKGRUND (FINSKSPRÅKIG SMÅBARNSPEDAGOGIK N=1016, SVENSKSPRÅKIG SMÅBARNSPEDAGOGIK N=183)

I figur 6 presenteras vilka andra språkliga bakgrunder utöver finska eller svenska barnen i respondenternas barngrupper har. Respondenterna kunde välja så många språkliga bakgrunder som de ville. Ur figuren går det således inte att utläsa hur stor andel barn med olika språkliga bakgrunder det finns i grupperna, utan endast hur många respondenter som har kryssat i respektive språkbakgrund och vilken språklig bakgrund som oftare har kryssats i av respondenterna än andra. I figur 6 illustreras även andelen respondenter som kryssat för barn med språkbakgrund finska (95 %) inom finskspråkig småbarnspedagogik, eller barn med språkbakgrund svenska (84 %) inom svenskspråkig småbarnspedagogik.

I finskspråkig småbarnspedagogik meddelade en övervägande majoritet (95 %), att de har finskspråkiga barn i grupperna. I genomsnitt meddelade respondenterna ytterligare *en* språklig bakgrund utgående från de begrepp som beskrivs i grunderna för planen för småbarnspedagogik i kapitlet *Preciseringar gällande språk och kultur* (se kapitel 2.4). Barn med främmande språk som modersmål (52 %) var den vanligaste angivna språkliga bakgrunden, följt av flerspråkiga barn (46 %). Andelen finska-svenska tvåspråkiga (11 %) eller svenskspråkiga barn (5 %) var relativt låga. Vidare kom det fram att enligt respondenternas uppskattning hade barnen i finskspråkig småbarnspedagogik inte kontakt med det svenska språket i någon större omfattning utanför den småbarnspedagogiska verksamheten.

I svenskspråkig småbarnspedagogik meddelade de flesta (84 %) att de har svenskspråkiga barn i sina barngrupper. I genomsnitt meddelade respondenterna ytterligare *två* språkbakgrunder hos barnen i barngruppen. Det var lika vanligt att ha finska-svenska tvåspråkiga barn i grupperna (84 %) som svenskspråkiga barn. Det var enligt respondenterna även vanligt att ha finskspråkiga barn (50 %) i grupperna. Respondenterna i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken lyfte också fram barn med främmande språk som modersmål (40 %) och flerspråkiga barn (29 %). Det var nästan lika vanligt i den svenskspråkiga som i den finskspråkiga småbarnspedagogiken att kryssa i alternativen barn med främmande språk som modersmål och flerspråkiga barn. Vidare kom det fram att enligt respondenternas uppskattning hade barnen i svenskspråkig småbarnspedagogik ofta kontakt med det finska språket även utanför den småbarnspedagogiska verksamheten.

Samiska, romska och teckenspråkiga barn nämndes i enskilda fall gällande både den finskspråkiga och den svenskspråkiga småbarnspedagogiken (4 procent i den finskspråkiga respektive 3 procent i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken). Sammanlagt kan konstateras att språklig mångfald är ett framträdande fenomen i både finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik, men i den finskspråkiga småbarnspedagogiken präglas den av finska och främmande språk, medan den i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken präglas av svenska, tvåspråkighet på de inhemska språken, finska och främmande språk.

Personalen fick också svara på frågan hur tvåspråkiga barn vars språk är finska och svenska får stöd för båda sina språk i småbarnspedagogiken. Stödmetoderna varierade mycket, från användning av enstaka ord till tvåspråkig verksamhet. Man använde bland annat olika fraser (tack- och hälsningsfraser), sånger, ramsor och böcker på båda språken, samt namngav saker och lekte på båda språken. Personalen diskuterade också allmänt om språk med barnen i gruppen, och hela gruppen fick exempelvis lära sig att räkna på båda språken. Även översättningar och stöddord användes vid behov i situationer där personalen märkte att ett barn kanske inte förstått vad som sagts.

Genom att värdera båda språken lika högt, genom komparativ språkinläring, vuxen som språklig modell, mångsidiga sätt att använda språket (på den nivå barnet klarar av), bildstöd, bilder för träning av vokabulär (medveten träning), många tillfällen att samtala och diskutera med vuxen / tillsammans i barngrupp. Sagor, dikter, ramsor, sagolådor, drama, där innehållet

'öppnas' för barnen även på finska. Det är aldrig förbjudet att använda finska, tillsammans funderar vi hur vi säger samma sak på svenska.

Otamme toimintaan mukaan toista kieltä laulujen, lorujen, tervehdysten ym. muodossa. Iloitsemme toistemme kielitaidoista ja suhtaudumme niihin kiinnostuneesti. Lapset voivat myös käyttää eri kieliä varhaiskasvatuksessa, vaikka opetuskieli on päiväkodissamme suomi.

I synnerhet i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken, men i enstaka fall även i den finskspråkiga, beskrevs verksamheten i vardagen som tvåspråkig. Den tvåspråkiga verksamheten var exempelvis ordnad så att en del av personalen använde det ena språket medan en del använde det andra.

Ryhmässä aikuisista kukin käyttää koko ajan omaa äidinkieltään lasten kanssa kommunikoidessa. Arjessa kuuluu koko ajan molemmat kotimaiset kielet.

Pratar finska med de barn som är tvåspråkiga/finskspråkiga, verksamheten går på två språk.

En i personalen pratar hela tiden finska och därifrån får de åtminstone höra finska. Vi i personalen kan också säga samma sak på både finska och svenska så de ska förstå. Vi lär oss finska ramsor, sånger och läser finska sagor.

Även samarbete mellan finsk- och svenskspråkiga grupper lyftes fram som ett exempel på hur man stöder barnens båda språk.

Henkilöstö on pääosin kaksikielisiä, ja yhteisissä hetkissä kuten ulkoiluissa tai, kun tiimipalaverien aikana ryhmässämme on ruotsinkielisestä ryhmästä aikuisia. Ja olemme sopineet, että kaksikielisille lapsille puhutaan myös sitä toista kotimaista.

Genom att ha gemensamma sång- och dansstunder med den finska gruppen. Vi själva ibland sjunger en del välbekanta sånger också på finska t.ex. imse vimse spindel, blinka lilla stjärna. Utevistelse har vi svenskspråkiga alltid tillsammans med finskspråkiga barn och personal. Där barnen således dagligen hör båda språken då alla i personalen hjälper barnen över språkgränserna.

En del svar från respondenter inom den finsk- och svenskspråkiga småbarnspedagogiken uttryckte att endast småbarnspedagogikens verksamhetsspråk stöds. Sådana svar motiverades bland annat med önskemål från föräldrarna om att småbarnspedagogiken uttryckligen ska stödja småbarnspedagogikens verksamhetsspråk eller med föräldrarnas och daghemmets gemensamma språkplanering, enligt vilken föräldrarna stöder och stärker det ena språket och småbarnspedagogiken det andra. I den svenskspråkiga småbarnspedagogiken lyftes också en stark finskspråkighet i området och starka kunskaper i finska bland barnen fram som motivering. Även kontinuiteten från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen sågs som ett viktigt skäl till att stödja det kommande undervisningsspråket, som oftast var småbarnspedagogikens verksamhetsspråk.

Päiväkodissa kielenä on suomi, kotona puhutaan ruotsia. Perhe on halunnut tukea nimenomaan suomen kielen vahvistamiseen.

Vi diskuterar språk som finns i gruppen. Vi lånar böcker på olika språk. Vi diskuterar språk med vårdnadshavarna och stöder dem i att vara konsekventa med sin språkanvändning för att stöda just deras språk. I vårt daghem är finskan rätt dominerande och således har vi större behov av att stöda det svenska språket.

Svenskan stöds mest för det är deras blivande skolspråk.

Även om småbarnspedagogiken i första hand bara skulle stödja ett språk, innebär detta inte nödvändigtvis att barnens andra språk inte kan lyftas fram sporadiskt, vilket man ser i en del av nedanstående exempel. En del av svaren lyfte också fram att barnen får använda vilket språk de vill, även om personalen till största delen håller sig till småbarnspedagogikens verksamhetsspråk.

Suomi on päiväkodin kieli ja ruotsi kotikieli. Lauluja ja leikkejä on ruotsin kielellä paljon.

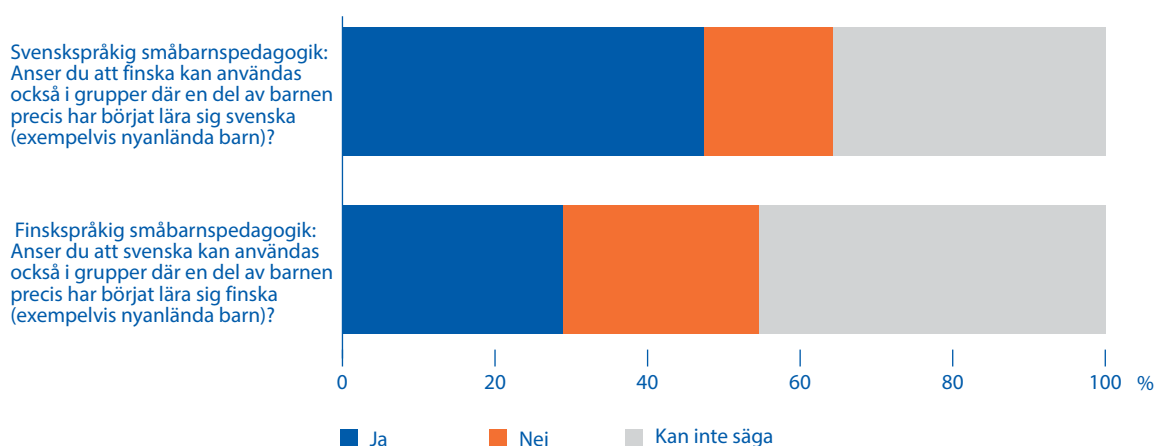
Ruotsia saa puhua, koska ymmärrämme kielen täysin. Jos lapsi haluaa voimme lukea esimerkiksi kirjoja ruotsiksi.

Vi pratar svenska eftersom det är en svenskspråkig avdelning, men märker vi att barnet inte förstår så tar vi det på finska och sedan samma på svenska.

Sjunger sånger på olika språk. Har en positiv inställning och försöker lära oss ord och uttryck på de andra språken. Våra barn kommer att ha svenska som skolspråk och många har svaga kunskaper i svenska. Därför är vår tyngdpunkt på svenskan när det kommer till språk i vår grupp.

Som tidigare konstaterats arbetar personalen inom småbarnspedagogiken språkligt sett i väldigt olika barngrupper (figur 6). I enkäten ställdes en fråga om personalen ansåg att det andra inhemska språket också kan användas i en grupp där en del av barnen precis har börjat lära sig verksamhetsspråket finska respektive svenska. I frågan nämndes nyanlända barn som exempel (figur 7).

FIGUR 7: ATT TIDIGT BEKANTA SIG MED OCH ANVÄNDA DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET I FINSKSPRÅKIG (N=918) OCH SVENSKSPRÅKIG (N=154) SMÅBARNSPEDAGOGIK

Nästan en tredjedel av personalen (29 %) i den finskspråkiga småbarnspedagogiken ansåg att det går att använda svenska i en barngrupp där en del av barnen precis har börjat lära sig finska. Samtidigt var dock ungefär en fjärdedel (26 %) av motsatt åsikt och nästan hälften (45 %) av respondenterna kunde inte säga om det var möjligt att ta in det svenska språket i sådana barngrupper. I den svenskspråkiga småbarnspedagogiken ansåg däremot nästan hälften (47 %) att det går att ta in det finska språket i en sådan barngrupp där en del av barnen precis har börjat lära sig svenska. Under en femtedel (17 %) av respondenterna var av motsatt åsikt, medan drygt en tredjedel (36 %) inte kunde säga.

Personalen inom småbarnspedagogiken fick också motivera varför de upplevde att det andra inhemska språket kan eller inte kan tas med i småbarnspedagogiken om det finns barn i gruppen som ännu håller på att lära sig småbarnspedagogikens verksamhetsspråk. Som orsaker till att man inom finskspråkig småbarnspedagogik inte ansåg det lämpligt att inkludera svenska i verksamheten nämndes bland annat att barnen kanske redan håller på att lära sig flera språk (modersmålet/modersmålen och finska som andraspråk), vilket kan göra det för utmanande, tungt eller förvirrande för barnet att även lägga till svenska. Även olika utmaningar med språkinläringen och barnens ålder nämndes i nej-svaren. Å andra sidan lyfte flera svar fram att det beror helt på gruppen eller barnet om sådan här verksamhet fungerar eller inte. I många svar nämndes också att även om respondenten i första hand anser att det inledningsvis är bäst att hålla sig till ett språk, kan svenska tas med i verksamheten på ett småskaligt sätt. Ja-svaren lyfte fram att svenskan är ett språk bland många, och det kan få synas och höras i den småbarnspedagogiska verksamheten precis som andra språk.

Meidän alueellamme suurin osa lapsista sekä heidän vanhemmistansa vasta tutustuvat suomen kieleen. Monilla näistä perheistä on useampi kieli käytössä kotona. Lapsella saattaa olla jopa neljä kieltä arjessaan. Ryhmissä on käytössä runsaasti kielen oppimisen tukevia menetelmiä (kuvatuki, tukiviittomat, selkokieli) ja siitä huolimatta arjessa vaikuttaa paljon se, että ryhmässä on reilusti alle puolet suomea ymmärtäviä. Näissä tilanteissa ruotsin kielen lisääminen arkeen ei ole tarkoituksenmukaista. Tilanne on varmasti toinen, jos kyseessä on ryhmä, jossa on vain muutama muunkielinen lapsi. (nej-svar)

Mielestäni kaikkia kieliä voidaan 'ujuttaa' varhaiskasvatuksen arkeen, ilman, että siitä on haittaa kenellekään. (ja-svar)

Även vissa inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken funderade i sina svar på om det kanske är lättare för barnen att lära sig ett språk i taget. Småskaliga språkförsök lyftes fram i flera svar från både den finsk- och den svenskspråkiga småbarnspedagogiken, men i synnerhet inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken verkade tvåspråkig verksamhet naturlig.

Det är viktigt att barnets modersmål är starkt före ett nytt språk påbörjas. (nej-svar)

Förstärka svenskan. Man skulle dock kunna ha en person i gruppen som pratar endast finska och hämtar språket in på detta sätt. (nej-svar)

Språk är bra att lära sig. Att välkomna alla språk som finns i gruppen och finskan (som troligen finns representerat i gruppen, men åtminstone finns det ständigt närvarande i det finska samhället) ger en känsla av att alla är sedda, accepterade och hör till gemenskapen. (ja-svar)

Barn lär sig fort att skilja språken åt, åtminstone om en vuxen/ett språk. (ja-svar).

Svaren tyder på att det inom svenskspråkig småbarnspedagogik upplevs naturligt att ta in finska som det andra inhemska språket även i språkligt heterogena grupper. Detta kan delvis förklaras med att många av barnen i de svenskspråkiga grupperna har finska som ett av sina modersmål, och barnen vanligen kommer i kontakt med det finska språket även utanför den småbarnspedagogiska verksamheten. Finska är således en del av vardagen även inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken.

För att enkäten för personalen inte bara skulle lyfta fram de vuxnas perspektiv på språkfrågorna bad vi personalen inom småbarnspedagogiken att också fundera på vilken glädje barnen kan ha av det andra inhemska språket. Enkäten nämnde först hur barn av naturen är nyfikna, öppna för att lära sig nytt och intresserade av språk, och sedan ombads personalen avsluta

meningen "Svenskan/finskan/språkbadsprogrammet ger barnen glädje eftersom..." ur barnens perspektiv. Vi fick in totalt 543 öppna svar, varav drygt tre fjärdedelar (78 %) från personal inom finskspråkig småbarnspedagogik, omkring en femtedel (19 %) från personal inom svenskspråkig småbarnspedagogik och några (3 %) från personal på språkbadsdaghem (svaren från respondenter som är verksamma i ett språkbadsprogram behandlas i kapitel 6).

De vanligaste svaren på varför det andra inhemska språket kan vara till glädje för barnen var att barnen tycker att det är roligt eller trevligt att lära sig språk samt att barnen får möjlighet att umgås eller leka med fler barn då de lär sig det andra inhemska språket. I flera svar nämndes också att barnen är ivriga att lära sig och att visa sina nya kunskaper för andra.

On mukava leikkiä myös muiden kieliryhmän lapsien kanssa ja vähentää ennakkoluuloja.

He nauttivat uusien asioiden oppimisesta.

Uuden kielen oppiminen rikastuttaa lasten kielimaailmaa ja uusilla sanoilla voi esimerkiksi leikkiä tai kommunikoida entistä laajemmin.

...många av kompisarna ute på gården talar finska. Då vi också kan, har vi flera nya vänner.

De märker att de förstår och kan uttrycka sig också på finska.

Många svar handlade också om att det är en rikedom att kunna flera språk, att det är roligt för barnen att lyssna på och prova på ett annat språk eller att barnen genom att lära sig det andra inhemska språket får möjlighet att använda språket i olika situationer och miljöer. Att lära sig språk ansågs också vara lätt för barnen och det utvecklar deras språk- och kulturmedvetenhet, språkliga färdigheter och ordförråd. Några svar gällde också framtiden, språkstudier och Finlands tvåspråkighet. Enligt många av dessa svar ansåg respondenten att man genom att introducera det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken kan stödja barnens språklärande i framtiden eller att det annars kan vara till nytta med tanke på deras framtid. I en del svar nämndes att kunskaper i båda de inhemska språken är till nytta i tvåspråkiga områden, medan några svar helt enkelt konstaterade att Finland är ett tvåspråkigt land.

Det berikar att ta del språk, andra kulturer och att kunna förstå och kommunicera med andra människor.

Ruotsin kielestä on iloa lapsille, koska se kehittää kielellisiä valmiuksia ja auttaa muidenkin kielten opiskelussa ja rikastuttaa lapsen sanavarastoa ja äänimaailmaa.

Att kunna båda inhemska språk är en rikedom, underlättar livet i framtiden också.

Se laajentaa heidän maailmankuvaansa ja tukee positiivista minäkuva.

Se kuulostaa lasten mielestä hauskalta ja he iloitsevat oppiessaan uutta.

I några svar lyfte respondenterna snarast fram sina egna negativa attityder mot det andra inhemska språket och mot att lära sig språket i stället för att reflektera utifrån barnens perspektiv eller utifrån att barnen kan ha glädje av att lära sig eller prova på ett nytt språk. Några uppgav också att de inte kunde svara på frågan.

I den här frågan var skillnaderna mellan respondenterna inom den finsk- respektive svenskspråkiga småbarnspedagogiken inte så stora. En skillnad var dock att några respondenter från den

svenskspråkiga småbarnspedagogiken nämnde känslospråket. Respondenterna från den finskspråkiga småbarnspedagogiken tog inte upp detta. Bland svaren från den svenskspråkiga småbarnspedagogiken fanns också en del som nämnde det andra inhemska språket som barnens starkare språk. Även möjligheten att vara delaktig i samhället lyftes starkare fram i svaren från personal inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken.

Det är deras känslospråk, det språk som de använder ofta med käraste och närmaste.

... det gör dem delaktiga i vårt samhälle och alla språk är en rikedom.

... det oftast är det språket de hör mest av i sin omgivning och är därför ofta det starkare språket (lättare att bli förstådd och att förstå andra).

De teman som lyftes fram endast i svaren från personal inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken gällde framtida (språk)studier och att motverka fördomar. Termen språkmedvetenhet förekom också endast i svaren från personal inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken.

He oppivat uuden kielen ja se helpottaa kielten opiskelua jatkossa.

Ruotsin kielestä on iloa lapsille, koska se kehittää kielellisiä valmiuksia ja auttaa muidenkin kielten opiskelussa ja rikastuttaa lapsen sanavarastoa ja äänimaisemaa.

On mukava leikkiä myös muiden kieliryhmän lapsien kanssa ja vähentää ennakkoluuloja.

Se avartaa kieli- ja kulttuuritietoisuutta, voi oppia uusia sanoja, lisää ymmärrystä ja yhteenkuuluvuutta kaksikielisten kanssa. Se on myös naapureidemme kieli.

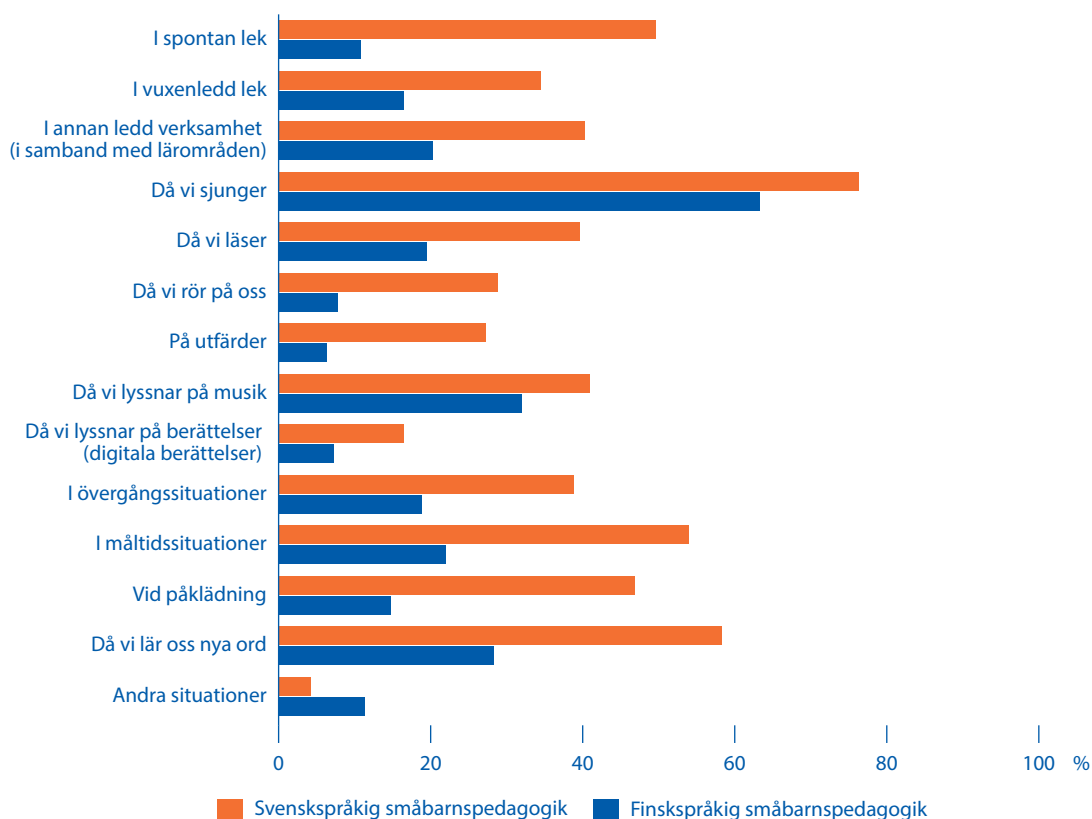
Sammantaget kunde man se i svaren att personalen inom småbarnspedagogiken upplevde att redan småskaligt lärande av det andra inhemska språket kan vara roligt, skojigt och inspirerande för barnen samt utveckla olika färdigheter, minska fördomar och ge nya möjligheter och kontakter.

4.3 Pedagogiska lösningar och utvecklingsönskemål

I det här avsnittet rapporterar vi om de pedagogiska lösningar och utvecklingsönskemål som lyftes fram i svaren på personalenkäten. Avsnittet går igenom personalens svar på frågorna om hur det andra inhemska språket har använts i den småbarnspedagogiska verksamheten samt orsaker till att man inte har använt eller betonat det andra inhemska språket. I avsnittet går vi också igenom perspektiv som enligt respondenterna skulle kunna hjälpa dem att bättre beakta det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken.

Sammanlagt 539 respondenter besvarade frågan om de använt det andra inhemska språket för att stärka lärandet i det andra inhemska språket i olika situationer och aktiviteter (figur 8). Av dessa arbetade tre fjärdedelar (74 %) inom finskspråkig småbarnspedagogik och en fjärdedel (26 %) inom svenskspråkig småbarnspedagogik. Det fanns tydliga skillnader i antalet svar då man jämför språkgrupperna med varandra: 75 procent av de som arbetar inom svenskspråkig småbarnspedagogik och 39 procent av de som arbetar inom finskspråkig småbarnspedagogik besvarade frågan. Den stora skillnaden i svarsprocenterna kan tyda på att det andra inhemska språket används mer i den svenskspråkiga än i den finskspråkiga småbarnspedagogiken.

FIGUR 8: SITUATIONER DÄR PERSONALEN ANVÄNT DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET. DEN PROCENTUELLA ANDELEN ANGES I FIGUREN (SVENSKSPRÅKIG SMÅBARNSPEDAGOGIK N=139, FINSKSPRÅKIG SMÅBARNSPEDAGOGIK N=400)

Det är vanligare inom den svenskspråkiga verksamheten att inkludera det andra inhemska språket än inom den finnskspråkiga verksamheten (figur 8.) Alla svarsalternativ är vanligare inom den svenskspråkiga verksamheten än i den finnskspråkiga. Respondenterna inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken hade ofta valt flera svarsalternativ medan respondenterna inom den finnskspråkiga småbarnspedagogiken ofta valde endast ett eller två alternativ. Både i den finnskspråkiga och i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken var det vanligaste sättet att inkludera det andra inhemska språket att sjunga på språket. Inom finnskspråkig småbarnspedagogik kommer att lyssna på sånger och att lära nya ord på andra och tredje plats som vanliga sätt att inkludera svenskan i verksamheten. Inom svenskspråkig småbarnspedagogik var det vanligt att inkludera finskan i samband med att lära sig nya ord och i måltidssituationer.

Utöver de exempel som nämns ovan används det andra inhemska språket även exempelvis för olika hälsningar, för att räkna, när man klär på sig, när barnen kommer till och lämnar daghemmet samt i morgonsamlingar. Personalen inom småbarnspedagogiken lyfte också fram lek med språket, Svenska dagen och olika projekt som anknyter till de inhemska språken och internationalisering. Personalen inom den finnskspråkiga småbarnspedagogiken använde också ibland svenska sinsemellan för att ge barnen möjlighet att höra det andra inhemska språket. I vissa fall användes det andra inhemska språket så att man inte riktade sig till barngruppen, utan de vuxna använde det för att sinsemellan diskutera sådant som rörde barnen.

Det fanns flera skäl till att det andra inhemska språket inte hade inkluderats i verksamheten. Det fanns betydande skillnader mellan de öppna svaren från den svenskspråkiga och den finnskspråkiga småbarnspedagogiken. I den svenskspråkiga småbarnspedagogiken nämndes ofta som orsak att

många av de barn som deltar i verksamheten är tvåspråkiga (finska-svenska) eller finskspråkiga, och därför såg man det som viktigt att satsa på svenskan. I flera svar nämndes också att daghemmet finns i ett starkt finskspråkigt område, och att man därför inte tagit med finskan i småbarnspedagogiken.

Vårt daghem är svenskspråkigt på en finskspråkig ort. Ca hälften av barnen kommer från tvåspråkiga familjer och hälften från finskspråkiga familjer, som gärna vill 'ge' sitt barn det andra inhemska språket. Vår vardag kännetecknas av komparativ språkinläring, där alltså en del av barnen börjar så att säga från noll, vad svenska språket gäller. Alla barn kan finska och de använder det främst utanför daghemmet, t.ex. hemma, i hobbyn, med släktingar, vänner etc.

Ofta har de flesta barn i svensk småbarnspedagogik dominerande finska, så svenska språket behövs mera stödas i allmänhet än finskan. ofta vill även föräldrar att svenskan ska stödas mera.

Barnen växer upp i finsk miljö och föräldrarna vill stärka barnens svenska genom att låta dem gå i vår enhet.

Vår stad är så finsk, att vi inte stöder skilt finska. Barnen lär sig finska utanför daghemmet helt tillräckligt. De använder även finska som lekspråk i daghemmet, så även de som inte kan finska, lär sig finska i daghemmet. Dessutom kommer de flesta barnen från helt finska hem och även om vi inte är språkbadsdaghem, målet är att lära svenska åt finska barn och då undviker vi finska ganska starkt.

Några enstaka svar gällde också det framtida undervisningsspråket och att stärka det. Detta nämndes också inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken. Från den svenskspråkiga småbarnspedagogiken kom också enstaka svar som gällde familjernas önskemål och personalens språkkunskaper. I en del svar framgick också att även om man inte använde finska systematiskt i småbarnspedagogiken, kunde språket höras och synas i barnens lekar samt i situationer där personalen använde finska för att få ett barn att trivas och känna sig tryggt.

Jag jobbar i ett område där det finska språket hörs 98 % i barnets omgivning utanför daghemmet. Därför anser jag att vi bör ge barnen möjlighet att lära sig svenska på daghemmet men finska språket får inte bli ett 'monster' utan det är okej att barnen talar och leker med varandra på finska och att pedagogerna använder vissa nyckelord på finska för att hjälpa barnens trygghetskänsla och trivsel.

Svaren från personal inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken skilde sig på många sätt från de svar som personalen inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken gav. Flerspråkiga grupper och utmaningar med språkutvecklingen var de klart vanligaste utmaningarna när det gällde att öka mängden svenska.

Meillä on 21 lapsen ryhmässä jo valmiiksi 9 kieltä suomen lisäksi ja yhdelläkään lapsella ei ole ruotsi kielenä, joten näissä on riittävästi meille kielitietoisuutta.

Tällä hetkellä ryhmässä on erilaisten tuen tarpeisia lapsia paljon ja nyt pyrimme tukemaan näitä tuen tarpeita. Joten ruotsin kielen lisääminen toimintaan ei todellakaan ole ajankohtaista!

Vanliga svar var också bland annat att det inte fanns några svenskspråkiga barn i gruppen, att barnen inte hade kontakter med det svenska språket, att området är finskspråkigt, att barnen var för unga eller att personalen saknade tillräckliga språkkunskaper.

Ruotsin kieli ei ole tällä hetkellä ajankohtainen, sillä ryhmän lapsilla ei ole siihen kosketusta (ei läheisiä ihmisiä, jotka käyttävät ruotsia).

Uskoisin, että kuntamme sijainnilla on suuri merkitys tässä. Meillä on vähäiset ja maakunnallisesti etäiset kontaktit ruotsinkielisiin alueisiin ja varhaiskasvatukseen.

Henkilökunnalla ei ole tarvittavaa kielitaitoa.

Lapset ovat vielä niin pieniä, että suomen kielen oppimiseen täytyy panostaa.

I svaren från personalen inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken syntes utöver ovannämnda teman i någon mån även attityder till språket, kommentarer om att behovet av kunskaper i svenska är litet samt att andra teman och utvecklingsområden än satsningar på det andra inhemska språket upplevdes som viktigare. En del daghem hade språkduschar eller annan verksamhet på engelska, vilket personalen ansåg var tillräckligt för barnen. I vissa svar nämndes också att en introduktion av svenskan skulle kunna förvirra barnen, då engelskan redan används. Även personalens ork och andra utmaningar med att ordna verksamheten lyftes fram i några svar.

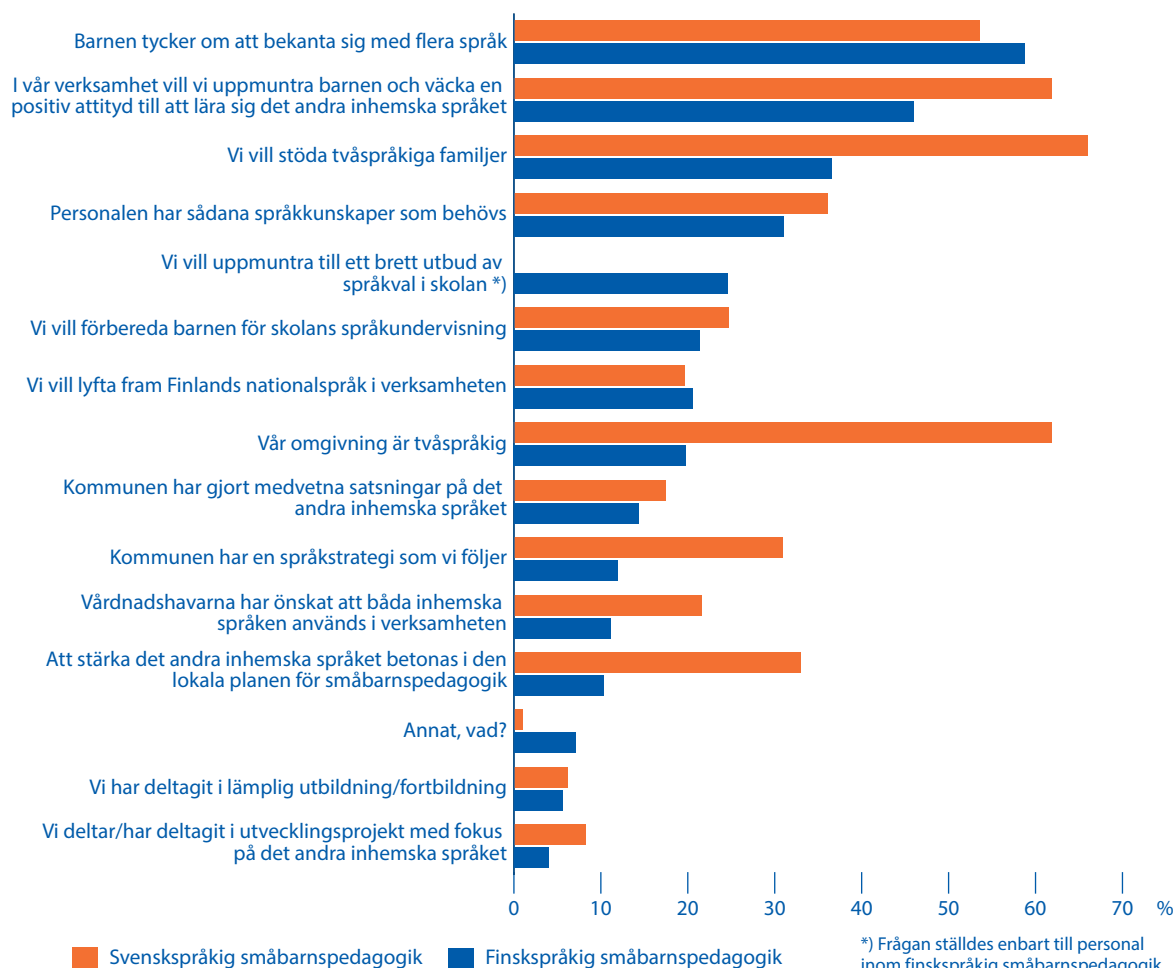
Respondenterna ombads motivera varför de inte hade inkluderat det andra inhemska språket i sin verksamhet, men i vissa svar nämndes i samband med motiveringen att det andra inhemska språket skulle kunna introduceras i verksamheten i liten skala när barnen blir äldre eller vid sidan av andra språk.

Toimin opettajana pienten alle 3-vuotiaiden ryhmässä suomenkielisessä päiväkodissa. Alle 3-vuotiaat ovat vasta löytämässä omaa ääntään ja sanoja, joten näen perustellumaksi vahvistaa heidän orastavia kielellisiä taitoja heidän äidinkielellään. Näen ruotsin kielen yhtenä monista kielistä, joita voidaan ottaa toimintaan mukaan erilaisten laulujen ja kirjojen avulla.

Voisin hyvin tuoda ruotsin kieltä ryhmän isompien lasten päivään esim. nimeämällä arkitilanteissa mm. vaatteita, ruokia jne.

Det ställdes också en fråga kring de bakomliggande orsakerna till att inkludera det andra inhemska språket i verksamheten utöver frågan i vilka situationer det andra inhemska språket har tagits med i verksamheten (figur 9). Endast 12 procent av de som arbetade i finskspråkig småbarnspedagogik besvarade frågan. En naturlig förklaring kan vara att relativt få respondenter hade tagit in svenska i sin verksamhet och kunde således inte heller ge någon motivering till de bakomliggande orsakerna. Inom svenskspråkig småbarnspedagogik besvarade hälften (49 %) frågan om orsaker till att de valt att betona finska språket i verksamheten.

FIGUR 9: FAKTORER SOM PÅVERKAT VALET AV ATT BETONA DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET. DEN PROCENTUELLA ANDELEN ANGES I FIGUREN (SVENSKSPRÅKIG SMÅBARNSPEDAGOGIK N=97, FINSKSPRÅKIG SMÅBARNSPEDAGOGIK N=126)

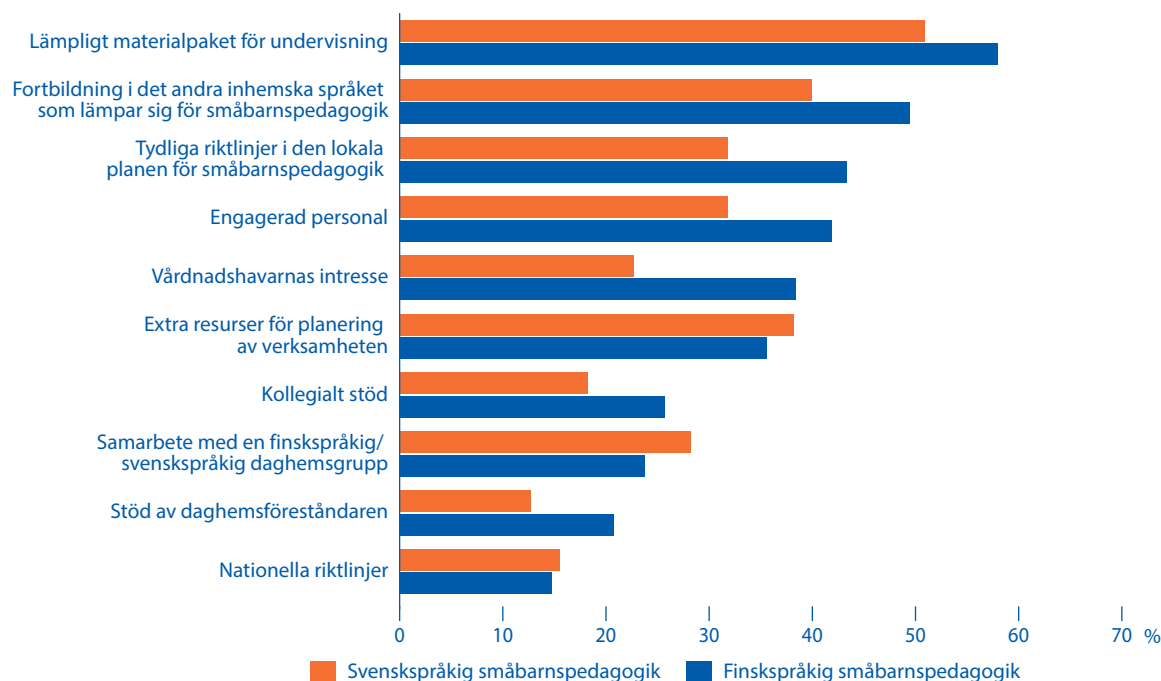

I figur 9 framkommer att den främsta orsaken till att betona svenska i den finnspråkiga småbarnspedagogiken var att barnen tycker om att bekanta sig med flera språk (59 %). Den näst viktigaste orsaken var att personalen i sin verksamhet vill uppmuntra barnen och väcka en positiv attityd till att lära sig svenska (46 %). I den svenskspråkiga småbarnspedagogiken var den främsta orsaken att personalen vill stödja de tvåspråkiga familjerna (66 %). På andra plats (62 %) kom viljan att uppmuntra barnen och skapa en positiv attityd till finskan och den tvåspråkiga omgivningen.

En skillnad mellan svaren från den finsk- och den svenskspråkiga småbarnspedagogiken gäller det andra inhemska språkets synlighet i den lokala planen för småbarnspedagogik eller i den kommunala språkstrategi som man följer i verksamheten. Svar som gäller detta var ganska vanliga bland personalen inom svenskspråkig småbarnspedagogik, men ganska sällsynta bland personalen inom finnspråkig småbarnspedagogik. I svaren framgick också att ganska få av de anställda inom småbarnspedagogiken angav deltagande i fortbildning eller ett projekt som handlade om det andra inhemska språket som en orsak till att det andra inhemska språket betonats i småbarnspedagogiken. Detta gällde såväl den finsk- som den svenskspråkiga småbarnspedagogiken.

Personalen inom småbarnspedagogiken tillfrågades också om vad som skulle hjälpa dem att bättre beakta det andra inhemska språket i den pedagogiska verksamheten. Frågan besvarades av 779 respondenter av vilka de flesta (86 %) arbetade inom finskspråkig småbarnspedagogik (figur 10). Till följande diskuteras likheter och skillnader mellan svaren från personalen inom finskspråkig och svenskspråkig småbarnspedagogik och därför presenteras svaren skilt.

FIGUR 10: PERSONALENS UPPFATTNING OM VAD SOM SKULLE HJÄLPA PERSONALEN ATT BÄTTRE TA I BEAKTANDE DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET. DEN PROCENTUELLA ANDELEN ANGES I FIGUREN (SVENSKSPRÅKIG SMÅBARNSPEDAGOGIK N= 110, FINSPRÅKIG SMÅBARNSPEDAGOGIK N= 669)

Både personalen i den finskspråkiga (58 %) och svenskspråkiga (51 %) småbarnspedagogiken ansåg att det behövs lämpligt material för undervisning i det andra inhemska språket. På samma sätt var en språkinriktad fortbildning i det andra inhemska språket, med fokus på sådana praktiska språkkunskaper som lämpar sig för småbarnspedagogik, högt på listan över åtgärder som skulle hjälpa personalen att bättre ta i beaktande det andra inhemska språket i det pedagogiska arbetet både i finskspråkig småbarnspedagogik (50 %) och i svenskspråkig småbarnspedagogik (40 %). Även aspekter som engagerad personal och extra resurser för planering av verksamheten ansågs viktiga enligt personalen både inom finskspråkig och svenskspråkig småbarnspedagogik.

Personalen inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken valde ofta att kryssa i flera alternativ bland de olika utvecklingsbehoven än personalen inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. Ett undantag var dock att det i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken var något vanligare (28 %) än i den finskspråkiga småbarnspedagogiken (24 %) att anse att utökat samarbete med den andra språkgruppen bidrar till att inkludera det andra inhemska språket i verksamheten. En anledning till detta kan vara att det finns tillgång till sådana grupper i den egna kommunen.

Respondenterna i den finskspråkiga småbarnspedagogiken valde svarsalternativet att tydliga riktlinjer i lokala styrdokument behövs för att främja verksamhet där det andra inhemska

språket tas in (43 %). Däremot ansågs inte de nationella riktlinjerna (15 %) vara lika avgörande för verksamheten som de lokala riktlinjerna. Bland respondenterna i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken visade svaren liknande tendenser: lokala riktlinjer efterlystes av en tredjedel (32 %) och nationella riktlinjer av en sjättedel (16 %). Intresse för det andra inhemska språket bland vårdnadshavarna skulle enligt respondenterna hjälpa att inkludera svenska i finskspråkig småbarnspedagogik (38 %) och det är i synen på vårdnadshavarnas intresse där respondenternas svar i finskspråkig och svenskspråkig småbarnspedagogik avviker mest (23 % hos respondenterna i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken). Frågor relaterade till den språkmedvetna arbetsgemenskapen framstod som ett viktigt utvecklingsområde speciellt i den finskspråkiga småbarnspedagogiken som man kan se i figur 10. Enligt svaren behövs engagerad och motiverad personal (42 %), stöd från arbetsgemenskapen (26 %) och stöd från ledningen (21 %). Bland de svenskspråkiga respondenterna var motsvarande andelar lägre, 32 procent, 18 procent och 13 procent. Personalen inom småbarnspedagogiken ombads också att berätta fritt hurdan material och hurdan fortbildning de skulle vilja ha för att kunna inkludera det andra inhemska språket i verksamheten. Behovet av att förbättra de egna språkkunskaperna lyftes tydligt fram som en förutsättning för att lära ut språket till barnen i småbarnspedagogiken. Personalen önskade sig grundläggande ordförråd, repetitionskurser i språket, stärkande av språkkunskaperna samt grundkurser i det andra inhemska språket. I några enstaka svar nämndes också att man själv borde studera språket tillsammans med barnen.

Olen itse unohtanut lähes kaiken oppimani. Eli pitäisi opiskella yhdessä lasten kanssa.

I svaren framgick också önskemål om fortbildning som gäller själva verksamheten, såsom information om språkduschar, språkmedveten verksamhet eller språkbadsundervisning. Dessutom önskades fortbildning om två- och flerspråkighet samt information om forskningsbaserad god praxis. Personalen ville också lära sig ord som anknyter till småbarnspedagogiken på det andra inhemska språket. I exemplet nedan framgår att man inte nödvändigtvis har ett bra vardagsordförråd för den småbarnspedagogiska verksamheten fastän man har studerat ett språk mycket.

Koulutusta päiväkodissa tarvittavista sanoista. Olen opiskellut pitkään ruotsia peruskoulussa, lukiossa ja yliopistossa. Mutta esimerkiksi antaa vauhtia keinussa jne. ei ollut minulle ennestään tuttuja.

Personalen önskade sig också material för det praktiska arbetet: sånger, sånglekar, vardagsordförråd, bildkort med text och tecken, ramsor, grundläggande ordförråd, spel, förskoleaktiviteter, videor, böcker samt olika materialpaket för barn och barngrupper i olika åldrar.

Konkreta tips, övningar och idéer på hur man kan lära svenskspråkiga barn finska på ett roligt sätt.

Språklekar - paket och material som man kan använda, enkla och olika svårigheter beroende på åldrar. Fortbildning i hur det gynnar barnen att lära sig fler språk och hur det stöder deras utveckling.

Valmis käyttöön soveltuva materiaalityöpaketti, jossa olisi ruotsin kielen lisäksi suomessa yleisimmät lasten kotikielet. Paketti voisi koostua arjen sanastosta ja tilanteista.

I synnerhet önskades att materialet skulle vara lättillgängligt och lätt att använda. I många svar välkomnades alla typer av material, eftersom daghemmet inte ännu hade något material alls. I svaren framgick också önskemål om olika samarbetsmöjligheter mellan grupper från finsk- och svenskspråkiga daghem.

Yhteistyö ruotsinkielisen lapsiryhmän kanssa paras juttu!

Tässä ikäryhmässä koulutuksen tai materiaalin puute ei varmasti olisi este. Yhteistyö esim. mahdollisuus tutustumisvierailuihin (työpäiviin) toisten (ruotsinkielisten päiväkotien) ryhmissä antaisi paljon uusia ideoita ja näkökulmia. Itselle ei tällä kaudella mielekäs, mutta jatkossa kiinnostaisi. Yhteiset retket vaikkapa museoon, jossa kaksikielinen opastus voisi olla mukavia.

Äkta finskspråkigt material från finska Finland! Samarbete och studiebesök/föreläsare från finska orter. Samarbete inom fortbildning med finska orter.

Att döma av de öppna svaren når i synnerhet det färdiga svenskspråkiga materialet som finns tillgängligt i elektronisk form inte ännu personalen inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken.

4.4 Sammanfattning av personalenkäten

Respondenternas bakgrund

- Omkring hälften av de 1 584 respondenterna arbetade som lärare inom småbarnspedagogiken och omkring en tredjedel som barnskötare. Största delen var behöriga för sina arbetsuppgifter.
- Nästan hälften av respondenterna hade mer än 15 års arbetserfarenhet, medan var fjärde hade arbetat inom småbarnspedagogiken i 1–5 år.
- Flest svar kom från personer som arbetar i Nyland, och efter det kom flest svar från Österbotten, Norra Österbotten och Egentliga Finland. Av de som arbetade inom svenskspråkig småbarnspedagogik arbetade de flesta i Österbotten eller Nyland. Nästan hälften av alla respondenter uppgav att de arbetade i en tvåspråkig kommun.
- Många av de som arbetar inom småbarnspedagogiken har behandlat språkinlärning, språkutveckling, flerspråkighet eller språkmedvetenhet i sin grundutbildning. Även begrepp såsom *Språkens rika värld*, *språkmedveten verksamhetskultur* och *språkpedagogik* var bekanta för många.
- Begreppen *omfattande och mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk* var mindre bekanta för personalen.

Småbarnspedagogikens verksamhetsmiljö

- Språkduschar eller annan verksamhet som stöder det andra inhemska språket ordnades i var femte respondents grupp. Språkduschverksamheten var småskalig (ord, hälsningar, fraser, sånger, ramsor) eller mer långvarig (samarbete mellan finsk- och svenskspråkiga grupper, klubbverksamhet).
- Språklig mångfald är vardag i både den finsk- och den svenskspråkiga småbarnspedagogiken.
 - Fler än hälften av dem som arbetade inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken uppgav att det i deras grupp utöver finskspråkiga barn även fanns barn med främmande språk (annat än finska, svenska eller samiska) som modersmål, och nästan hälften uppgav att det i deras grupp fanns flerspråkiga barn. Antalet svenskspråkiga eller tvåspråkiga (finska-svenska) barn i grupperna var litet, och detsamma gällde barn vars modersmål var samiska, romani eller teckenspråk.
 - Av de anställda inom svenskspråkig småbarnspedagogik svarade hälften att det i gruppen utöver svenskspråkiga även fanns finskspråkiga barn, och majoriteten svarade att det i gruppen fanns tvåspråkiga (finska-svenska) barn. Nästan hälften uppgav att det i gruppen fanns barn med främmande språk (annat än finska, svenska eller samiska) som modersmål, och nästan en tredjedel uppgav att det i gruppen fanns flerspråkiga barn.
- Stödet för tvåspråkiga (svenska-finska) barns båda språk varierade mycket, från användning av enstaka ord till tvåspråkig verksamhet. Å andra sidan framgick i vissa svar att stöd för de båda inhemska språken finska och svenska inte ansågs vara småbarnspedagogikens uppgift.
- Personalens svar på om det andra inhemska språket kan användas i en barngrupp där barnen bekantar sig med daghemmets verksamhetsspråk varierade mycket. Personalen inom svenskspråkig småbarnspedagogik var mer beredda att använda finska än vad personalen inom finskspråkig småbarnspedagogik var att använda svenska.
- Personalen inom småbarnspedagogiken ansåg att användning av det andra inhemska språket i verksamheten kan vara till glädje för barnen bland annat för att det är roligt för barnen att lära sig språk och det ger barnen möjlighet att använda språk i olika situationer och miljöer, barn är ivriga att lära sig, språkkunskaper är en rikedom, det är lätt för barn att lära sig språk och språklärande utvecklar barnens språk- och kulturmedvetenhet, språkliga färdigheter och ordförråd.

Pedagogiska lösningar och utvecklingsönskemål

- En dryg tredjedel av de anställda inom finskspråkig småbarnspedagogik och tre fjärdedelar av de anställda inom svenskspråkig småbarnspedagogik uppgav att de använde det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken för att stödja lärandet av det.
- Det klart vanligaste sättet att introducera det andra inhemska språket i verksamheten var genom att sjunga. I den finskspråkiga småbarnspedagogiken lyssnade man också på svenskspråkiga sånger och lärde sig ord. I den svenskspråkiga småbarnspedagogiken introducerade man finska i verksamheten genom att lära sig ord och vid måltider.
- Orsakerna till att inte använda det andra inhemska språket var flera, och skillnaderna mellan den finsk- och den svenskspråkiga småbarnspedagogiken var stora.
 - I den finskspråkiga småbarnspedagogiken var de vanligaste orsakerna flerspråkiga grupper och utmaningar med språkutvecklingen. Vanliga orsaker var också att det inte finns svenskspråkiga barn i gruppen eller att barnen inte har kontakter till det svenska språket, området är finskspråkigt, barnen är för unga eller personalen saknar tillräckliga språkkunskaper.
 - I den svenskspråkiga småbarnspedagogiken betonades att många av de barn som deltar i verksamheten är tvåspråkiga (finska-svenska) eller finskspråkiga, och därför såg man det som viktigt att betona svenskan. Även det att daghemmet finns i ett starkt finskspråkigt område sågs som en orsak att satsa på svenskan i stället för finskan. I vissa svar nämndes också att personalen har bristande kunskaper i finska.
- I den finskspråkiga småbarnspedagogiken var den viktigaste orsaken till att använda svenska i verksamheten att det är roligt för barnen att bekanta sig med språk och att personalen vill uppmuntra barnen och skapa en positiv stämning till att lära sig svenska. I den svenskspråkiga småbarnspedagogiken var de viktigaste orsakerna till att använda finska att stödja tvåspråkiga familjer, att området är tvåspråkigt samt att man vill uppmuntra barnen och skapa en positiv stämning till att lära sig finska.
- Personalen inom småbarnspedagogiken önskade sig framför allt lämpligt material för att bättre kunna beakta det andra inhemska språket. Även fortbildning, tydliga riktlinjer i de lokala planerna för småbarnspedagogik, extra resurser samt engagerad personal angavs som möjliga lösningar att introducera det andra inhemska språket i verksamheten.

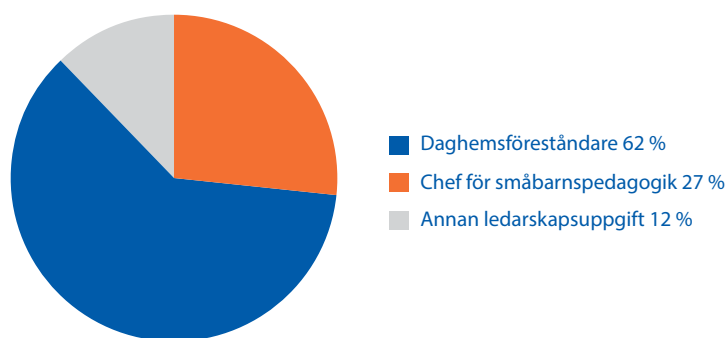
5. LEDARE INOM SMÅBARNSPEDAGOGIK

Det här kapitlet behandlar resultaten från enkäten för ledare inom småbarnspedagogiken. I kapitel 5.1 granskas respondentgruppen med tanke på arbetsuppgifter, arbetserfarenhet, utbildning och landskapet där arbetsplatsen finns. I kapitel 5.2 analyseras verksamhetsmiljön på kommunnivå ur ledarnas synvinkel. Dessutom granskas kommunala beslut och satsningar, språkval, resurser samt eventuellt samarbete mellan småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Kapitel 5.3 behandlar de lösningar och utvecklingsönskemål som ledarna nämnt när det gäller att stödja det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken. I det sista kapitlet, 5.4, sammanfattar vi de viktigaste resultaten av enkäten för ledare inom småbarnspedagogiken.

5.1 Analys av respondentgruppen

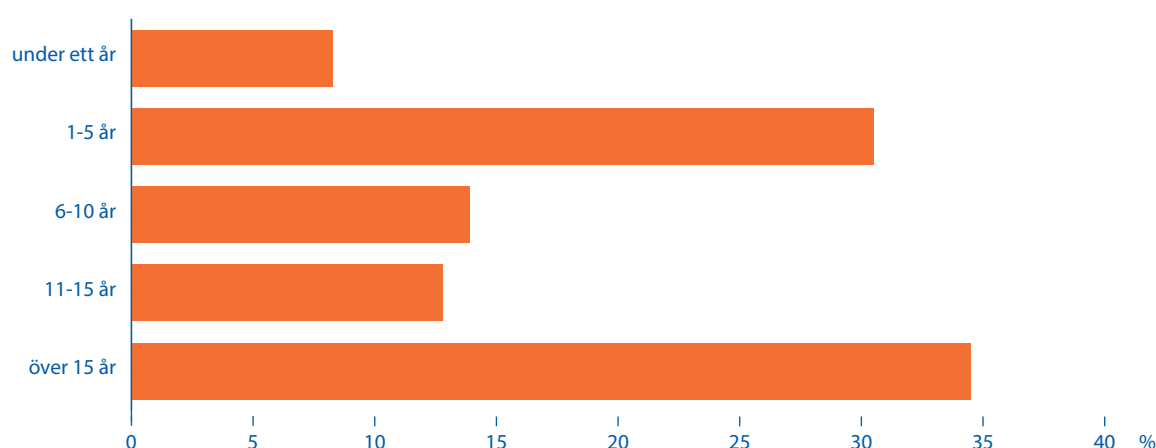
I det här avsnittet går vi igenom den första delen av enkäten för ledare inom småbarnspedagogiken, där respondenterna tillfrågades om sina arbetsuppgifter (figur 11), sin arbetserfarenhet, sin utbildning och i vilket landskap de arbetar.

FIGUR 11: YRKESGRUPPER SOM FINNS REPRESENTERADE I ENKÄTEN FÖR LEDARE (N=421)

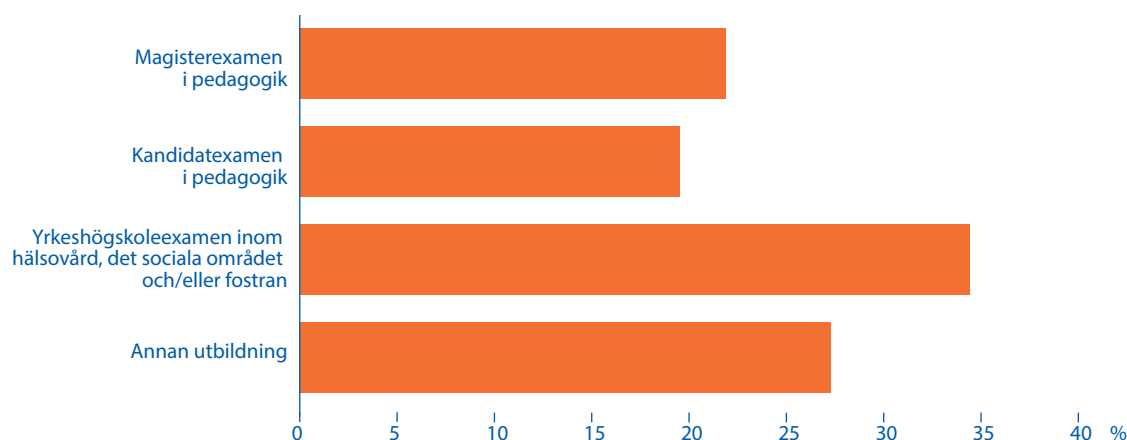
Frågan om arbetsuppgiften besvarades av 421 respondenter av vilka över hälften (62 %) arbetade som daghemsföreståndare och ungefär en fjärdedel (27 %) som chef för småbarnspedagogik. Cirka en tiondel (12 %) av respondenterna meddelade att de hade andra ledarskapsuppgifter inom småbarnspedagogik, bland annat som planerare, pedagogisk ledare, viceföreståndare och koordinator. Respondenternas arbetserfarenhet av ledningsuppgifter inom småbarnspedagogik presenteras i figur 12.

FIGUR 12: LEDARNAS ARBETSERFARENHET AV LEDNINGSUPPGIFTER INOM SMÅBARNSPEDAGOGIK (N=423)

Ledarna inom småbarnspedagogik hade relativt lång arbetserfarenhet av ledningsuppgifter inom småbarnspedagogik (figur 12). En tredjedel av respondenterna (34 %) hade över 15 års arbetserfarenhet och en fjärdedel (27 %) hade arbetat 6–15 år. Samtidigt svarade 30 procent av ledarna att de arbetat 1–5 år med ledarskapsuppgifter, medan endast 8 procent hade arbetat i mindre än ett år. Ledarnas utbildningsbakgrund presenteras i figur 13.

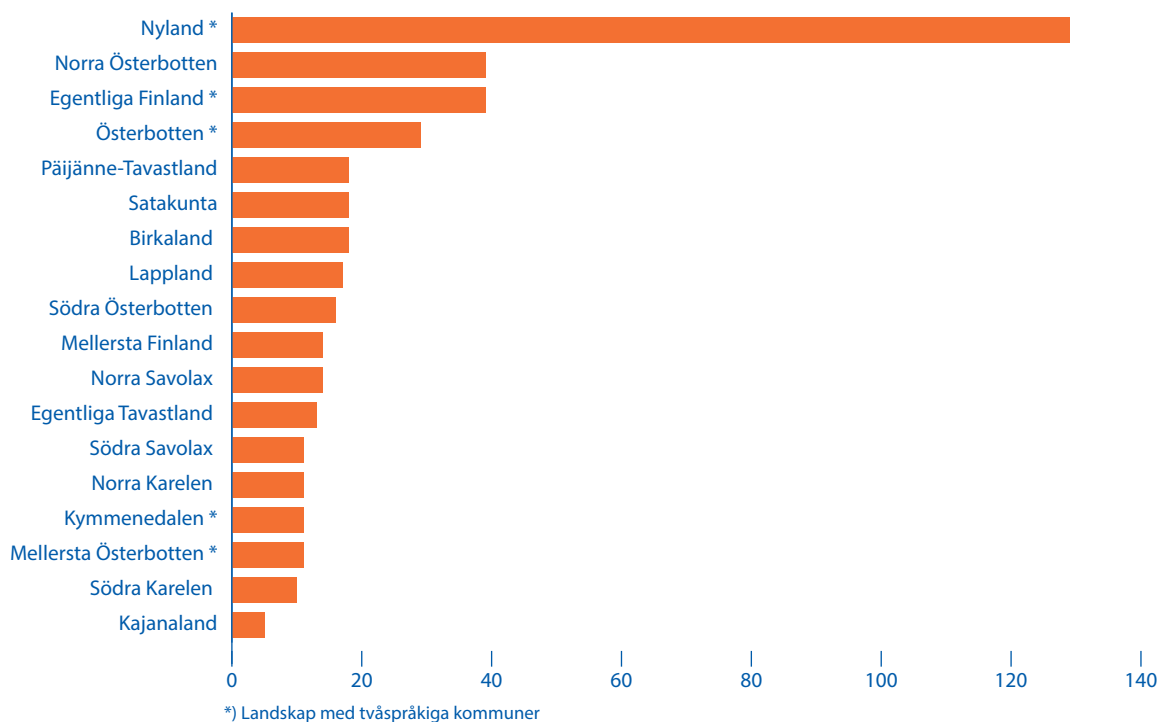
FIGUR 13: LEDARNAS UTBILDNINGSBAKGRUND (N=421)

Den vanligaste utbildningsbakgrunden bland ledarna var yrkehögskoleexamen i social- och hälsovård (34 %), medan ungefär en femtedel av respondenterna (19 %) hade kandidatexamen i pedagogik och ungefär en fjärdedel (27 %) hade en annan examen. Bland dessa examen nämndes exempelvis barnträdgårdslärare på institutnivå, barnträdgårdslärare eller lärare. I ledarenkäten meddelade var femte respondent (22 %) att de avlagt magisterexamen i pedagogik (se även kapitel 2.3 om behörighetskraven).

Ledarenkäten innehåller svar från samtliga landskap i fasta Finland (figur 14).

FIGUR 14: ANTALET SVAR ENLIGT LANDSKAP (N=423)

Största delen av respondenterna i ledarenkäten arbetade i Nyland (30 %), Egentliga Finland (9 %), Norra Österbotten (9 %) och Österbotten (7 %). Endast ett fåtal respondenter arbetade i Kajanaland (1 %), men i de övriga landskapen var antalet respondenter relativt jämnt fördelat. Av de 423 respondenter arbetade en tredjedel (34 %) i tvåspråkiga kommuner och två tredjedelar (66 %) i enspråkigt finska kommuner.

En klar majoritet av ledarna (78 %) arbetade inom finskspråkig småbarnspedagogik och en tiondedel (10 %) inom svenskspråkig småbarnspedagogik. För både finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik svarade 11 procent av respondenterna. En liten andel av respondenterna (2 %) meddelade att de svarade för småbarnspedagogiken på ett annat språk än de två inhemska språken. En närmare granskning av dessa svar visade att i många fall var det egentligen fråga om finskspråkig småbarnspedagogik som även hade verksamhet på två språk, exempelvis språkberikande verksamhet.

5.2 Verksamhetsmiljön på kommunnivå som utgångspunkt

I det här avsnittet går vi igenom verksamhetsmiljön på kommunnivå ur ledarnas perspektiv samt kommunala beslut och satsningar, språkval, resurser och eventuellt samarbete mellan småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Vi frågade ledarna inom småbarnspedagogiken om något beslut om småbarnspedagogik på två språk har fattats i kommunen. Ledarna fick också möjlighet att berätta hur verksamheten på två språk ordnas. Av alla respondenter som besvarade frågan (N=374) svarade var fjärde (26 %) att det fattats ett beslut om småbarnspedagogik på två språk inom kommunen, medan tre fjärdedelar (74 %) svarade att inget sådant beslut fattats. Av de som svarat jakande på frågan arbetade över hälften (67 %) i en tvåspråkig kommun och en tredjedel (33 %) i en enspråkigt finsk kommun. Av de ledare

som svarade nekande arbetade omkring fyra av fem (83 %) i enspråkiga kommuner och en av fem (17 %) i tvåspråkiga kommuner.

Utifrån de öppna svaren på frågan till ledarna om hurdan småbarnspedagogik på två språk man fattat beslut om i kommunen verkade det å ena sidan som att frågan hade förståtts på många olika sätt, och å andra sidan som att många olika typer av verksamhet ordnas i kommunerna. Ett vanligt svar var exempelvis att man i kommunen ordnar småbarnspedagogik separat på finska och svenska. Här handlar det dock inte om småbarnspedagogik på två språk, utan om barnens rätt att få småbarnspedagogik på sitt modersmål, finska eller svenska. Vissa föräldrar väljer dock småbarnspedagogik på det andra inhemska språket, vilket framgår av nedanstående svar. Inte heller i detta fall handlar det om småbarnspedagogik på två språk enligt grunderna för planen för småbarnspedagogik.

Varhaiskasvatuspaikkoja on molemmilla kielillä. Jotkut vanhemmat hakevat esim. suomenkielistä paikkaa lapselleen, vaikka lapsi on ruotsinkielinen sekä päinvastoin.

Ett relativt vanligt svar var att kommunen erbjuder språkbadsverksamhet i det andra inhemska språket samt i någon mån språkduschar och språkberikad verksamhet. Enligt svaren ordnar kommunerna också annan verksamhet på två språk. Ett exempel på sådan verksamhet är tvåspråkiga grupper, där personalen inom småbarnspedagogiken talar svenska och finska, samt verksamhet över språkgränserna.

Meillä on työssä niin äidinkieleltään suomenkielisiä kuin ruotsinkielisiä työntekijöitä ja jokainen heistä työskentelee varhaiskasvatuksessa omalla äidinkielellään. Näin lapset oppivat kaksikielisen toiminnallisuuden kautta kaksikielisessä kieliympäristössä molemmat kielet.

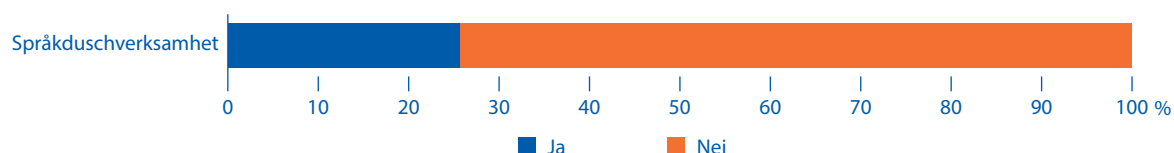
Tvåspråkiga avdelningar, där en del av personalen talar svenska och en del talar finska.

Nämnden för bildning och småbarnspedagogik har beslutat att 1 av våra daghem ska under 2 läsår testa på att vara 2 språkigt. I varje grupp finns både personal som pratar endast svenska och personal som pratar endast finska. På detta vis får barnen varje dag höra båda inhemska språken.

Vi har valt att de enspråkiga grupperna arbetar enligt mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk. Grupperna planerar in verksamhet på det andra språket. Som exempel anställs personal med det andra språket som modersmål till gruppen / daghemmet. Smågruppsarbete över gruppgränserna.

Ledarna tillfrågades också om det förekommer språkduschar eller annan verksamhet som stöder det andra inhemska språket i deras kommun (figur 15).

FIGUR 15: KOMMUNEN ORDNAR SPRÅKDUSCHVERKSAMHET ELLER ANNAN VERKSAMHET SOM STÖDER DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET (N=363)

Förekomsten av språkduschar eller annan verksamhet som stöder det andra inhemska språket var relativt liten enligt ledarna: en fjärdedel av ledarna (26 %) svarade att det ordnas språkduschar eller annan verksamhet som stöder det andra inhemska språket i deras kommun. När svaren granskades enligt språket kom det fram att andelen är högre i tvåspråkiga kommuner än i enspråkigt finska kommuner. Detta betyder att språkduschar eller annan verksamhet som stöder det andra inhemska språket är vanligare i tvåspråkiga än i enspråkiga kommuner.

Enligt svaren från ledarna inom småbarnspedagogiken ordnas språkduschar på många olika sätt och på många olika språk. Språkduschverksamheten kunde vara småskalig och exempelvis innebära att man sjöng enstaka sånger, eller mer omfattande, såsom gemensamma aktiviteter för finsk- och svenskspråkiga daghem eller gruppverksamhet på två språk. I en del svar framgick att språkduschverksamheten var begränsad till vissa daghem eller grupper, eller i första hand erbjöds endast till förskolegrupper. Å andra sidan fanns i svaren också exempel på att språkduschar ordnas på alla kommunens daghem. I många svar nämndes att verksamheten är mycket systematisk, medan språkduschverksamheten enligt vissa svar sker exempelvis så att barn i finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik delar en daghemsgård och på så sätt kan leka med varandra och höra vuxna tala båda språken, vilket inte i sig är systematisk pedagogisk verksamhet. I sådana spontana möten är det inte nödvändigtvis fråga om språkduschar, även om barnen kommer i kontakt med det andra inhemska språket.

Båda inhemska språken används dagligen i alla grupper. I vissa grupper finns personal utsedda till att prata varsitt språk, och i andra grupper förverkligar man det genom att t.ex. i olika vardagssituationer använda det andra inhemska språket (t.ex. vid maten), sjunga olika sånger på båda språken samt läsa sagor på båda språken. Vi har även utnyttjat projekt pengar till att införskaffa nya böcker där vi har samma bok på både svenska och finska.

Ett par avdelningar har en finskspråkig personal. Alla daghem sjunger finska sånger och läser ibland finska sagor. Man lär sej finska ord t.ex. genom att ha veckans finska ord.

Suomen- ja ruotsinkieliset osastot tekevät yhteistyötä. Säännöllisesti pidettävät yhteiset toimintahetket pidetään simultaanisti suomeksi/ruotsiksi.

Kielisuihutus-toimintaa toteutettiin ainakin vielä toissa vuonna lähes kaikissa kuntani varhaiskasvatusyksiköissä, siis päiväkodeissa. Sekä ruotsin että englannin kielessä. Lapset tykkäsivät kovasti toiminnasta.

I frågorna om språkduschar och annan verksamhet som stöder de inhemska språken stod de inhemska språken finska och svenska i centrum, men även andra språk nämndes i svaren. Språkduschar i andra språk ordnades framför allt på engelska. I svaren framgick också att man ordnar smakprov på språk i synnerhet för barn som deltar i förskoleundervisningen, så att man medvetet kan stödja språkvalet för undervisning i främmande språk som börjar i årskurs ett. Flerspråkighet i daghemsgrupperna syntes också i någon mån i svaren, och bidrog till att man introducerade de språk som talades av barnen i gruppen. I sådan verksamhet är det inte nödvändigtvis fråga om egentliga språkduschar utan snarare om språkmedvetenhet i verksamheten och verksamhetskulturen, som stöder flerspråkighet och språkmedvetenhet bland barnen. I någon mån betraktades även verksamhet där barn med andra modersmål än finska får stöd för att lära sig finska som andraspråk som språkduschar i svaren. Inte heller sådan verksamhet är egentligen språkduschverksamhet, även om barnen bekantar sig med ett nytt språk.

Teemme ulkomaisten kielten suihkutusta leikkien lomassa varsinkin esikoulun puolella tietoisesti tulevia kielivalintoja ajatellen. Emme painota yhteen esim. toiseen kotimaiseen kieleen vaan kaikkiin tasapuolisesti.

Personal som har annat modersmål än fi / sve använder sitt eget språk i vardagen med barnen och barnen får språkduschar via det.

Tutustumme kaikenlaisiin kieliin. Päiväkodissa on laajasti kulttuurista ja kielellistä moninaisuutta.

Som orsaker till att språkduschverksamhet i de inhemska språken inte ordnades på de daghem som respondenterna ansvarade för nämndes bland annat att språkduschar redan erbjuds på något annat språk samt resursbrist, behovsperspektivet, stark tvåspråkighet i de inhemska språken i området eller bland barnen eller litet antal svenskspråkiga barn i grupperna. Även flerspråkighet kom fram i vissa svar, där det nämndes att man bekantar sig med språk i allmänhet på daghemmet utan något särskilt program eller att man bekantar sig med de språk som barnen i gruppen talar. Å andra sidan kunde även språkbad i de inhemska språken eller andra typer av verksamhet på två språk i kommunen vara en orsak till att inte ordna språkduschverksamhet.

Meillä on englannin kielen kielisuhkua sekä lasten monikulttuurisuudesta nousevaa lasten kulttuuritaustan huomioimista toiminnassa eri lailla. Tutustumme lasten kulttuurisiin taustoihin, mm. kieleen, mutta niistä ei ole erillistä suihkutusta.

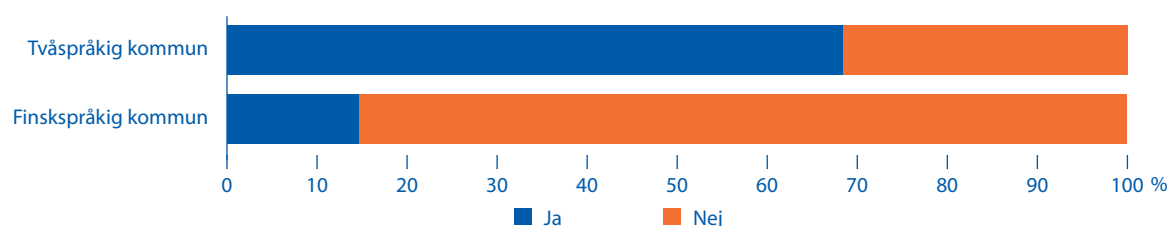
Alueellamme ei ole ruotsinkielistä väestöä. Satunnaisesti esim. itse juttelen lapsille esim. ruotsiksi, mutta varsinaista opetusta ei ole.

Barnen är redan tvåspråkiga. Vi språkduschar med Moomin language school engelska i stället.

Inga officiella språkduschar men på grund av brist på svenskspråkig personal är en del av vår personal finskspråkig och de kommunicerar på finska med barnen. Så barnen hör och får använda sig av finskan dagligen ändå.

I ett svar nämndes också att språkduschar ordnas systematiskt enligt en språkstrategi. I enkäten för ledare ingick också en fråga om språkstrategier och hur de påverkar verksamheten inom småbarnspedagogiken. Ledarna fick svara på frågan om kommunen där de arbetar har en språkstrategi som beaktar de båda inhemska språken, finska och svenska. Det var vanligare i tvåspråkiga än i enspråkigt finska kommuner att ha en sådan språkstrategi, vilket illustreras i figur 16.

FIGUR 16: KOMMUNEN HAR ENLIGT LEDARNA EN SPRÅKSTRATEGI SOM BEAKTAR DE BÅDA INHEMSKA SPRÅKEN, FINSKA OCH SVENSKA (N=377)

En majoritet av de respondenter som arbetar i tvåspråkiga kommuner uppgav att det i kommunen finns en språkstrategi (68 %) medan i enspråkigt finska kommuner uppgav en minoritet (15 %) att kommunen har en sådan strategi. Tvåspråkiga kommuner verkar alltså oftare än enspråkiga kommuner ha en språkstrategi.

Ledarna inom småbarnspedagogiken ombads beskriva hur en språkstrategi som beaktar båda de inhemska språken syns i småbarnspedagogiken. Många som besvarade den öppna frågan nämnde att småbarnspedagogik ordnas på båda språken och att vårdnadshavarna har möjlighet att välja verksamhetsspråket för sitt barn i småbarnspedagogiken. Det att kommunen erbjuder finska eller svenska som alternativa verksamhetsspråk innebär att de tillgodoser rättigheter enligt lagen om småbarnspedagogik. Det innebär alltså inte i sig att de beaktar det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken eller ordnar en egentlig programbaserad småbarnspedagogik på två språk enligt grunderna för planen för småbarnspedagogik. I många av svaren från ledarna nämndes också att man informerar på båda de inhemska språken. Det förekom motstridiga åsikter om samarbete mellan finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik såväl inom en kommun som mellan grannkommuner.

Suomen- ja ruotsinkieliset palvelut erikseen, yhteistä toimintaa on myös, esim. verkostot.

Språkberikad verksamhet på svenska och finska i form av smågruppsverksamhet, svenskspråkiga och finskspråkiga grupper samarbetar också mellan olika daghem, olika evenemang ordnas över språkgränserna. Till en del har vi tvåspråkiga barngrupper. I en svenskspråkig grupp/daghem kan det anställas t.ex. en finskspråkig barnskötare eller vice versa.

Suomen- ja ruotsinkieliset toiminnot ovat erillään eli suomenkielisille ei näy toisen puolen tapahtumat. Kielikylvyt ovat vielä erikseen.

Om en kommun inte själv hade möjlighet att ordna småbarnspedagogik på svenska eller finska kunde den ordna sådan i samarbete med en grannkommun. Detta ingår dock inte i temat för den här utredningen, det vill säga att inkludera det andra inhemska språket i undervisningen inom småbarnspedagogiken eller erbjuda småbarnspedagogik på två språk på de inhemska språken enligt kapitel 4.6 i grunderna för planen för småbarnspedagogik, utan berör barnets rätt att få småbarnspedagogik på sitt modersmål om det är finska, svenska eller samiska. Det fanns också skillnader i ledarnas beskrivningar av hur språkstrategierna syntes i kommunens verksamhet. I flera exempel nämndes språkbad som ordnas inom småbarnspedagogiken, men även andra detaljerade beskrivningar av språkrelaterad verksamhet förekom, vilket exemplen nedan visar.

Tvåspråkig personal i grupperna, barnen hör dagligen även det andra språket i de grupper med enspråkig personal, där de bl.a. använder situationsbundna ord och fraser vid t.ex. matsituationer, påklädningssituationer, eller vid olika former av verksamhet, t.ex. sånger på båda inhemska språken.

Henkilökunnalta vaaditaan molempien kielten osaaminen, lapsille puhutaan sitä kieltä, mitä vanhemmat toivovat tai jos sitä kieltä pitää vahvistaa. Henkilökunta saa pääasiassa muuten puhua omaa äidinkieltään lapsille ja toisille. Tapaa kutsutaan kieleilyksi/ translanguaging/ transspråkande. Toiminta on kuitenkin suunniteltu myös molemmille kielille, esim. piirit ja sadut jne.

Det är också värt att notera att många (70 %) av de ledare som besvarade den öppna frågan om hur språkstrategin syns i den småbarnspedagogiska verksamheten arbetade i tvåspråkiga kommuner. Resten (30 %) arbetade huvudsakligen i Nyland samt i södra och västra Finland. Av detta kan man dra slutsatsen att det i östra och mellersta Finland såvitt respondenterna känner till inte finns några språkstrategier som skulle stödja båda de inhemska språken och synas i den småbarnspedagogiska verksamheten i dessa områden.

Skillnader i fråga om språkstrategin syns också i figur 17, som jämför svaren från ledare som i sitt arbete ansvarar för 1) finskspråkig, 2) svenskspråkig respektive 3) både finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik.

FIGUR 17: LOKALA LÄROPLANER, SPRÅKSTRATEGIER OCH SATSNINGAR I 1) FINSPRÅKIG (N=214), 2) SVENSKSPRÅKIG (N=27) OCH 3) BÅDE FINSK- OCH SVENSKSPRÅKIG SMÅBARNSPEDAGOGIK (N=35)

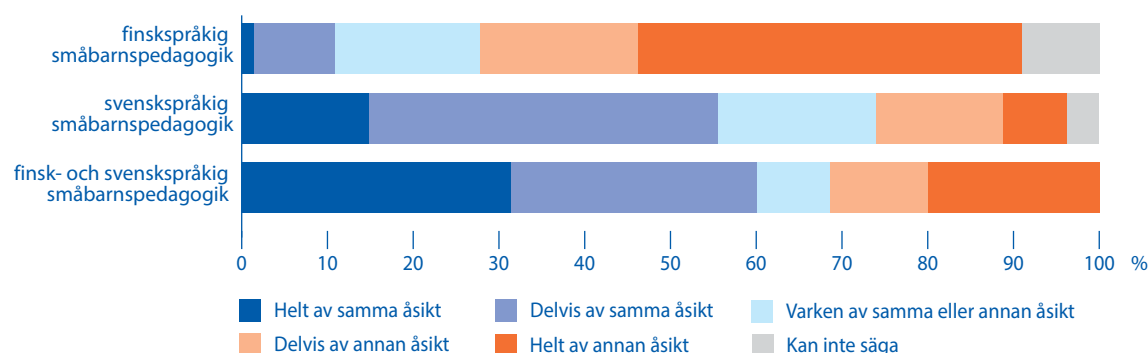
Kommunen har gjort medvetna satsningar på det andra inhemska språket.

Kommunen har en språkstrategi som vi följer.

Att stärka det andra inhemska språket betonas i den lokala planen för småbarnspedagogik.

Enligt svaren håller en femtedel (18 %) av ledarna inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken helt eller delvis med om att kommunen har en språkstrategi som man följer i småbarnspedagogiken. Bland ledarna för svenskspråkig småbarnspedagogik svarade över hälften (56 %) och bland ledarna för både finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik nästan hälften (49 %) att kommunen har en språkstrategi som man följer i småbarnspedagogiken. Bland ledarna inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken visste en tredjedel (32 %) inte om kommunen hade en språkstrategi som följs inom småbarnspedagogiken. Även en del av ledarna för svenskspråkig (22 %) samt finsk- och svenskspråkig (14 %) småbarnspedagogik visste inte om kommunen hade en språkstrategi.

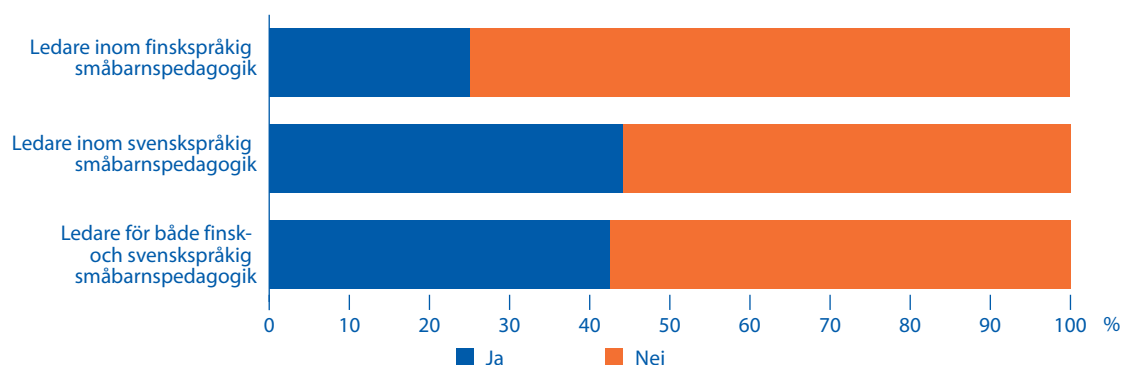
Utöver språkstrategin besvarade ledarna frågor om stärkande av det andra inhemska språket i den lokala planen för småbarnspedagogik och om medvetna satsningar som har gjorts i kommunen i fråga om det andra inhemska språket. I figur 16 framgår att bara en dryg tiondel av ledarna inom

den finskspråkiga småbarnspedagogiken helt eller delvis höll med om att stärkande av det andra inhemska språket betonas i den lokala planen för småbarnspedagogik. På samma sätt höll en knapp femtedel av dessa respondenter helt eller delvis med om att man i kommunen gjort medvetna satsningar gällande det andra inhemska språket.

I figur 17 framgår i vilken utsträckning svaren från ledare inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken samt ledare inom både den finsk- och svenskspråkiga småbarnspedagogiken skilde sig från svaren från ledare inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken. Bland ledarna inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken höll över hälften helt eller delvis med om att stärkande av det andra inhemska språket betonas i den lokala planen för småbarnspedagogik, och nästan hälften ansåg att kommunen har gjort medvetna satsningar på det andra inhemska språket. Över hälften av ledarna som ansvarar både för den svenskspråkiga och den finskspråkiga småbarnspedagogiken höll helt eller delvis med om dessa påståenden.

I ledarenkäten fick respondenterna svara på frågan om det förekommer samarbete mellan småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen i kommunen när det gäller undervisningen i finska och svenska. Sammanlagt 355 ledare besvarade frågan i enkäten (se figur 18).

FIGUR 18: SAMARBETET MELLAN SMÅBARNSPEDAGOGIKEN, FÖRSKOLEUNDERVISNINGEN OCH DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN I KOMMUNEN NÄR DET GÄLLER UNDERVISNINGEN I FINSKA OCH SVENSKA (N=355)

De flesta (77 %) som besvarade frågan om samarbete mellan de olika utbildningsstadierna arbetade inom finskspråkig småbarnspedagogik och var tionde som ledare inom svenskspråkig småbarnspedagogik (10 %) och ytterligare var tionde som ledare för både finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik (11 %). Enligt en fjärdedel av ledarna inom finskspråkig småbarnspedagogik (25 %) förekommer det samarbete mellan småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen i den egna kommunen när det gäller undervisningen i svenska. Det innebär att en klar majoritet (75 %) upplevde att det inte förekommer samarbete mellan de olika stadierna. Andelen ledare som ansåg att samarbete förekommer gällande undervisningen i det andra inhemska språket var högre bland ledare inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken (44 %) och ledare både för finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik (43 %). Samarbetet mellan de olika utbildningsstadierna gällande det andra inhemska språket verkar således vara något mer sällsynt inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken.

I de öppna svaren beskrivs många typer av samarbete, men endast enstaka svar nämner uttryckligen kontinuiteten i barnets språkstig i det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.

Olemme ainakin omalla alueella aloittamassa tällaisia kielisuhkutuksen tapaista yhteistyötä kielivalintojen tueksi esiopetukseen, kouluun siirtyville.

Kielisuihkutustoimintaa oli ensin opetuksen puolella, ja viime vuosina myös varhaiskasvatus on otettu toiminnan piiriin mukaan. Yhteistyö on sujunut hyvin.

Inom språkbadsprogram är det enligt svaren vanligt med samarbete. Respondenterna nämner också samarbete i övergångsskeden i utbildningen i synnerhet när det gäller barn med invandrarbakgrund, samarbete inom och även mellan den svensk- och finskspråkiga småbarnspedagogiken i kommunen, vänverksamhet för barnen i synnerhet i form av lässtunder i småbarnspedagogiken, allmänt samarbete i all planering av småbarnspedagogiken i kommunen samt samarbete mellan speciallärare på olika utbildningsstadier.

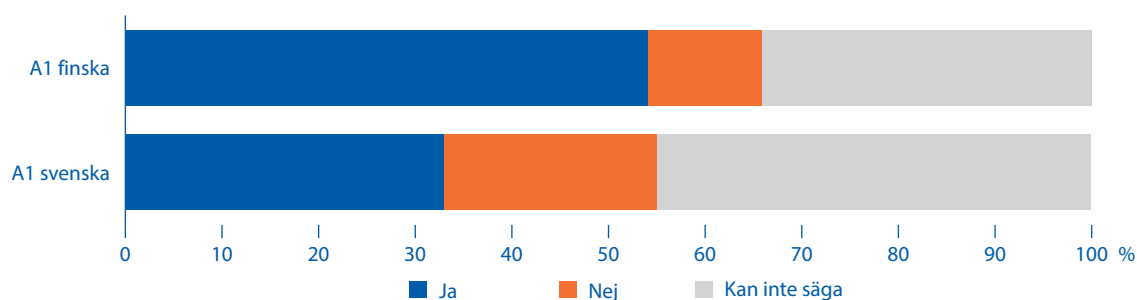
Esiopetukseen lähetetään tietoa, materiaalia ja henkilökunnalla on mahdollista osallistua kielten suihkutus- koulutuksiin.

Vi samarbetar med skolan när vi överför barnen till förskolan och med olika evenemang, emellanåt kommer eleverna ex. och läsa till barnen i något läsprogram.

Det är möjligt att frågan om samarbete missförståtts så att respondenterna tolkade frågan som att den gällde samarbete mellan de finsk- och svenskspråkiga utbildningsstigarna, som naturligtvis inte finns i alla enspråkiga kommuner. Frågan gällde dock kontinuiteten i språkstigen från småbarnspedagogiken till den grundläggande utbildningen. Svarsprocenten för frågan var låg, och få av ledarna upplevde att det finns samarbete mellan småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen i fråga om det andra inhemska språket. Eftersom samarbete mellan småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen ändå är viktigt, skulle det vara bra att kartlägga detta närmare i framtiden.

I ledarenkäten fick respondenterna berätta om det i deras arbetskommun är möjligt för vårdnadshavarna att välja finska eller svenska som A1-språk, dvs. första främmande språk som undervisas i skolan (figur 19) (se mer om A1-språk i kapitel 2.2).

FIGUR 19: VÅRDNADSHAVARNAS MÖJLIGHETER ATT VÄLJA FINSKA (N=333) ELLER SVENSKA (N=345) SOM DET FÖRSTA SPRÅK SOM UNDERVISAS I SKOLAN (A1-SPRÅK)

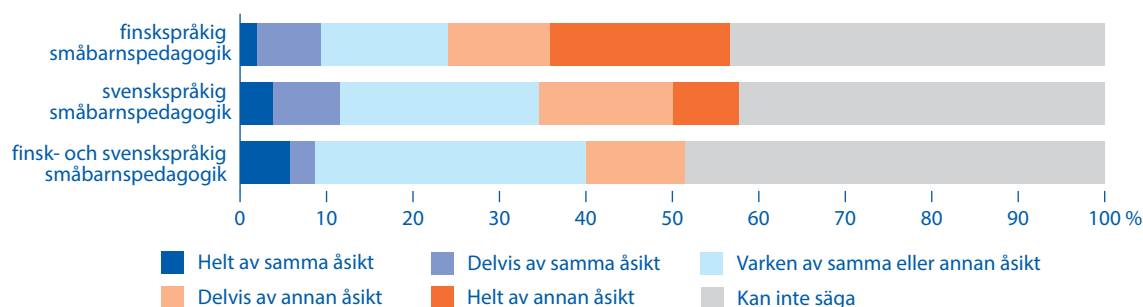

Figur 19 visar ledarnas kännedom om möjligheterna att välja det andra inhemska språket som första A-språk i den grundläggande utbildningen. Frågan gällande finska som A1-språk i kommunen besvarades av 333 ledare. Drygt hälften av ledarna (54 %) meddelade att det går att välja A1-finska och var tionde (12 %) ledare meddelade att det inte är möjligt. En tredjedel (34 %) av ledarna visste inte om finska kan väljas som A1-språk i kommunen. Frågan om det går att välja svenska som A1-språk i kommunen besvarades av 345 ledare. Drygt en tredjedel (33 %) av ledarna svarade att det är möjligt att välja svenska som A1-språk, medan drygt en femtedel (22 %) svarade nekande. Nästan hälften av ledarna (45 %) meddelade att de inte vet om det är möjligt att välja A1-svenska i den egna kommunen. Det bör noteras att frågan kunde besvaras av alla oberoende om respondenten själv arbetade inom finsk- eller svenskspråkig småbarnspedagogik.

Om ledarna inte har en klar uppfattning om vilka språk barnen kan välja som det första språk de ska studera i den grundläggande utbildningen, kan det vara svårt för dem att stödja språkvalen och samarbeta i fråga om kontinuiteten i språkstigen. Osäkerhet kring valmöjligheterna syntes delvis också i ledarnas svar gällande enheternas resurser för stöd av tidig språkundervisning (figur 20).

FIGUR 20: RESURSER FÖR ATT STÖDJA SPRÅKUNDERVISNING SOM BÖRJAR I ÅRSKURS ETT I 1) FINSKSPRÅKIG (N=212), 2) SVENSKSPRÅKIG (N=26) OCH 3) BÅDE FINSK- OCH SVENSKSPRÅKIG SMÅBARNSPEDAGOGIK (N=35)

Vi har tillräckligt med resurser för att kunna stödja tidig språkundervisning som börjar i årskurs ett.

43 procent av ledarna inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken visste inte om det finns tillräckligt med resurser. Bland ledarna inom svenskspråkig småbarnspedagogik var andelen som svarat så nästan densamma (42 %), medan andelen som svarat på detta sätt var något större (49 %) bland ledare som ansvarar för både finsk- och svenskspråkig verksamhet. Det är ändå framför allt värt att notera att bara några få av de ledare som besvarat frågan ansåg att småbarnspedagogiken har tillräckligt med resurser för att stödja den tidiga språkundervisningen som börjar i årskurs ett i skolan. Bara var tionde ledare höll helt eller delvis med om påståendet: av ledarna inom finskspråkig småbarnspedagogik svarade 9 procent på detta sätt, inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken 12 procent samt bland ledarna inom finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik 9 procent.

5.3 Lösningar och utvecklingsönskemål

I det här avsnittet analyseras ledarnas svar gällande utvecklingsbehov och -idéer i den egna kommunen, i den egna organisationen eller i verksamheten.

Ledarna inom småbarnspedagogik fick svara på frågan vad som skulle hjälpa dem i sina ledningsuppgifter, så att de på ett mer målmedvetet och systematiskt sätt kunde ta in det andra inhemska språket i sin organisation. Fördelningen av svaren utgående från de olika svarsalternativen illustreras i figur 21.

FIGUR 21: STÖDÅTGÄRDER SOM SKULLE HJÄLPA LEDARNA ATT PÅ ETT MERA MÅLMEDEVETET OCH SYSTEMATISKT SÄTT TA IN DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET (N=267)

Frågan om stödåtgärder som skulle hjälpa ledarna att på ett mer målmedvetet och systematiskt sätt introducera det andra inhemska språket i verksamheten besvarades av 267 ledare. Bland flervalsoalternativen lyfte ledarna speciellt fram pedagogiskt stödmaterial (56 %), fortbildning för personalen (55 %), tydliga riktlinjer i den lokala planen för småbarnspedagogik (54 %) och engagerad personal (53 %). Det förekom inga större skillnader mellan ledarnas svar i finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik. Dessa fyra stödåtgärder var desamma som de som personalen inom småbarnspedagogiken valde som de viktigaste stödåtgärderna i sin enkät (se figur 10). Perspektiv på fortbildning för personalen granskas också i samband med figur 22. De nationella riktlinjerna studeras närmare i kapitel 7.2.

Ledarna inom småbarnspedagogiken fick också berätta i öppna svar hur småbarnspedagogik på två språk på de inhemska språken (omfattande eller mindre omfattande) skulle kunna utvecklas i de kommuner där de arbetar. De öppna svaren fördelade sig mellan allt från preliminära diskussioner och olika pedagogiska lösningar till ordnande av verksamhet och ända till samarbete mellan enheter. Ett stort utvecklingsområde var rekryteringen av språkkunnig och tvåspråkig behörig personal inom småbarnspedagogiken samt att kartlägga kompetensen och utbildningsbehoven

bland befintlig personal. Lösningar som anknyter till personalen sågs dock även som en utmaning, eftersom det redan anses utmanande att hitta behörig personal till småbarnspedagogiken, och ännu mer utmanande att hitta språkkunnig personal. Ledarna lyfte också fram att småbarnspedagogiken behöver personal som kan det andra inhemska språket.

Kielitaitoista henkilökuntaa enemmän. Tämä toive lieene kuitenkin mahdollon, koska kaikesta koulutetusta henkilökunnasta on nyt puute, joten tätä kielitaitoa ei voine laittaa valinnoissa tärkeämmäksi.

Om det skulle finnas tvåspråkig personal på varje avdelning så skulle språkduschar kunna ordnas mer regelbundet och vara en naturlig del i småbarnspedagogisk undervisning.

En del av ledarna ansåg att utvecklingen av småbarnspedagogik på två språk på de inhemska språken borde inledas med gemensamma diskussioner samt en kartläggning av önskemål och möjligheter, medan andra ansåg att man kan börja på ett konkret sätt med språkduschar, små stunder i vardagen och språklubbar. Även samarbete mellan finsk- och svenskspråkiga enheter eller mellan två kommuner sågs som lösningar i många svar. Många respondenter önskade sig fler tvåspråkiga grupper, enheter eller daghem, mer omfattande möjligheter till språkbad i de inhemska språken, nya svenskspråkiga grupper eller småbarnspedagogik på två språk.

Suomi-ruotsi ehdottomasti. Enemmän yhteistä toimintaa ja yhteistyötä kielirajojen yli.

Mer samarbete enheter emellan. Mer utbildning för personalen inom språkmedvetna och språkberikande arbetssätt. Språkmedvetet anställa personal, så att alla hus har personal på båda språken.

I svaren syntes också i viss mån önskemål om att regionala behov ska beaktas i utvecklingen. Med detta avsågs exempelvis att tvåspråkighet i vissa områden inte nödvändigtvis syns i miljön eller i familjerna, så man upplevde inte att det fanns ett behov av att inkludera det andra inhemska språket i verksamheten. Även exempelvis i samiskspråkig småbarnspedagogik kan det finnas särbehov som gäller de samiska språken. De klart populäraste svarsalternativen i flervalsfrågorna om lokala och nationella planer för småbarnspedagogik samt språkstrategier och nationella riktlinjer syntes inte i så många öppna svar (se dock kapitel 7.2 om nationella riktlinjer).

Ovannämnda tendenser gällande utveckling av verksamhet på två språk syntes också i ledarnas svar på frågan om utveckling av språkduschverksamhet och annan verksamhet som stöder det andra inhemska språket. Ledarna önskade sig färdigt material för verksamheten, fortbildning för sin personal, språkkunnig personal samt samarbete mellan finsk- och svenskspråkiga enheter. Enligt ledarna kan även olika projekt och försök stärka verksamheten, även om de såg en risk för att verksamheten upphör när projektet tar slut eller om den som leder verksamheten övergår till andra uppgifter.

Stöda personalen genom skolningar och diskussioner. Vi har tidigare år haft ett språkprojekt och utformade då en materialbank för finska i småbarnspedagogiken.

Kielisuihkutus valitettavasti häviää kun 'suihkuttaja' lähtee yksiköstä. Olemassa olevissa rakenteissa toimii paremmin (eli sisältäpäin). Tarkoitus olisi, että kieli jää elämään ryhmiin, arkeen, kohtaamisiin, käytäville, ruokailuun, ulkoiluun yms.

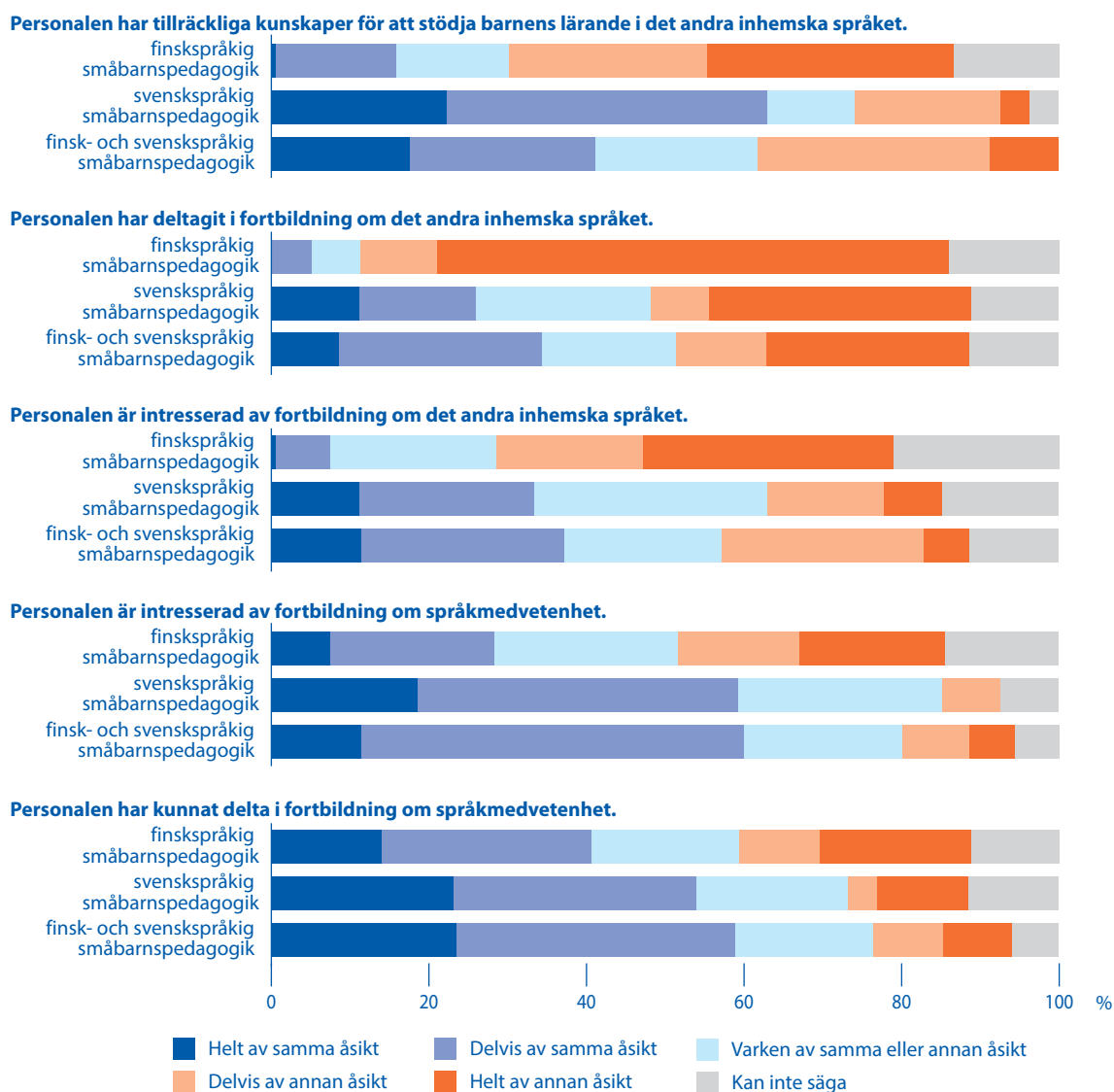
Språkduschar sågs också som en möjlighet att bekanta sig med det andra inhemska språket även i sådana områden där Finlands tvåspråkighet inte nödvändigtvis syns i daghemmets närmiljö.

Koska kunnassamme ei juuri ole ruotsinkielisiä tai kaksikielisiä perheitä niin kielisuihku voisi olla oiva työkalu toiseen kotimaiseen kieleen tutustumiseen.

Även om det i ledarnas svar framkom önskemål om tvåspråkiga grupper eller daghem, att språkbad skulle ordnas i större utsträckning, nya svenskspråkiga grupper eller småbarnspedagogik på två språk, svarade bara några få ledare att kommunen har planer på att inleda eller utvidga omfattande eller mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk (se även figur 23).

Ledarna inom småbarnspedagogiken tillfrågades också om personalens möjligheter att delta i olika slags fortbildning och om personalens språkkunskaper (figur 22). För att kunna se om det finns skillnader i svaren mellan de ledare som ansvarar för finskspråkig, svenskspråkig respektive finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik har vi analyserat svaren separat. I figur 22 anges alla tre ledargrupperns svar efter varandra.

FIGUR 22: SYNPUNKTER OM FORTBILDNING FÖR PERSONALEN I 1) FINSKSPRÅKIG (N=214), 2) SVENSKSPRÅKIG (N=27) OCH 3) BÅDE FINSK- OCH SVENSKSPRÅKIG SMÅBARNSPEDAGOGIK (N=35)

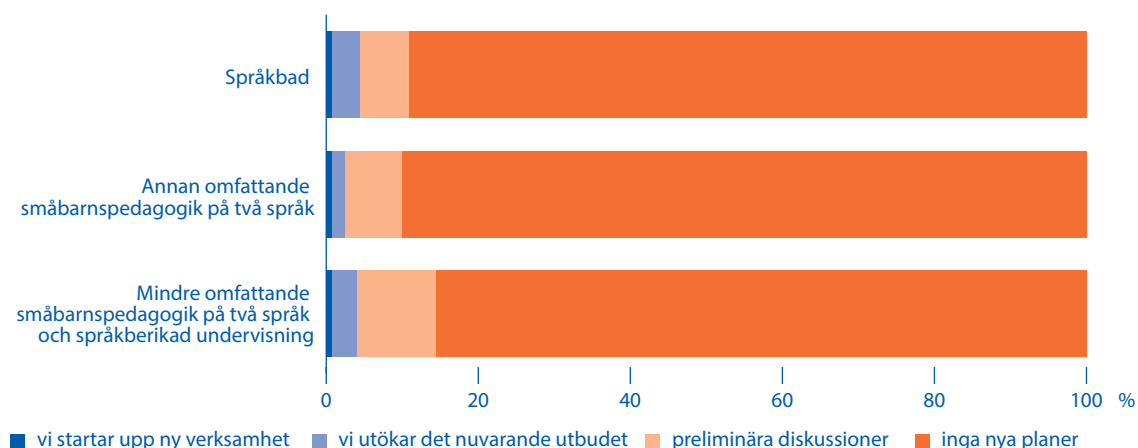

En ganska stor andel av ledarna inom småbarnspedagogiken ansåg att personalen har haft möjlighet att delta i fortbildning om språkmedvetenhet. En dryg tredjedel (41 %) av ledarna inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken, drygt hälften (54 %) av ledarna inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken samt över hälften (59 %) av ledarna inom finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik höll helt eller delvis med om detta påstående. Utifrån svaren verkar det också som att ledarna anser att personalen är relativt intresserad av utbildning om språkmedvetenhet, vilket man kan utläsa i figur 22. Man kan ändå se en betydande skillnad när man jämför ledarnas svar om språkmedveten fortbildning med svaren om fortbildning i det andra inhemska språket. Färre än var tionde ledare inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken (8 %) höll helt eller delvis med om att personalen skulle vara intresserad av fortbildning om det andra inhemska språket. Bland ledarna inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och ledarna inom både den finsk- och den svenskspråkiga småbarnspedagogiken höll omkring en tredjedel (33 % och 37 %) helt eller delvis med om samma påstående. Väldigt få ledare inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken (5 %) ansåg att personalen har kunnat delta i fortbildning om det andra inhemska språket. Var fjärde ledare inom svenskspråkig småbarnspedagogik och var tredje ledare inom finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik ansåg att personalen hade haft möjlighet att delta i fortbildning i det andra inhemska språket.

Man kan se en motstridighet i att fler än hälften av de ledare som besvarade frågan "Vad skulle hjälpa dig i dina ledningsuppgifter att på ett mera målmedvetet och systematiskt sätt ta in det andra inhemska språket i din organisation" svarade att fortbildning för personalen är en lösning (se figur 19). Å andra sidan ansåg många ledare i synnerhet inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken att personalen inte är intresserad av fortbildning som gäller det andra inhemska språket. Samtidigt höll endast 16 procent av ledarna, och framför allt ledare inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken, helt eller delvis med om att personalen har tillräckliga språkkunskaper för att stödja barnens lärande i det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken. På motsvarande sätt ansåg fler än hälften (63 %) av ledarna inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och knappt hälften (41 %) av ledarna inom den finsk- och svenskspråkiga småbarnspedagogiken att personalens språkkunskaper räcker för att stödja lärande i det andra inhemska språket.

Ledarna inom småbarnspedagogiken ombads berätta om kommunen har planer på att inleda eller utvidga språkbadsverksamhet, annan omfattande småbarnspedagogik på två språk eller mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk och språkberikad undervisning (figur 23).

FIGUR 23: KOMMUNERNAS FRAMTIDA PLANER PÅ VERKSAMHETSFORMER FÖR DE INHEMSKA SPRÅKEN (N=298)

Enligt respondenterna var det inte aktuellt att inleda eller utvidga småbarnspedagogik på två språk. Under en procent av ledarna svarade att det kommer att startas upp ny språkbadsverksamhet i kommunen. I några kommuner (4 % av respondenterna) fanns det planer på att utöka det nuvarande utbudet i språkbad. På samma sätt svarade ett fåtal (6 %) av ledarna att det förs preliminära diskussioner kring införande av språkbad. Dessa svar kom även från landskap där man inte tidigare haft tidigt fullständigt språkbad i de inhemska språken. En klar majoritet av ledarna, nästan 90 procent, svarade att det inte finns nya planer på språkbadsverksamhet i den egna kommunen.

Svaren på frågan om planerna kring annan omfattande småbarnspedagogik på två språk påminner om svaren om språkbad. Under en procent meddelade om planer att starta upp ny verksamhet och under två procent meddelade om planer att utvidga den nuvarande verksamheten. I 8 procent av svaren meddelades att man i kommunen hade fört preliminära diskussioner kring temat. En övervägande majoritet (90 %) uppgav att det inte finns några nya planer i den egna kommunen.

Liknande tendenser i respondenternas svar förekommer även kring mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk och språkberikad undervisning. Under en procent meddelade om planer att starta upp ny verksamhet, tre procent meddelade att den nuvarande verksamheten utvidgas och 10 procent av respondenterna informerade om preliminära diskussioner. Skillnaden till svaren gällande språkbad och annan omfattande småbarnspedagogik på två språk är att svaren fördelar sig på flera landskap när det gäller mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk. Trots den geografiska spridningen är det ändå de tvåspråkiga landskapen som är i majoritet bland de respondenterna som har planer för ny eller utvidgad verksamhet. En klar majoritet på 86 procent meddelade att det inte finns nya planer i kommunen för mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk och språkberikad undervisning.

5.4 Sammanfattning av enkäten för ledare

Ledarnas bakgrund

- Rejält över hälften av de 421 respondenterna arbetade som daghemsföreståndare. Omkring var fjärde arbetade som chef för småbarnspedagogik, medan omkring var tionde angav någon annan ledningsuppgift som sin arbetsuppgift.
- En dryg tredjedel hade över 15 års arbetserfarenhet. En tredjedel hade 1–5 års arbetserfarenhet.
- Omkring en tredjedel av ledarna hade en yrkeshögskoleexamen inom social- och hälsovård och/eller pedagogik. Omkring var femte hade pedagogie kandidat- eller magisterexamen. En dryg fjärdedel hade någon annan examen.
- Flest svar på enkäten för ledare kom från Nyland, Egentliga Finland och Norra Österbotten. Omkring en tredjedel av respondenterna arbetade i en tvåspråkig kommun.
- De flesta respondenter ansvarade för finskspråkig småbarnspedagogik. Omkring var tionde respondent ansvarade för svenskspråkig småbarnspedagogik, och de som ansvarade för både finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik var också omkring en tiondel.

Verksamhetsmiljö på kommunnivå

- Knappt hälften av ledarna inom svenskspråkig småbarnspedagogik och rejält över hälften av ledarna inom både finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik ansåg att satsningar på det andra inhemska språket hade gjorts inom kommunen. Av ledarna inom finskspråkig småbarnspedagogik ansåg en knapp femtedel detsamma.
- I synnerhet i tvåspråkiga kommuner är det vanligt att kommunen har en språkstrategi. Av ledarna i enspråkiga kommuner uppgav bara en tiondel att kommunen har en språkstrategi. Fler än hälften av ledarna inom svenskspråkig småbarnspedagogik och nästan hälften av ledarna inom finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik uppgav att kommunen har en språkstrategi som man följer i småbarnspedagogiken.
- Av ledarna inom svenskspråkig samt finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik uppgav över hälften att man satsar på att stärka det andra inhemska språket i den lokala planen för småbarnspedagogik. Bland ledarna inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken var bara var tionde av samma åsikt.
- Omkring var fjärde respondents kommun hade fattat ett beslut om småbarnspedagogik på två språk. De flesta av dessa kommuner var tvåspråkiga. Ett språkbadsprogram var ganska vanligt, och även språkduschar, språkberikad verksamhet eller annan verksamhet på två språk förekom i någon mån. Enligt de öppna svaren var det i största delen av fallen ändå inte fråga om småbarnspedagogik på två språk enligt kapitel 4.6 i grunderna för planen för småbarnspedagogik, utan om barnens rätt att få småbarnspedagogik på sitt modersmål, finska eller svenska.
- Språkduschar ordnades i omkring var fjärde ledares kommun.
 - Som språk för språkduscharna nämndes förutom svenska framför allt engelska.
 - Orsakerna till att språkduschverksamhet i de inhemska språken inte ordnats var bland annat att språkduschar redan ordnas på något annat språk, eller resursbrist, behovsperspektivet, en stark tvåspråkighet i de inhemska språken i området eller bland barnen och litet antal svenskspråkiga barn i gruppen. På daghemmen bekantade man sig också med barnens egna modersmål och med språk i allmänhet utan att kalla verksamheten för språkdusch. Orsaken till att språkduschar inte ordnades kunde också exempelvis vara att man ordnade språkbad i de inhemska språken eller annan småbarnspedagogik på två språk.
- Fler än hälften av ledarna inom småbarnspedagogik uppgav att det inte förekommer samarbete mellan småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen i fråga om det andra inhemska språket. Det är också oklart för många om vårdnadshavarna kan välja finska eller svenska som A1-språk för barnet i den grundläggande utbildningen.
- Bara några få ledare ansåg att enheterna för småbarnspedagogik har tillräckligt med resurser för att stödja språkundervisningen som börjar i årskurs ett.

Lösningar och utvecklingsönskemål

- Fler än hälften av ledarna inom småbarnspedagogik såg pedagogiskt stödmaterial, fortbildning för personalen, tydliga riktlinjer i den lokala planen för småbarnspedagogik och engagerad personal som åtgärder som skulle göra det lättare att inkludera det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken på ett mer målmedvetet och systematiskt sätt.
- Enligt ledarna skulle småbarnspedagogik på två språk på de inhemska språken kunna utvecklas på många olika sätt, men i synnerhet lösningar som anknyter till personalen sågs som utmanande. Ledarna önskade sig bland annat färdigt material, fortbildning för personalen, språkkunnig personal samt samarbete mellan finsk- och svenskspråkiga enheter.
- Även om ledarna önskade sig fortbildning för personalen bedömde bara några få av ledarna inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken att personalen skulle vara intresserad av fortbildning i det andra inhemska språket. Av ledarna för svenskspråkig samt finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik ansåg omkring var tredje att personalen skulle vara intresserad av fortbildning i det andra inhemska språket.
- En ganska stor andel av ledarna ansåg att personalen har haft möjlighet att delta i fortbildning om språkmedvetenhet: en knapp tredjedel av ledarna inom finskspråkig småbarnspedagogik samt drygt hälften av ledarna inom svenskspråkig och både finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik höll med om detta.
- Största delen av ledarna uppgav att kommunen inte har nya planer för att inleda språkbad eller annan omfattande eller mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk på de inhemska språken.

6. SPRÅKBAD I DE INHEMSKA SPRÅKEN

6.1 Språkbad i de inhemska språken – kännetecknen

Språkbad i de inhemska språken är ett program för undervisning på två språk, där minst hälften av undervisningen är på det inhemska språket (svenska eller finska) som är ett nytt språk för barnet (= språkbadsspråket). Den övriga undervisningen är på daghemmets verksamhetsspråk eller skolans undervisningsspråk. Språkbad i svenska har sedan 1987 erbjudits i synnerhet i finskspråkiga daghem och skolor vid kusten, och språkbad i finska har på motsvarande sätt ordnats i svenskspråkiga daghem och skolor. Språkbad är avsett för barn som inte kan språkbadsspråket när de börjar i språkbadet. Ordning av småbarnspedagogik på två språk baserar sig på ett beslut som fattas av kommunen eller en privat aktör.

Språkbadet inleds i småbarnspedagogiken vid 4–5 års ålder och kallas då för tidigt språkbad. Språkbadet i Finland utgör ett omfattande programmässigt kontinuum från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen, och ordnas som så kallat fullständigt språkbad. I fullständigt språkbad går all småbarnspedagogik och förskoleundervisning på språkbadsspråket, och andelen undervisning på språkbadsspråket minskar gradvis under den grundläggande utbildningen så att omkring hälften av undervisningen i årskurs sex är på språkbadsspråket och hälften på skolans undervisningsspråk. Detta gör språkbadet till ett program som berikar den språkliga och kulturella identiteten. Språkbadseleverna får också undervisning i andra språk i skolan, och målet är att de ska kunna agera flerspråkigt såväl i som utanför skolan.

Det har forskats mycket om språkbad, och lärresultaten i språkbad är goda. Genom forskningen har man definierat vissa pedagogiska kännetecken för språkbadet. Ett av kännetecknen är att läraren håller sig till ett språk när hen kommunicerar med språkbadsbarnen. Det är viktigt att de lärare som använder språkbadsspråket stöder barnens förståelse på många sätt, exempelvis genom miner, gester, bilder och identifierbara rutiner. Även om läraren håller sig till ett språk är interaktionen i språkbadet traditionellt två- eller flerspråkig, och läraren behöver därför vara så tvåspråkig att barnen blir förstådda även på daghemmets verksamhetsspråk eller skolans undervisningsspråk, som är de flesta av språkbadsbarnens första språk. Det är också viktigt att läraren skapar en språkligt rik lärmiljö i språkbadet, med många möjligheter att använda språkbadsspråket i kognitivt utmanande situationer redan från början av språkbadet, vilket kräver ett språkmedvetet grepp och god planering. Barnens deltagande och användning av språket ska observeras hela tiden, så att man kan stödja alla barns utveckling individuellt och i samarbete med hemmen.

Språkbadsverksamheten beskrivs och regleras i styrdokumentet för småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Grunderna för planen för småbarnspedagogik lyfter fram ovannämnda kännetecken för språkbadet och i synnerhet att barnen i småbarnspedagogiken bör få sådana språkliga färdigheter att de kan övergå till förskoleundervisning och grundläggande utbildning på språkbadsspråket.

6.2 Språkbadslärarnas utbildning i småbarnspedagogiken

För språkbadspersonal inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen gäller samma behörighetskrav som för annan personal inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Språkbadspersonal inom förskoleundervisning och grundläggande utbildning måste också visa att de behärskar undervisningsspråket genom en språkexamen eller studier i språkbadsspråket (OPH-802-2023).

Särskilda grundexamensstudier för lärare i språkbad har erbjudits sedan 1998. Tidigare kunde man bli behörig språkbadslärare endast genom fortbildning som ordnades av Vasa universitet. Fortbildning erbjöds i form av allt från enstaka seminarier och korta kurser till ett specialiseringsprogram för flerspråkighetspedagoger som omfattade 40 studieveckor. Hundratals anställda från språkbadsenheter inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen deltog i utbildningen.

Åren 1998–2009 kunde man utbilda sig till språkbadslärare inom småbarnspedagogiken genom en grundutbildning som ordnades som ett samarbete mellan Vasa universitet och Uleåborgs universitets enhet för lärarutbildning i Kajana. De studerande avlade sina studier i småbarnspedagogik i Kajana och studierna i svenska och språkbad vid Vasa universitet. Utbildningen lockade dock inte så många sökande, utan majoriteten av språkbadspersonalen inom småbarnspedagogiken blev fortfarande behöriga genom fortbildning vid sidan av sitt arbete i språkbadet. En orsak till detta var att fortbildning för personalen understöddes med statliga medel. Åren 2016–2017 samarbetade Åbo Akademi och Vasa universitet kring en språkbadslärarytbildning för småbarnspedagogiken, och sedan 2018 har språkbadslärare för småbarnspedagogiken utbildats vid Åbo Akademi i Vasa. I den här utbildningen går studierna i såväl småbarnspedagogik som det svenska språket och språkbad på svenska. Inte heller denna utbildning har lockat lika många studerande som klasslärarutbildningen för språkbad.

6.3 Språkbad i de inhemska språken – personalenkät

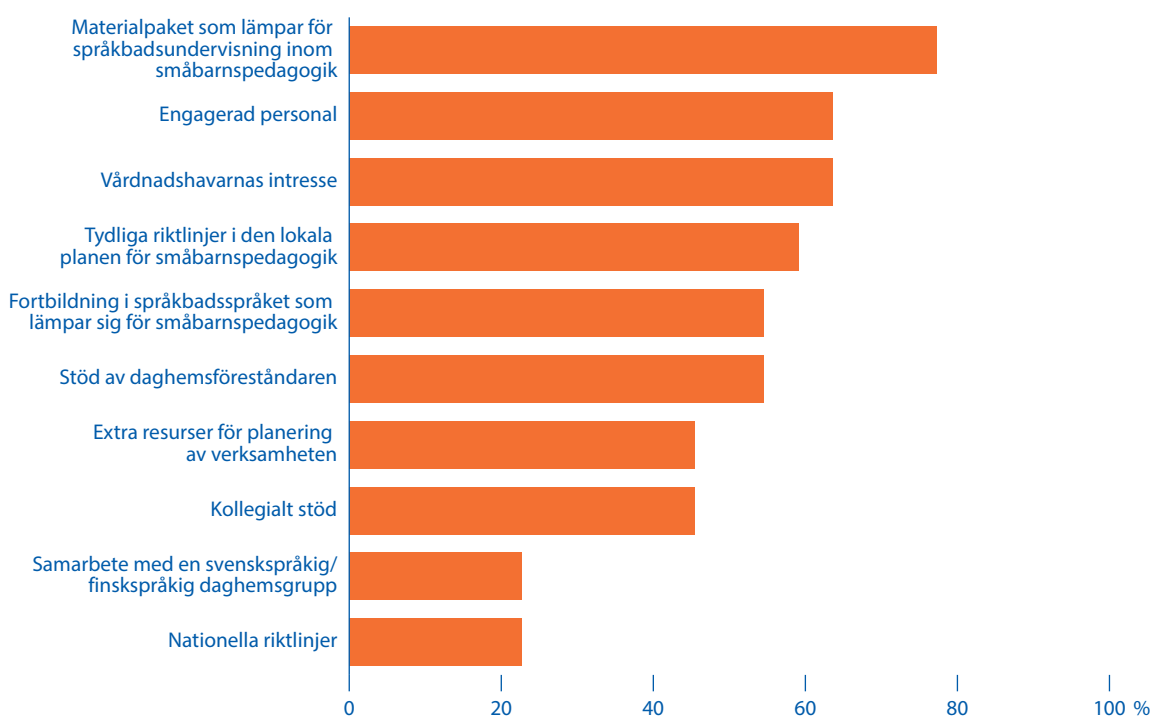
I enkäterna för personal och ledare inom småbarnspedagogiken ställdes frågor om språkbad i de inhemska språken i flera olika sammanhang. Personalen ombads till exempel beskriva hur bekanta de är med språkbad som begrepp. Omkring hälften av respondenterna (N=1311) upplevde att begreppet åtminstone var delvis bekant. Å andra sidan var språkbad i de inhemska språken ett delvis obekant begrepp för en fjärdedel (figur 4). Personalen fick också svara på frågan om språkbad i de inhemska språken ordnas i deras barngrupper, i andra grupper på daghemmet eller i andra daghemsenheter i kommunen. Enligt svaren arbetade 128 i språkbadsgrupper, 158 på daghem med språkbad och 538 i kommuner som ordnade språkbad. 470 respondenter uppgav att de inte vet om det ordnas språkbad i kommunen. När vi jämförde respondenternas bakgrundsuppgifter beträffande i vilket landskap de arbetar med deras svar om ordnande av språkbad hittade vi dock motstridigheter. Enligt svaren verkar språkbadsprogram ordnas i flera landskap där det enligt tidigare kartläggningar av språkbad (Sjöberg m.fl., 2018) inte ordnas språkbad.

En granskning av de öppna svaren visade att även exempelvis verksamhet på engelska eller undervisning av barn med invandrarbakgrund i småbarnspedagogikens verksamhetsspråk kan ha räknats som språkbad i de inhemska språken. Även sådan språkberikad verksamhet som inte

uppfyller kännetecknen för språkbåd (se kännetecknen i kapitel 6.1) hade ibland felaktigt tolkats som språkbåd. Denna analys visar att begreppet språkbåd borde definieras och förtydligas. Utöver att definiera kännetecknen för begreppet kunde det också definieras hurdan verksamhet som inte räknas som språkbåd i de inhemska språken.

I den tredje delen av enkäten ställdes olika frågor beroende på om det var fråga om finskspråkig småbarnspedagogik, svenskspråkig småbarnspedagogik, språkbåd i de inhemska språken eller småbarnspedagogik på ett annat språk. 28 respondenter valde frågorna om språkbåd. 18 av dessa respondenter uppgav att barngruppens språkbådsspråk är svenska och tre att det är finska. Ett syfte med utredningen är att utreda hur språkbådet i de inhemska språken kan utvecklas och utvidgas i småbarnspedagogiken, så i denna del av utredningen granskar vi i de följande punkterna endast de svar som utifrån respondentens landskap eller språkbådsspråket kan tolkas som att de handlar om språkbåd i de inhemska språken. Vi fick in 22 sådana svar, varav ett inte definierar språkbådsspråket, men kommer från ett landskap där språkbåd i de inhemska språken ordnas. Eftersom antalet svar är litet analyserar vi svaren som en grupp, och vi delar inte upp svaren exempelvis enligt språkbådsspråk.

FIGUR 24: VAD SKULLE HJÄLPA PERSONALEN I DET PEDAGOGISKA GENOMFÖRANDET AV SPRÅKBÅD (N=22)

Personalen inom språkbåd i de inhemska språken ansåg att det i språkbådet behövs mångsidigt material som kan användas tillsammans med barnen på olika sätt. Respondenterna lyfte i synnerhet fram behov av mångsidig utbildning. Utbildningen skulle kunna innehålla information om forskningsresultat som gäller språkbåd samt webinarier och texter som de vid behov kunde återkomma till. Utbildningen borde erbjudas till personal som börjar arbeta i språkbåd samt som repetition för dem som arbetat en längre tid inom språkbåd. För barnen önskades möjligheter till språkliga upplevelser genom musik och teater, samt övningsböcker för förskoleundervisningen som lämpar sig för språkbåd. En del respondenter såg det också som viktigt att vårdnadshavarna får mer information om själva språkbådet och dess krav samt om att lära sig språk i allmänhet.

På frågan om utmaningar i språkbadsundervisning gavs några svar. Det upplevdes som utmanande att det i kommunen råder olika uppfattningar om ordnandet av språkbad, att svenskspråkiga läromedel inte alltid lämpar sig för språkbad som sådana, vilket innebär att det råder brist på lämpliga läromedel, och att stödåtgärderna för språkbadet enligt respondenterna ofta är bristfälliga, i synnerhet de som gäller lärande eller störande beteende. Olika utmaningar med språkutvecklingen upplevdes enligt respondenterna som utmanande i språkbadet. Även brist på (språkkunnig) personal och assistenter nämndes.

I enkäten kartlades också uppfattningarna bland anställda i språkbad i de inhemska språken om språklig mångfald och det ökande antalet flerspråkiga barn i småbarnspedagogiken. Ända från introduktionen av språkbad i de inhemska språken och långt in på 2000-talet marknadsfördes språkbadet som ett alternativ för finskspråkiga familjer som ville ge sina barn möjlighet att lära sig svenska, eller på motsvarande sätt för svenskspråkiga familjer som ville att deras barn skulle bekanta sig med finskan redan i ett tidigt skede. När mångfalden i samhället ökar har marknadsföringen av språkbadet förändrats så att man berättar att språkbadet lämpar sig för barn vars hemspråk inte är språkbadsspråket. I utredningen frågade vi om respondenten anser att även barn som ännu lär sig de inhemska språken (till exempel barn som nyligen kommit till landet) kan delta i språkbad. En knapp femtedel av respondenterna ansåg att det är möjligt, medan nästan hälften inte kunde ta ställning till frågan. I de öppna svaren framgick exempelvis lärarnas oro för att de inte kan förverkliga språkbadspedagogikens centrala tanke om att läraren förstår barnets och familjens första språk, om det finns flerspråkiga barn i gruppen. Å andra sidan konstaterades i svaren att de pedagogiska arbetsmetoderna i språkbadspedagogiken skulle vara lämpliga även för barn som lär sig småbarnspedagogikens verksamhetsspråk. En respondent konstaterade i sitt svar att språkbadet inte kräver tidigare kunskaper i språkbadsspråket och att all kommunikation stöds på många olika sätt, samt att även vårdnadshavarnas språk kan stödjas.

6.4 Språkbad i de inhemska språken – enkät för ledare

Ledarna inom småbarnspedagogik fick svara på frågan om språkbad i de inhemska språken ordnas i deras kommun. Drygt 40 procent (n=142) uppgav att språkbad ordnas i deras kommun. En närmare analys av svaren visade dock att många av svaren kom från landskap där det enligt tidigare kartläggningar (Sjöberg m.fl., 2018) inte finns språkbad i de inhemska språken. Det är också möjligt att språkbad ordnas endast inom ramen för småbarnspedagogiken, och att kommunen inte fortsätter med språkbadsundervisning i förskolan eller grundskolan, utan barnen har möjlighet att delta i svenskspråkig förskoleundervisning om de så önskar. I de öppna svaren framgick också att man i många kommuner har uppfattat att småbarnspedagogik på två språk, såsom språkbad i de inhemska språken, betyder att kommunen erbjuder småbarnspedagogik på båda de inhemska språken, det vill säga på svenska för svenskspråkiga barn och på finska för finskspråkiga barn. Undervisning i finska eller svenska som andraspråk kan också ha räknats som språkbad i svaren.

S2-kielikylpyä Ukrainasta ja Venäjältä tulleille Moomin Language school-ohjelmalla.

Kielikylpypäiväkodeista on jatkumo ruotsinkieliseen kouluun.

I många kommuner har man fört preliminära diskussioner om att inleda språkbad i de inhemska språken (se figur 23). I svaren nämndes att språkbad skulle passa in i stadens rika utbud av språk eller att mer språkbadsverksamhet skulle kunna ordnas i kommunens egna daghem. Språkbad i svenska ses också som en möjlighet att öka svenskans synlighet i sådana områden där man inte hör språket så ofta.

[Staden] som stor stad skulle absolut behöva språkbud/språkgrupp på svenska, det finns på alla andra språk redan.

Enemmän kunnan tasolla olevia kielikylpypäiväkoteja - nyt enimmäkseen yksityisiä.

Tällä seudulla ruotsia ei juuri puhuta, joten jotain kielikylpyhommaa voisi ajatella.

De ledare inom småbarnspedagogik som besvarade enkäten var medvetna om de utmaningar som försvårar ett utökat språkbud. För att språkbudet i de inhemska språken ska kunna utökas borde personalen enligt respondenterna utbilda sig mer och familjerna borde få mer information som ökar förståelsen för språkbudet.

Meiltä puuttuu kunnasta jo valtavasti ruotsinkielistä henkilökuntaa ruotsinkielisestä varhaiskasvatuksesta. Sama pula vaivaa kielikylpyä, joten en näe realistisena, että sitä voidaan kasvattaa.

Tuoda enemmän tietoutta perheille kielikylpypäiväkodeista.

Henkilöstöä pitäisi kouluttaa tähän. Meidän henkilökunnassa ei ole ruotsinkielen taitajia. Pitäisi saada joku 'alkusysäys' kielikylpy-toimintaan/kielisuihkutukseen.

Mer fortbildning åt personalen som jobbar i språkbud för att stärka deras kompetenser.

Bristen på behöriga och språkkunniga lärare gäller också språkbud i de inhemska språken. Åbo Akademis språkbudslärodbildning har inte fått tillräckligt med sökande för att tillgodose efterfrågan (läs mer om utbildningen i kapitel 6.2).

7. UTVECKLINGSBEHOV I DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET

7.1 Allmänna utvecklingsbehov ur personalens och ledarnas perspektiv

Både personalen och ledarna inom småbarnspedagogiken tillfrågades om hurdana utmaningar eller utvecklingsbehov det enligt deras mening finns i fråga om att introducera det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken (se utvecklingsbehov och utmaningar i fråga om språkbudet i kapitel 6.3 och 6.4). I det här avsnittet granskar vi först hur personalen inom småbarnspedagogiken har svarat på utmaningarna och utvecklingsbehoven och sedan ledarnas perspektiv i relation till personalens svar. Svaren behandlas delvis per språkgrupp, eftersom svaren från personal inom finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik till viss del var olika.

Vi fick in totalt 324 svar från personal inom finskspråkig småbarnspedagogik gällande utmaningar och utvecklingsbehov, medan 44 från personalen inom svenskspråkig småbarnspedagogik svarade på denna fråga. Den utmaning som nämndes klart mest inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken var att personalen upplevde deras egna eller kollegernas språkkunskaper vara bristfälliga. Andra utmaningar som nämndes var att området är enspråkigt, negativa attityder, brist på tid och resurser, brist på motivation bland personalen samt barnens flerspråkighet.

Luulen, että isolla osaa varhaiskasvatuksen aikuisista ei ole ruotsin kieli niin hyvin hallussa, että ruotsin lisääminen arkeen sujuisi ilman suuria panostuksia. (personal)

Vaikka talossamme on ruotsinkielisiä ryhmiä, ei aika riitä mihinkään ylimääräiseen esim. yhteisiin hetkiin heidän kanssaan. Kaikki kirjallinen työ on lisääntynyt vuosien saatossa kuten myös ryhmän lasten tuen tarpeet... (personal)

Ruotsin kielen lisääminen toimintaan ei ole tarkoituksenmukaista alueella, jossa työskentelen. Toisaalla tilanne on varmasti eri. (personal)

Haasteena jo nyt monikielisyys, jolloin liian usean kielen 'sekoittaminen' haastaa lapsia liikaa. (personal)

Även bland personalen inom svenskspråkig småbarnspedagogik rapporterades utmaningar med språkkunskaper, resurser och tidsanvändning, men en utmaning som upplevdes som lika stor var att det finska språket redan har en stark ställning såväl i tvåspråkiga områden som i språkrepertoaren hos de barn som deltar i småbarnspedagogiken och i deras familjer. Personalen inom småbarnspedagogiken ansåg att det kan vara utmanande att introducera finska i verksamheten då den redan är så starkt närvarande i barnens liv, antingen i omgivningen eller som ett av familjens språk.

Det finns redan utmaning med att många barn har en betydligt starkare finska och svenskan är svagare. Så svenskan skulle måsta förstärkas i flesta fall. (personal)

Jag ser inte behovet att ytterligare utöka finska i verksamheten. I vår kommun är de flesta barnen tvåspråkiga och då är finskan det ena av de två språken som talas hemma. (personal)

Personalen kan inte finska på modersmålsnivå så osäkerhet kring om man lär ut rätt kanske är den främsta utmaningen. (personal)

Det är så mycket annat som också ska hinnas med i verksamheten, kan vara svårt att få tiden för det. (personal)

Tydliga enskilda utvecklingsområden nämndes i ganska liten utsträckning i svaren. Å andra sidan kan en del av utmaningarna, såsom otillräckliga språkkunskaper eller brist på resurser, ses som utvecklingsområden. Om personalen får stöd för sina språkkunskaper och det finns tillräckligt med undervisningsmaterial kan det kännas mindre utmanande att ta in det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken. Av nedanstående exempel framgår att personalen anser att utvecklingsbehoven bland annat gäller personalens utbildning, attityder, distribution av undervisningsmaterial, riktlinjer samt samarbete mellan finsk- och svenskspråkig personal.

Nykyiseen henkilöstö- ja ryhmätalanteeseen ruotsi olisi mielenkiintoinen lisä, mutta kokemuksen mukaan kunnassamme ja lähikunnissa kielten osaaminen henkilöstön keskuudessa on heikkoa. Vaadittaisiin valtava määrä koulutusta henkilöstölle, jotta ruotsia voisi opettaa varhaiskasvatuksessa. (personal)

Asenteet työyhteisössä ruotsin kielen tarpeettomuudesta arjessa voivat olla haasteena. Kehittämistarpeina on kohdennettu koulutus suomenkielisiin varhaiskasvatussyksikköihin ja sen myötä asenteiden ja toimintatapojen sekä opetuksen kehittäminen. (personal)

Mer tips och idéer till personalen. (personal)

Riktlinjer och personalens attityd till detta. Flera anser att undervisningen ska ske endast på ett språk. Modersmålet och husets språk är naturligtvis viktigt, men jag har inte sett i [område] en endaste grupp där det finns 100% svensktalande. Alltid har någon i gruppen tvåspråkig bakgrund. (personal)

Blanda finsk- och svenskspråkig personal. (personal)

Även ledarna inom småbarnspedagogik (172 svar) upplevde att den tydligaste utmaningen var att personalen inom småbarnspedagogiken saknade tillräckliga språkkunskaper i det andra inhemska språket. Detta var det klart vanligaste svaret inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken. Även några svar från den svenskspråkiga småbarnspedagogiken nämnde att personalen inte nödvändigtvis har tillräckligt goda kunskaper i finska för att kunna använda språket i verksamheten. I samband med språkkunskaperna nämndes i vissa svar också brist på motivation och negativa attityder till språket.

Ei ole välttämättä ruotsin kielen taitoisia kasvattajia. (ledare)

Vi har så många anställda som inte talar finska. Endast svenska eller annat språk. (ledare)

Toisen kotimaisen kielen opettamisen/käyttämässä matala motivaatio. (ledare)

För lite finskspråkiga i området och inte tillräckligt intresserad eller motiverad personal. (ledare)

I många svar från ledare nämndes också utmaningar med att hitta tvåspråkig personal eller personal med tillräckliga kunskaper i det andra inhemska språket. Detta upplevdes som särskilt besvärligt i den nuvarande situationen där det även annars kan vara utmanande att få behörig personal till barngrupper. I många svar från både ledare och personal reflekterade man också över behovet av det andra inhemska språket. Detta perspektiv kom framför allt fram inom den

finskspråkiga småbarnspedagogiken, där man funderade på i vilken utsträckning det är nödvändigt att inkludera svenska i verksamheten. Dessa svar handlade ofta om småbarnspedagogik på finska i enspråkiga kommuner, där det enligt ledaren inte upplevdes finnas ett behov av svenska, i synnerhet om det inte fanns svenskspråkiga barn eller familjer i småbarnspedagogiken. Liknande tankar framkom också i svaren från personal inom småbarnspedagogiken.

Kaupungissamme ei ole kysyntää toisen kotimaisen kielen osalta eikä sitä näin ollen ole nähty tärkeäksi. Vain englanti on mahdollista valita A1-kieleksi perusopetuksessa. (ledare)

Samma reflektioner gällande barnens språkliga utmaningar eller utmaningar med att inkludera svenska i flerspråkiga grupper inom småbarnspedagogiken som kom fram i svaren från personalen förekom även i ledarnas svar, om än inte lika ofta.

Mielestäni varhaiskasvatuksessa kuormitetaan henkilökuntaa jo liiaksikin. Koulussa ehditään kyllä paremmin paneutua näihin asioihin. Kun lapset oppisivat ensin suomen kielenkin kunnolla. Kielen kehityksessä on koko ajan enemmän ja enemmän viivästymiä. (ledare)

Meillä on muitakin kieliä kuin kotimaiset kielet. Miten muita kotikieliä pitäisi ottaa huomioon/tukea ja miten pystymme kielitaidottomina siihen vai tarvitseeko edes? (ledare)

Suomen kielen oppiminen on ensisijainen painotus ryhmissä (paljon maahanmuuttaja taustaisia lapsia). Lukivalmiuksien vahvistaminen myös suomenkielisillä lapsilla entistä tärkeämpää. (ledare)

I svaren från ledare inom svenskspråkig småbarnspedagogik gällande utmaningar syntes också liknande drag som i svaren från personal inom svenskspråkig småbarnspedagogik. Även ledarna ansåg att det finska språkets starka ställning som kommunens majoritetsspråk och starka kunskaper i finska bland tvåspråkiga barn var en utmaning i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken.

I vår kommun har vi redan ett väldigt starkt inslag av det andra inhemska, eftersom en stor procent av barnen kommer från tvåspråkiga hem (svenska-finska), och vi får arbeta hårt för att stärka det svenska språket hos barnen. (ledare)

När vi arbetar på svenska så har det språket vår största vikt. Pga. att svenskan är ett minoritetsspråk, så bör vi upprätthålla dess kunnande. (ledare)

Dessa svar lyfte i allmänhet fram ett behov av att stödja svenskan. I vissa svar nämndes också det svenska språkets ställning som ett språk som färre talar, vilket också sågs som en orsak till att i första hand stödja svenskan.

I synpunkterna på utvecklingsbehov sågs i svaren från ledarna liknande teman som i personalens svar. Ledarna lyfte bland annat fram utbildningsbehov, resurser och material, men även tydliga strategier och planer med mål.

Kehitetään tukimateriaalia ja täydennyskoulutusta. Koko henkilökunta pääsee mukaan koulutukseen. (ledare)

Fortsätta stärka personalen i att använda finska i verksamheten. Fortsätta hitta inspirerande kurser om hur man får med finska. (ledare)

Tarvitaan selkeä, paikallinen suunnitelma tavoitteineen. Luonnollinen tarve toisen kotimaisen kielen käytöstä seutukunnallamme on olematon. (ledare)

Selkeät varhaiskasvatuksen perusteista ja kunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta nousevat ohjaukset tulisi olla. Kunnan oma kielistrategia kirkastaisi toiminnan tavoitteet ja selkeyttäisi varhaiskasvatuksen ja opetuksen nivelvaiheen merkitystä ja jatkumoa toisen kotimaisen kielen vahvistamisessa. Kuntalaisia, huoltajia, päättäjiä ja varhaiskasvatuksen henkilöstöä tulisi kuulla ja vaikuttamisen mahdollisuus taata ennen toisen kotimaisen kielen mukaan ottamista säännönmukaiseen arkeen. Täydennyskoulutus tulee taata. (ledare)

En förnyad språkstrategi. Behöver inte medföra extra kostnader att ordna språkdusch. (ledare)

I några svar märktes också att vissa kommuner redan hade vidtagit åtgärder för att introducera det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken. Nedanstående svar lyfter fram såväl verksamhetsplaner som utvecklingsområden och utmaningar.

Meillä on selkeitä toimenpiteitä ja suunnitelmia jo nyt. 1. Kunnan kielipolku, 2. Kielirikasteinen kasvatus vakassa ja esiopetuksessa, 3. Kv-yhteistyön käynnistyminen, 4. Laajamittaisen kielikasvatuksen käynnistäminen lähivuosina. Tärkeää on molempien kieliryhmien yhteistyö ja yhteiskehittäminen. Tällä hetkellä tosin ruotsinkielisissä ryhmissä haasteena on saada lapsille riittävä ruotsin kielen taito ennen perusopetukseen siirtymistä. Perheet ovat usein kaksikielisiä ja kotikieli kääntyy helposti pelkäksi suomeksi. (ledare)

Sammantaget kan man konstatera att både personalen och ledarna lyfte fram många typer av utmaningar som de upplevde att anknöt till introduktion av det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken. Det är ändå värt att notera att endast ungefär en femtedel av personalen och två femtedelar av ledarna besvarade frågan om utmaningar och utvecklingsbehov.

7.2 Personalens och ledarnas perspektiv på nationella riktlinjer

Personalen inom småbarnspedagogiken tillfrågades om hurdana nationella riktlinjer som skulle stödja lärandet av det andra inhemska språket i barngruppen. Även ledarna inom småbarnspedagogiken tillfrågades om hurdana nationella riktlinjer som skulle främja beaktandet av lärandet av det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken. Vi fick in totalt 183 svar från personal och 108 svar från ledare inom småbarnspedagogiken.

Både bland personalen och bland ledarna fanns personer som understödde och personer som motsatte sig förpliktande riktlinjer för att ta in det andra inhemska språket i verksamheten. Bland svaren fanns också sådana som uttryckte att det inte finns något behov av nya riktlinjer eller där respondenterna uttryckte en viss osäkerhet i frågan. Ibland var det också svårt att avgöra utifrån svaren om respondenterna önskade riktlinjer gällande det andra inhemska språket eller om respondenten nämner exempel på hurdana riktlinjer som skulle kunna fungera om man skulle utarbeta sådana.

Samma linjer för båda språken. (ledare)

Selkeät ja kaikille samat linjaukset. (ledare)

Velvoittaisi paremmin henkilökuntaa, mutta toisi myös haasteita henkilöstön saamisessa. (ledare)

Inga flera krav på lärandet av det andra inhemska språket. (ledare)

En näe kansallisten linjausten tarvetta tässä asiassa. Mitä antaa yksittäiselle alle kouluikäiselle lapselle se, että ilman hänen taustansa huomiointia päätetään kieli, jota hänen pitää oppia? (personal)

Koen olemassa olevien linjausten olevan riittävät. (personal)

Linjaukset siitä, että toisen kotimaisen kielen oppiminen kuuluu kaikille. (personal)

Varhaiskasvatuksen perusteissa on veloitettava huomioimaan toinen kotimainen kieli. (ledare)

Om det skulle stå att vi ska lära ut barnen grunderna i det finska språket. (personal)

I ovannämnda exempel kan önskemålet om riktlinjer som lyfter fram att alla har rätt att lära sig det andra inhemska språket samt önskemålet om att grunderna för planen för småbarnspedagogik ska förplikta till att beakta det andra inhemska språket anses vara intressanta. Som tidigare nämndes innehåller grunderna för planen för småbarnspedagogik redan ett omnämnande av att det finländska kulturarvet och nationalspråken ska värdesättas och tas till vara i småbarnspedagogiken (se kapitel 2.3). Därmed har dessa två önskemål från personal och ledare redan åtminstone i någon mån uppfyllts. Å andra sidan har man i svaren också kunnat avse att respondenterna önskar tydligare eller mer förpliktande formuleringar om det andra inhemska språket.

Både ledarna och personalen inom småbarnspedagogik nämnde också riktlinjer som skulle beakta regionala skillnader eller svårigheterna med att få språkkunnig personal.

Toivoisin, että niitä linjauksia ei tulisi, koska nytkin on haasteita saada yleensä henkilöstöä, joten en toivo yksipuolisia linjauksia juuri ruotsin kieleen. Mielestäni riittää, että tähän on kaupungissa olemassa oleva yksikkö tätä kielen oppimista hoitamassa. Kertaakaan yli 40-v työurani aikana tätä ei ole perheet edes toivoneet tällä seudulla. (Kaksikielisellä alueella) työskennellessä oli eri asia ja sinne näitä linjauksia olisi helppo saada toteutumaan. (ledare)

Linjaukset tulisivat olla sen mukaiset, että alueelliset erot henkilöstön osaamisen vahvistamisessa eivät tulisi liian suuriksi. (Yksikielisellä alueella) toinen kotimainen kieli ei ole valtavirrassa. (ledare)

Kaksikielisiin kuntiin erittäin hyvä ja tärkeä linjaus. (personal)

Även om nationella riktlinjer uttryckligen nämndes i frågeställningen nämndes också lokalt beslutsfattande och lokala planer för småbarnspedagogik i några av svaren från personal och ledare. Enligt dem skulle man på detta sätt kunna beakta lokala särdrag. Om riktlinjer för att inkludera det andra inhemska språket utarbetas önskar ledarna inom småbarnspedagogik framför allt tydlighet, konkreta riktlinjer och anvisningar för vad man ska göra i verksamheten och hur omfattande den ska vara. För verksamheten önskas också extra personalresurser, pedagogiskt tilläggsmaterial, språkutbildning och fortbildning, pilotprojekt samt möjligheter till utbyte av erfarenheter och allmän diskussion. Liknande önskemål framgick också i personalens svar, där anvisningar, tydlighet och konkreta riktlinjer var vanliga önskemål. I svaren från personalen syntes också ett behov av tilläggsresurser (i fråga om både personal och undervisningsmaterial), samarbete och tilläggsutbildning.

Linjaukset varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteissa, ja selkeät, konkreettiset vähimmäismäärät, jotka eivät kuormita. Myös esimerkiksi OPH:n videomateriaalit, tai videolle tuotetut oppitunnit, ettei kielitaidoton opettaja 60 v. joudu ihan pulaan. Yhteistyötä, vierailevia asiantuntijoita, rinnakkaisopetusta, hankkeita. (ledare)

Kunde eventuellt avskräcka duktiga pedagoger att söka ett jobb om de inte behärskar båda inhemska språken. Mer språkundervisning och fortbildning vore bättre. (ledare)

Selkeät ohjeet ruotsin kielen tarjoamisesta varhaiskasvatuksessa perusteluineen. (personal)

En text i Grunderna för planen för småbarnspedagogik med konkreta arbetssätt och mål. (personal)

Även om en del av ledarna inom småbarnspedagogiken motsatte sig förpliktande åtgärder syntes ovilja mot nationella riktlinjer starkare i svaren från personalen inom småbarnspedagogiken. Å andra sidan nämnde såväl ledare som personal i några svar att rekommendationer och frivillig verksamhet skulle kunna fungera bättre än förpliktande riktlinjer. Även språkduschar och språkberikad verksamhet nämndes i vissa svar från både personal och ledare som möjliga alternativ. Även andra frågor och svar hänvisade till nationella och lokala riktlinjer (se exempelvis figur 10 och 21 samt kapitel 7.1).

8. REFLEKTION ÖVER RESULTATEN OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG

I det här kapitlet ingår en reflektion över resultaten ur ett bredare samhälleligt och språk(utbildnings)politiskt perspektiv och i förhållande till forskningsresultat inom området. I kapitlet presenteras även åtgärdsförslag för utveckling av verksamhet på det andra inhemska språket inom småbarnspedagogiken. Till grund för åtgärdsförslagen ligger delvis allmänna observationer av det andra inhemska språket inom småbarnspedagogiken idag som bygger på forskningsresultat, men även utvecklingsförslag som lyfts fram av personalen och ledarna inom småbarnspedagogik i deras svar på enkäten. Inledningsvis ligger fokus på språkliga rättigheter, tillgänglighet och jämlikhet, följt av en granskning av pedagogiska innehåll och tillvägagångssätt. Avslutningsvis granskas olika perspektiv på utveckling och främjande av det andra inhemska språket. I slutet av kapitlet finns en lista på konkreta åtgärdsförslag.

Grundläggande språkliga rättigheter

Syftet med denna utredning har varit att kartlägga hur alla barns rätt till det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken förverkligas. Utredningen utgår från att Finland har två nationalspråk, finska och svenska, och att dessa språk därmed har en särställning i den småbarnspedagogiska verksamheten. I utredningen hänvisar vi till *verksamhetsspråket* som är *finska* i den finskspråkiga småbarnspedagogiken och *svenska* i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. Med *det andra inhemska språket* hänvisar vi till *svenska* i den finskspråkiga småbarnspedagogiken och *finska* i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken.

I utredningen framkommer det att personalen och även ledarna hade vissa svårigheter att skilja åt frågor som gäller verksamhetsspråket från frågor som gäller att inkludera det andra inhemska språket som en del av den pedagogiska verksamheten. Detta tyder på att den finländska tvåspråkigheten på finska och svenska är ett komplext fenomen. I utredningen blandas nämligen de grundläggande språkliga rättigheterna att få småbarnspedagogik på det egna modersmålet (finska eller svenska) ihop med rätten till en tidig start för den livslånga lärtiden i det andra inhemska språket. De vanligt förekommande svaren att *svenskspråkiga barn kan delta i svenskspråkig småbarnspedagogik*, eller att *det inte finns svenskspråkiga i kommunen* visar att utredningens syfte inte alltid har varit klart för respondenterna.

Vidare beskrev flera respondenter i sina svar verksamhet gällande finska som andraspråk inom finskspråkig eller svenska som andraspråk inom svenskspråkig småbarnspedagogik, så kallad S2-undervisning. I dessa svar betonades att det är viktigt att barnen lär sig verksamhetsspråket. S2-undervisningen har nyligen kartlagts av Owl Group Oy (2022) på uppdrag av undervisnings- och kulturministeriet och var inte i fokus i den här utredningen.

Varje barns rätt till det andra inhemska språket

Utgångspunkten i utredningen var att alla barn i Finland bör ha lika möjligheter att bekanta sig med det andra inhemska språket. Bakgrunden till detta utgår från Finlands officiella tvåspråkighet och de normativa beskrivningarna som ingår i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Vidare utgick utredningen från tanken att alla barn bör få möjlighet att bekanta sig med nationalspråken när den sensitiva perioden för språklärande är som starkast. I utredningen framkommer att det i dagsläget inte är så.

I personalens och ledarnas svar förklaras de ojämlika möjligheterna exempelvis med kommunens språkdemografi eller med personliga uppfattningar om att kunskaper i det andra inhemska språket inte behövs. Svaren gällande språkdemografi anknyter ofta till andelen svenskspråkiga i barnens omedelbara närmiljö och till det upplevda behovet av svenska i den egna kommunen. En ytterligare förklaring till att det andra inhemska språket inte introduceras i småbarnspedagogiken är enligt respondenterna att vårdnadshavarna inte har bett om det. Ansvar och beslutet att introducera det andra inhemska språket kan ändå inte åläggas vårdnadshavarna, utan ska basera sig på den nationella och lokala styrningen av innehållet i småbarnspedagogiken.

När det gäller mer specifikt småbarnspedagogik på två språk, baseras det på ett beslut fattat av kommunen eller en privat aktör. Beslutet utgår ofta från efterfrågan hos familjer. Även i svaren gällande språkbild i det andra inhemska språket lyftes vårdnadshavarna fram. Både personalen och ledarna upplevde det som problematiskt att vårdnadshavarna inte har tillräcklig information om språkbild. Ledarna ansåg att det här till och med utgör ett hinder för att utvidga språkbildsverksamheten. Även i utredningen som gjordes av Sjöberg med flera (2018) konstaterades att det är svårt att få information om språkbild till och med i de kommuner där språkbild erbjuds. Man kan inte överföra ansvaret på vårdnadshavarna om de inte har möjlighet att få tillräckligt med information för att ens kunna önska språkbild för sina barn.

Ytterligare förklaringar till de ojämlika möjligheterna till att bekanta sig med det andra inhemska språket upplevdes vara bristen på sådant stöd som behövs för introducerandet. Dessa gällde avsaknaden av ett språkmedvetet ledarskap i enheterna eller i kommunen, otydlighet i styrdokumentens beskrivningar samt brister i tillgången till språkkunnig personal. I svaren framkommer också bristen på motivation att inkludera det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken och personalens och ledarnas negativa attityder till de inhemska språken.

Det faktum att respondenterna frekvent hänvisar till kommunens språkdemografi är bekymmersamt för fortsatt utvecklingsarbete. Språkdemografi bör inte användas som motivering för att välja bort tillfällen att introducera det andra inhemska språket i verksamheten, eftersom det äventyrar barnens lika rätt till det andra inhemska språket inom småbarnspedagogiken. Det är viktigt att barnens rätt till det andra inhemska språket säkerställs även i de kommuner som är enspråkigt finska, trots att svenskan inte används i någon större utsträckning i barnens närmiljö. På samma sätt bör rika möjligheter till att bekanta sig med det finska språket säkerställas även för de barn som inte från tidigare har haft möjlighet att bekanta sig med språket trots finskans nationella majoritetsställning i samhället.

I ett flertal svar påpekades upplevelsen att det andra inhemska språket – ofta mera specifikt svenska – inte behövs. Även denna syn är problematisk för fortsatt utvecklingsarbete. Den pedagogiska uppgiften att introducera det andra inhemska språket kan inte vara beroende av upplevda behov av språkkunskaper eller förväntade behov i framtiden. Alla barn ska erbjudas en tidig start för den fortsatta språkstigen. Eftersom alla kommer att studera det andra inhemska språket i den grundläggande utbildningen, finns det ett behov för alla barn att bekanta sig med det andra inhemska språket redan i tidig ålder.

Språkdemografen i kommunen bör inte heller användas för att negligera det som fastställs i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Planen är ett bindande och normativt dokument och således en del av den nationella styrningen som inte kan bortses i den småbarnspedagogiska verksamheten. Nationalspråken är en del av den språkmedvetna verksamheten som naturligt ingår bland annat i lärområdet *Språkens rika värld* och i lärområdet *Jag och vår gemenskap*.

Finlands två nationalspråk är dessutom en väsentlig del av det kulturarv som förs vidare i småbarnspedagogiken (om kulturarv, se undervisnings- och kulturministeriet, 2022).

En del respondenter beskrev att de i stället för det andra inhemska språket satsat på engelska. Både det andra inhemska språket och engelska är viktiga för barnens framtid och bör inte utesluta varandra i den småbarnspedagogiska verksamheten. Att introducera flera språk utvecklar barnens språkmedvetenhet, något som förespråkas även i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Därtill är engelska och svenska nära besläktade språk och kan jämföras med varandra för att främja den språkliga medvetenheten hos barn.

Fördelar med att få bekanta sig med det andra inhemska språket i tidig ålder

Utgångspunkten i utredningen och målet med de åtgärder som föreslås i denna rapport är att främja personliga och positiva upplevelser för alla barn när det gäller det andra inhemska språket.

Utredningen visar att en del av personalen är medveten om det positiva som det andra inhemska språket kan tillföra barnet. Att tidigt introducera det andra inhemska språket bidrar till att skapa positiva erfarenheter som barnet, i bästa fall, kan bära med sig långt i livet. Genom att tidigt introducera det andra inhemska språket utnyttjas fördelarna med den sensitiva perioden för språklärande optimalt. Även barnens generella nyfikenhet och vilja att bekanta sig med nya språk ligger nära till hands. I småbarnspedagogiken kan språk erbjudas i konkreta vardagliga situationer som inte nödvändigtvis innebär någon avsevärd kognitiv belastning för barnens del. Barnens tilltro till den egna förmågan att lära sig nytt är stark och att introducera det andra inhemska språket ger barnen möjlighet att öva upp allmänna färdigheter eller förmåga att lära sig språk, vilket gynnar lärandet av alla språk.

Även språklig mångfald och det ökade antalet barn med andra modersmål än finska, svenska eller samiska i småbarnspedagogiken framkommer i enkätsvaren. Utredningen visar varierande åsikter kring hur verksamhetsspråket, det andra inhemska språket och barnens egna modersmål kan samverka. Utredningen visar att de positiva effekterna av att tidigt introducera det andra inhemska språket inte lika entydigt anses gälla för barn med andra modersmål än finska eller svenska. Negativa effekter som förvirring hos barnet eller ökade svårigheter för barnet att lära sig verksamhetsspråket lyfts fram både av personalen inom allmän småbarnspedagogik och i språkbad i de inhemska språken. Barnets välmående och barnets bästa bör beaktas särskilt i de situationer där språkligt sårbara barn deltar i verksamheten (Bruce m.fl., 2016). Samtidigt har tidigare erfarenheter visat att flerspråkiga barn har vant sig vid att de inte alltid förstår allt som sägs, vilket gör att flerspråkiga aktiviteter kan kännas naturliga (Hansell m.fl., 2020, 2022; Bergroth & Alisaari, 2023). Exempelvis språkberikad småbarnspedagogik på det andra inhemska språket har upplevts öppna för en normalisering av flerspråkighet och språklärande i grupper med flerspråkiga barn och därmed stödja även de flerspråkiga barnens egna språkliga identiteter (Hansell m.fl., 2020; Palojärvi m.fl., 2023).

I det fortsatta utvecklingsarbetet är det av största vikt att särskilt fästa uppmärksamhet vid att språklig mångfald inte används som ett argument för att hindra barnet från att bekanta sig med Finlands båda nationalspråk. Exempelvis i Luxemburg, där det finns tre officiella språk, har man tagit sig an ett motsvarande dilemma. År 2017 bestämde man att alla barn i småbarnspedagogiken ska bekanta sig med två av landets officiella språk (luxemburgiska och franska) och därtill ska man redan i småbarnspedagogiken inkludera de hemspråk som barn med invandrarbakgrund talar (Kirsch & Seele, 2020). Förutom dessa språk ingår även landets tredje officiella språk (tyska) i alla elevers undervisningsprogram i skolan. I samband med denna reform ordnades fortbildning i

flerspråkighetspedagogik för personalen inom småbarnspedagogik vilket hade en avgörande effekt på personalens attityder och utvecklingen av flerspråkiga arbetssätt.

Omfattningen av verksamhet på det andra inhemska språket

Utredningen visar att det inte är klart för respondenterna hurdana pedagogiska aktiviteter som avses när man talar om att introducera det andra inhemska språket i den småbarnspedagogiska verksamheten. I utredningen beskrev respondenterna nämligen ofta situationer där det andra inhemska språket förväntades användas regelbundet och systematiskt parallellt med verksamhetsspråket, det vill säga så att verksamheten främst påminner om småbarnspedagogik på två språk, som till exempel språkbad eller språkberikad småbarnspedagogik. Att införa det andra inhemska språket i en sådan omfattning i den annars finskspråkiga/svenskspråkiga verksamheten upplevdes av många som orealistiskt. Det är därför skäl att medvetandegöra personalen och ledarna inom småbarnspedagogiken att språkbad eller annan omfattande småbarnspedagogik på två språk liksom även språkberikande, mindre omfattande småbarnspedagogik bara är en möjlig verksamhetsform för att inkludera det andra inhemska språket i verksamheten. Det är inte bara möjligt utan till och med önskvärt att introducera det andra inhemska språket i verksamheten även i mindre skala genom språkmedvetna arbetssätt.

En orsak till en viss förvirring gällande verksamhetens omfattning kan vara att medan de begrepp som förknippas med omfattande småbarnspedagogik på två språk (till exempel språkbad) och språkberikad småbarnspedagogik är enligt utredningen relativt kända och etablerade, finns det inte något etablerat begrepp i den finländska utbildningsterminologin för ett arbetssätt där det andra inhemska språket introduceras i den språkpedagogiska verksamheten i mindre skala. Ett sådant begrepp borde entydigt handla om det andra inhemska språket med hänsyn till nationalspråkens särställning i Finland. Vidare borde begreppet ta fasta på det pedagogiskt och didaktiskt målinriktade språkpedagogiska arbetet. Förutom att styrdokumentet preciserar hurdan verksamheten på det andra inhemska språket borde vara inom småbarnspedagogiken, är det också viktigt att utveckla modeller som öppnar upp hur man med små metoder kan bekanta sig med det andra inhemska språket. Detta skulle minska på rädslorna som framkommer i svaren om att införandet av det andra inhemska språket ska likna språkbad och vara omfattande och krävande.

Lekfullt på det andra inhemska språket

I utredningens svar nämndes ett flertal arbetssätt som har visat sig vara lämpliga för att i mindre utsträckning introducera det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken. För dessa arbetssätt kunde man använda benämningen *lekfullt på svenska/finska*. Lekfullt på svenska/finska är avsedd för alla barn som deltar i småbarnspedagogiken. Målet är att barnen får möjlighet att bekanta sig med det andra inhemska språket på ett tryggt och lekfullt sätt. Samtidigt som man bekantar sig med det andra inhemska språket förmedlar personalen det finländska kulturarvet som landets tvåspråkighet är en del av. Verksamheten förbereder också barnen för språkundervisningen i skolan, men innehåller inga lärandemål för barnen. Det andra inhemska språket vävs in som en del av den mångsidiga och helhetsskapande pedagogiska verksamheten.

Barnen behöver inte ha några förkunskaper i språket för att kunna ta del av lekfullt på svenska/finska. I lekfullt på svenska/finska kan man exempelvis ta in ord och uttryck på det andra inhemska språket i diskussioner vid samlingar, i vardagsrutiner eller i lekar eller genom sånger, kortare program eller litteratur på det andra inhemska språket. Detta kräver således inte någon tvåspråkig personal såsom språkbad eller annan omfattande småbarnspedagogik på två språk gör. I förverkligandet av lekfullt på svenska/finska kan man använda digitala resurser

för sånger, sagoläsning och dylikt så att personalen inte på egen hand behöver fungera som språkliga modeller i det andra inhemska språket. Särskilt i tvåspråkiga områden kan man också ha språköverskridande samarbete, exempelvis i form av språkduschtandem, där personalen huvudsakligen använder det egna arbetsspråket (finska eller svenska) medan barnen får bekanta sig med det andra inhemska språket och kulturen genom kontakt med barn och vuxna från den andra språkgruppen (läs mer om språkduschtandem i Hansell m.fl., 2020). Genom att lära känna personer från den andra språkgruppen kan man öka medvetenheten om det andra inhemska språket i den lokala och nationella kontexten, vilket kan bidra till ökat intresse även för språket. Personliga kontakter mellan barnen (och vuxna) kan också minska på fördomar mellan språkgrupperna. Även på mer enspråkiga områden kan de i personalen som känner sig bekväma att använda det andra inhemska språket i större utsträckning än det småskaliga lekfullt på svenska/finska göra det för att ge barnen rikliga möjligheter att möta det andra inhemska språket (se t.ex. Palojärvi m.fl., 2016).

Yrkesspecifika språkkunskaper i det andra inhemska språket

Utöver det språkmedvetna förhållningssättet är det viktigt att även ta hänsyn till personalens språkkunskaper. Utredningen visar att en av de största utmaningarna för det framtida utvecklingsarbetet för att introducera det andra inhemska språket redan inom småbarnspedagogiken är personalens upplevda bristande kunskaper i det andra inhemska språket samt ledarnas uppfattning att personalen inte är särskilt intresserad av att delta i sådan fortbildning som fokuserar på det andra inhemska språket. I viss mån kan osäkerheten kring de egna språkkunskaperna sammanfalla med tolkningen att omfattningen av verksamheten på det andra inhemska språket ska vara regelbundet, systematiskt och omfattande det vill säga att hela barnets fostran, undervisning och vård ska tillgodoses delvis på det andra inhemska språket. Detta kan förklara exempelvis varför personalen upplever de språkliga kraven för höga. Verksamhet som lekfullt på svenska/finska där man arbetar med relativt enkla och kontextbundna ord och fraser som berikar den språkliga miljön i den småbarnspedagogiska verksamheten kan inledas med språkkunskaper på grundnivå.

En annan utmaning enligt utredningen är att personalen upplever att de existerande språkkunskaperna i det andra inhemska språket inte optimalt lämpar sig just för småbarnspedagogisk verksamhet. Ordförrådet och kulturkunskapen borde mer specifikt gälla barnens värld och barnkultur, medan de tidigare språkstudierna har varit avsedda för muntlig och skriftlig kommunikation i huvudsak med andra vuxna inom det egna yrkesområdet. I dagsläget verkar det inte ordnas någon språkbetonad fortbildning där fokus ligger på barnkultur och ordförråd relaterad till barnens intressevärld i det andra inhemska språket. Detta behöver åtgärdas och personalens faktiska intresse för att delta i en sådan fortbildning kartläggas.

I enkätsvaren ges också andra goda förslag för att råda bot på de upplevda bristande språkkunskaperna. Det föreslås exempelvis att personalen bekantar sig med det andra inhemska språket tillsammans med barnen, använder lämpliga material såsom sånger, rörelselekar, barnlitteratur och så vidare. I ett tvåspråkigt land som Finland finns det goda förutsättningar att få tag i sådant material. En del respondenter efterlyste åldersanpassat läromaterial på två språk som kan användas för att inkludera det andra inhemska språket i verksamheten. Andra respondenter däremot påpekade att det redan finns digitala resurser för det andra inhemska språket.

Fortbildning för hela arbetsgemenskapen

I utredningen framkommer att helhetskapande småbarnspedagogik där det andra inhemska språket är en del av den pedagogiska verksamheten förutsätter en språkmedveten verksamhetskultur. Det innebär att hela personalen känner till och kan tillämpa språkmedvetna arbetssätt. Även om alla i personalen inte använder (det andra inhemska) språket på samma sätt eller i samma utsträckning, påverkar alla hur verksamhetskulturen formas gällande språkmedvetenhet. Därför är det viktigt att arbetsgemenskapen har en gemensam förståelse för vikten av det andra inhemska språket och hur man som gemenskap kan stödja det. Särskilt de svar som påpekade att det finns attityd- och motivationsproblem bland personalen gentemot det andra inhemska språket i verksamheten visar på att en gemensam förståelse inte finns i alla enheter. Det var därför inte överraskande att det i utredningen framkommer önskemål om att hela personalen bör delta i diskussioner kring hur den språkmedvetna verksamhetskulturen tillämpas i praktiken. Önskemålen bekräftar även tidigare forskningsresultat om vikten av att inkludera hela arbetsgemenskapen i fortbildningen (Bergroth m.fl., 2024; Bergroth & Hansell, 2020). Som stöd för dessa kollegiala samtal kan olika stödmaterial användas, exempelvis SpråkPeda-verktyget (Harju-Luukkainen m.fl., 2020) eller Utbildningsstyrelsens modell för en språkstödande handlingsplan (Utbildningsstyrelsen, 2018).

I enkätsvaren bland både personalen och ledarna betonas vikten av fortbildning. Svaren tyder på att det ännu finns mer att önska när det gäller fortbildning i språkmedvetenhet för arbetsgemenskapen. Tillsammans med tydliga riktlinjer i de lokala styrdokumenterna skulle fortbildning kring språkmedvetenhet för hela personalen främja en sådan språkmedveten verksamhetsmiljö som också är en förutsättning för att introducera det andra inhemska språket i verksamheten. I personalens svar efterlystes fortbildning för att bättre kunna arbeta för det andra inhemska språket. Enligt respondenterna är det meningsfullt om hela kollegiet eller åtminstone flera kollegor från samma enhet tillsammans deltar i fortbildning för att åstadkomma en mer omfattande och långsiktig förändring. Genom kollegialt deltagande kan man stödja varandra i lärprocessen, reflektera kring frågor om den egna verksamhetskulturen och arbetssätten och hur de kan utvecklas samt stödja varandra i tillämpningen av språkmedvetna arbetssätt. Eftersom alla i personalen påverkar verksamhetskulturen är det också bra om alla yrkesgrupper har möjlighet att delta i fortbildningar tillsammans (Bergroth m.fl., 2024; Bergroth & Hansell, 2020).

Den nationella och lokala styrningen

I utredningen ställdes både direkta och indirekta frågor om den nationella och lokala styrningen för att kartlägga hurdan roll styrningen har eller borde ha i att bättre kunna tillgodose det andra inhemska språket inom småbarnspedagogiken. På en generell nivå kan konstateras att den terminologi och de begrepp som relaterar till språk i författningar och grunderna för planen för småbarnspedagogik inte är entydiga. Bland svaren kan en viss begreppsförvirring skönjas både bland personalen och ledarna. I svaren finns relativt stora skillnader i vad som uppfattas som exempelvis språkmedveten småbarnspedagogik, småbarnspedagogik på två språk, språkberikad småbarnspedagogik eller språkbad. Det finns också oklarheter i vad som är obligatoriskt i all småbarnspedagogisk verksamhet och vad kommunen kan välja att (inte) ordna i fråga om det andra inhemska språket.

I utredningen förekommer varierande åsikter om de olika styrdokumentens roll. Personalen poängterar främst vikten av de lokala styrdokumenterna, medan ledarna anser att både de lokala och nationella planerna för småbarnspedagogik är viktiga. Det lokala arbetet kan omfatta förutom den lokala planen även språkstrategier och andra satsningar på språkmedveten verksamhetskultur. Personalen uttryckte ett behov av mer stöd av föreståndaren och mer kommunal styrning för

att ta in det andra inhemska språket i verksamheten. I de – ofta tvåspråkiga – kommuner där det finns en uttalad språkstrategi där båda inhemska språken nämns är den lokala styrningen i regel välstrukturerad. Utredningen tyder på att det är värdefullt att explicit synliggöra det andra inhemska språket i olika styrdokument för att främja den tidiga introduktionen av det som vi här kallar lekfullt på svenska/finska eller mindre eller mer omfattande småbarnspedagogik på två språk.

Den lokala styrningen och språkprogrammet i kommunen har som mål att främja kontinuiteten i språkvalen genom hela lärstigen. Svaren i utredningen visar dock att bristen på kommunikation mellan de olika utbildningsstadierna påverkar hur språkmedvetet arbete förverkligas gällande det andra inhemska språket. Exempelvis kan det andra inhemska språket i vissa fall introduceras inom småbarnspedagogiken och undervisas i nybörjarundervisningen men inte i förskoleundervisningen, vilket utgör ett avbrott i kontinuiteten. Finska som det andra inhemska språket erbjuds i regel redan som A1-språk, medan samma inte gäller för svenskan som i regel är ett B1-språk, och därför kan kommunikationen mellan småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen brista i fråga om det andra inhemska språket. Samarbetet mellan de olika utbildningsstadierna behöver ses över för att trygga kontinuitet i språkpedagogik över utbildningsstadierna.

Språkmedvetet ledarskap

I utredningen kom det fram att det särskilt hos personalen inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken fanns en vanligt förekommande uppfattning att ledarskapet på det egna daghemmet inte är språkmedvetet och att språkmedveten småbarnspedagogik inte stöds i den egna arbetskommunen. Ledarna på både kommun- och daghemsnivå spelar en avgörande roll för det språkmedvetna arbetet både i de enskilda verksamhetsställena och i ett vidare nätverk av olika aktörer inom kommunen. Skapandet av en språkmedveten verksamhetskultur som inkluderar även det andra inhemska språket i den småbarnspedagogiska verksamheten kräver stöd från ledningen, vars inverkan på verksamhetskulturen vid enheten eller i kommunen är betydande. Ledarna har ett ansvar att arbeta i enlighet med de riktlinjer som fastställs i de nationella styrdokumenterna och kan alltså inte förbise dessa riktlinjer även om de personligen skulle ha en annan syn eller uppfattning. Exempelvis färgades en del av ledarnas svar av negativa attityder gentemot det svenska språket. Dessa ledare ifrågasatte behovet av svenska i Finland eller i den egna arbetskommunen samt antog att personalen inte är motiverad att inkludera svenskan i verksamheten. Inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken uttryckte däremot en del av ledarna oro för finskans starka närvaro i det omgivande samhället. De upplevde att det finns ett behov av att skydda det svenska språket, vilket resulterade i ett avståndstagande förhållningssätt till möjligheterna att ge erfarenheter av det finska språket till alla barn. I sådana fall får inte personalen det stöd de behöver för att förverkliga riktlinjerna i styrdokumenterna genom att ta in det andra inhemska språket i verksamheten.

Språkmedvetet ledarskap innebär bland annat att man aktivt arbetar för att främja mångsidiga språkval. Inom småbarnspedagogiken kan detta innebära att man erbjuder barnen och vårdnadshavarna möjligheter att bekanta sig med olika språk redan innan språkvalen blir aktuella under förskoleundervisningen eller i årskurs 1 i den grundläggande utbildningen. På detta sätt kan barnen och vårdnadshavarna fatta övervägda beslut gällande språkval. För att kunna göra detta behöver ledarna och personalen inom småbarnspedagogiken ha kännedom om de språk som erbjuds i kommunens skolor och även hålla i åtanke att barnen kommer att inleda sina studier i det andra inhemska språket senast i årskurs 6. Det andra inhemska språket blir en del av alla barns lärostig, även om det inom kommunen inte erbjuds andra A1-språk än engelska, och även om barnen inte hör svenska i sin omedelbara närmiljö under åren i småbarnspedagogik.

Språkbad i de inhemska språken

Språkbad i de inhemska språken har kartlagts ett flertal gånger, senast år 2017 (Sjöberg m.fl., 2018). Bedömningen i rapporten som utarbetats av Sjöberg med flera (2018) att språkbad kommer att utvidgas till att omfatta nya, även enspråkigt finska kommuner, verkar inte ha förverkligats. Stöd för utvidgning av språkbad och utbudet av språkbad i de inhemska språken bör därför erbjudas aktivt även i fortsättningen. Utgående från svaren på enkäten finns det behov av fortbildning som baseras på aktuell forskning gällande anordnandet av språkbad inom småbarnspedagogik, vilket förutsätter mer omfattande forskning än vad som bedrivs idag. I svaren efterfrågades även undervisningsmaterial lämpat för språkbad. Det skulle vara viktigt att detta undervisningsmaterial skulle vara mer helhetsbetonat och utveckla barnets språkfärdigheter i större utsträckning än undervisningsmaterial som lämpar sig för lekfullt på svenska/finska som beskrivs ovan.

Av svaren framgår även utvecklingsbehov när det gäller utbildningen för språkbadslärare. I grundutbildningen för språkbadslärare inom småbarnspedagogik bör språkbadsspråket samt kurser och studiehelheter som behandlar undervisningsmetoder inom språkbad inkluderas i högre grad. Dessa studier bör i mån av möjlighet i större utsträckning erbjudas även som distansundervisning och som en del av undervisningsutbudet inom öppna universitetet. Detta skulle möjliggöra deltagande i utbildningen för studerande vid flera universitet samt även för andra intresserade.

När det gäller samarbetsformer för språkbadsspråket och lärokursen i modersmålsinriktad svenska kunde de utvecklas så att man redan inom småbarnspedagogiken beaktar de särskilda språkliga behoven hos båda grupperna av barn och tillsammans skapar långsiktig kontinuitet under lärtiden för att utveckla språkbadssvenskan och den modersmålsinriktade svenskan. Även gemensamma goda tillvägagångssätt inom språkbadspedagogik, modersmålsinriktad svenska och undervisningen i svenska som andraspråk för elever med invandrarbakgrund kunde stödjas mer systematiskt i form av samarbete mellan olika aktörer.

Åtgärdsförslag

Utredningen visar att det finns ett behov av att stärka och synliggöra det andra inhemska språket inom småbarnspedagogiken och ta fram åtgärdsförslag för fortsatt utvecklingsarbete såväl på nationell som på lokal nivå. För att systematiskt stödja det andra inhemska språket redan i småbarnspedagogiken och på så sätt säkerställa varje barns rätt till det andra inhemska språket oberoende av bostadsort och språkbakgrund föreslås följande åtgärder:

1. Att explicit nämna det andra inhemska språket och beskriva innehåll för det andra inhemska språket i nationella och lokala styrdokument (exempelvis i samband med lärområdet *Jag och vår gemenskap*).
2. Att förtydliga språkrelaterade begrepp i styrdokument och att införa begreppet *lekfullt på det andra inhemska språket i dem*.
3. Att öka språkrelaterad forskning inom småbarnspedagogik och förskoleundervisning utgående från de frågeställningar som aktualiserats i denna utredning.
4. Att samla och sprida modeller för språkstrategier på kommunal nivå och utveckla en nationell modell för språkstrategi som beaktar de inhemska språken.
5. Att utvidga språkstigen på lokal nivå att omfatta även småbarnspedagogik och förskoleundervisning och stärka kontinuiteten när det gäller det andra inhemska språket i samarbete med de övriga utbildningsstadierna.
6. Att möjliggöra kompetensutveckling i språkmedvetet ledarskap på både enhets- och kommunnivå.
7. Att erbjuda fortbildning i yrkesspecifika språkkunskaper i det andra inhemska språket och i språkpedagogiska arbetssätt, gemensamt för båda språkgrupperna i den mån det är möjligt.
8. Att skapa en lättillgänglig nätbaserad studiemodul för grunderna i språkbadspedagogik och att öka fortbildning som baserar sig på aktuell småbarnspedagogisk forskning för personal inom språkbad. Att uppdatera och utveckla pedagogiskt stödmaterial för språkbad i de inhemska språken.
9. Att kartlägga och ge utvecklingsförslag i vilka *typer av kurser, hur och när språkmedvetenhet och lekfullt på det andra inhemska språket* kan inkluderas i grundutbildningen för lärare, ledare och andra yrkesverksamma inom småbarnspedagogik och förskoleundervisning.
10. Att samla och sprida existerande goda praktiker samt att utveckla nya modeller och pedagogiskt stödmaterial *med tillhörande fortbildning för att erbjuda lekfullt på det andra inhemska språket* till alla barn inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen.

KÄLLOR

Bergroth, M. (2015). *Kotimaisten kielten kielikylpy*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 202. Vaasa. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-617-3>

Bergroth, M. & Alisaari, J. (2023). Barnets eget modersmål i pedagogernas beskrivningar av goda praktiker för att utveckla språk i finländsk småbarnspedagogik. *Nordand – Nordens språk som andraspråk* 18(1). <https://doi.org/10.18261/nordand.18.1.4>

Bergroth, M. & Hansell, K. (2020). Language-aware operational culture – Developing in-service training for Early childhood education and care. *Apples*. <https://apples.journal.fi/article/view/98004>

Bergroth, M., Harju-Autti, R. & Alisaari, J. (2024). Self-assessment of ECEC practices in meeting language diversity in Finland. Special issue: Nordic perspectives on linguistic diversity and multilingualism in early childhood education. *Journal of Early Childhood Education Research (JECER)*, 13(1), 42-67. <https://doi.org/10.58955/jecer.13003>. Guest Editors: G.T. Alstad, M. Bergroth & K. Hansell.

Bergroth, M. & Palviainen, Å. (2017). Bilingual children as policy agents: Language policy and education policy in minority language medium Early childhood education and care. *Multilingua*, 36(4), 375–399. <https://doi.org/10.1515/multi-2016-0026>

Bergroth, M. & Palviainen, Å. (2016). Språkpolicy vid svenskspråkiga daghem i Finland: Tvåspråkiga barns handlingar och agens. *Folkmålstudier*, 54, 9–35.

Björklund, S., Hansell, K. & Tötterman-Engström, T. (2018). "Absolut ingen rädsla utan nyfikenhet" Tidigareläggning av finska – Case Nykarleby. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 9(4). Tillgänglig: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-kesakuu-2018/absolut-ingen-radsla-utan-nyfikenhet-tidigarelaggning-av-finska-case-nykarleby>

Bruce, B., Sventelius, E., Ivarsson, U. & Svensson, A-K. (2016). *Språklig sårbarhet i förskola och skola*. Studentlitteratur. Finlands grundlag (731/1999). Finlex. <https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1999/19990731>

Forskningsetiska delegationens riktlinjer. (2023). https://tenk.fi/sites/default/files/2023-04/Forskningsetiska_delegationens_GVP-anvisning_2023.pdf

Hansell, K. & Björklund, S. (2022). Developing bilingual pedagogy in early childhood education and care: Analysis of teacher interaction. *Journal of Early Childhood Education Research*, 11(1), 179–203. <https://journal.fi/jecer/article/view/114013/67209>

Hansell, K., & Björklund, S. (2021). Koulutusasteiden väliset siirtymät kaksikielisessä opetuksessa. I T. Kangasvieri, L. Lempel, A. Palojärvi & J. Moate (Red.), *Innovatiivisen kielikasvatuksen kartta & kompassi: Askeleita kehittämistyöhön* (s. 34–35). Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8644-5>

Hansell, K., Palojärvi, A., Björklund, S. & Pärkkä, M. (2020). Kielirikasteinen varhaiskasvatus ja toinen kotimainen kieli avaimina kielitietoisuuteen ja monikielisyyteen. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 11(3). Tillgänglig: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-toukokuu-2020/kielirikasteinen-varhaiskasvatus-ja-toinen-kotimainen-kieli-avaimina-kielitietoisuuteen-ja-monikielisyyteen>

Hansell, K., Still, J., Forsberg, J., Jacobson, J., Kallio, T., Purtola, S., Ruokojä, R., Skog, H. & Bäck, S. (2022). *Språkduschandem inom småbarnspedagogiken - Guide för lärarna. Kielisuihkutandem varhaiskasvatuksessa – Opettajan opas*. Åbo Akademi. Tillgänglig: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-12-4116-1>

Harju-Luukkainen, H., Gyekye, M., Thurin, N., Kekki N. & Tyrer, M. (2020). Att utveckla språkmedveten pedagogik i småbarnspedagogiken. Språkpeda-verktyget. https://www.utu.fi/sites/default/files/media/Språkpeda_verktyget.pdf

Heittola, S. E. & Henricson, S. (2022). Äidinkielenomaisen ruotsin oppimäärän kartoitustutkimus. I H. Katajamäki, M. Enell-Nilsson, H. Kauppinen-Räsänen, & H. Limatius (Red.), *Responsible Communication* (s. 11–26). (VAKKI Publications; Nr. 14). Vakki. <https://vakki.net/index.php/2022/12/15/responsible-communication/>

Henricson, S., Björklund, S., Heittola, S., Hilden, R. & Lehti-Eklund, H. (2024). *Modersmålsinriktad svenska i den finskspråkiga grundläggande utbildningen. En outnyttjad möjlighet att främja tvåspråkighet*. Utbildningsstyrelsens rapporter och utredningar 2023:8. Utbildningsstyrelsen.

Herberts, K. (2023). *Som om rulltrappan stannat. Mindre motstånd, mindre support, men mera likgiltighet och nonchalans*. Tankesmedjan Agenda.

Härmälä, M. & Marjanen, J. (2023a). *B1-ruotsin oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2022*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI). Julkaisut 10:2023. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

Härmälä, M. & Marjanen, J. (2023b). *A-ruotsin oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2022*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI). Julkaisut 24:2023. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

- Juurakko-Paavola, T. & Åberg, A.-M. (2018). Ruotsin kielen osaamisvaatimuksista vapauttaminen korkeakouluissa. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 9(1). Tillgänglig: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2018/ruotsin-kielen-osaamisvaatimuksista-vapauttaminen-korkeakouluissa>
- Kirsch, C., Aleksić, G., Mortini, S. & Andersen, K. (2020). Developing multilingual practices in early childhood education through professional development in Luxembourg. *International multilingual research journal* 14(4), 319–337. DOI:10.1080/19313152.2020.1730023
- Kirsch, C. & Seele, C. (2020). Early language education in Luxembourg. I M. Schwarz (Red.), *Handbook of Early Language Education* (s. 789–812). Springer International Handbooks of Education. Springer Nature Switzerland, DOI:10.1007/978-3-030-47073-9_
- Lag om småbarnspedagogik. (2018/540). Finlex. <https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2018/20180540>
- Lindell, M. (2021). *Språkbarometern 2020*. Justitieministeriet. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162838>
- Löf, Å., Koskinen, H., Pörn, M., Hansell, K., Korhonen, A. & Engberg, C. (2016). *Klasstandem – En resa över språkgränsen. Luokkatandem – Matka yli kielirajan*. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier, Vasa. Tillgänglig: <https://web.abo.fi/e-mag/klasstandem/pdf.pdf>
- Mikander, A., Vesalainen, M. (2023). Hankkeista kansalliseen kielistrategiaan? – Ratkaisuja kieltenopiskelun monipuolistamiseksi. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 14(5). Tillgänglig: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2023/hankkeista-kansalliseen-kielistrategiaan-ratkaisuja-kieltenopiskelun-monipuolistamiseksi>
- Mård-Miettinen, K., Hansell, K., & Kvist, M. (2023). Kaksikielinen varhaiskasvatus toisen kielen oppimisen ympäristönä. *AfinLA-teema*, 16, 141–162. <https://doi.org/10.30660/afinla.126171>
- Nationalspråksstrategin. (2021). Statsrådets publikationer, 2021:87. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163650/VN_2021_87.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Nordblad, A. (2023). Språkduschstandem som språköverskridande arbetssätt i småbarnspedagogiken: Pedagogers och barns upplevelser. [Opulerad avhandling pro gradu, Åbo Akademi]. Tillgänglig: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023062658196>
- Nummela, Y. & Westerholm, A. (2020). *”Det är bra att börja i tid” – undervisningen i finska i de svenskspråkiga skolorna*. Utbildningsstyrelsens rapporter och utredningar 2020:5. Utbildningsstyrelsen.
- Oker-Blom, G. (2021). *Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder*. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2021:9. Undervisnings- och kulturministeriet. Helsingfors.
- Owal Group Oy. (2022). Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen nykytilan arviointi. https://owalgroup.com/wp-content/uploads/2022/03/S2-opetuksen_arviointi_170322.pdf
- Palojärvi, A., Mård-Miettinen, K., Koivula, M., & Rutanen, N. (2021). Eksperttiopettajan käyttöteoria monikielisten lasten kielellisessä huomioimisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa. *Journal of Early Childhood Education Research* 10(3), 121–146. <https://jecer.org/fi/wp-content/uploads/2021/09/Palojarvi-MardMiettinen-Koivula-Rutanen-Issue10-3.pdf>
- Palojärvi, A., Palviainen, Å. & Mård-Miettinen, K. (Toim.) (2016). *På finska och svenska. Tvåspråkig pedagogik i daghem och förskola*. Jyväskylän yliopisto. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6625-6>
- Palviainen, Å., & Mård-Miettinen, K. (2015). Creating a bilingual pre-school classroom: the multilayered discourses of a bilingual teacher, *Language and Education* 29(5), 381–399. DOI: 10.1080/09500782.2015.1009092
- Peltoniemi, A. & Hansell, K. (2021). *A1-finska i den svenskspråkiga grundläggande utbildningen i årskurserna 1–2. Elevernas, lärarnas och vårdnadshavarnas perspektiv*. Utbildningsstyrelsens rapporter och utredningar 2021:14. Utbildningsstyrelsen.
- Peltoniemi, A., Skinnari, K., Mård-Miettinen, K. & Sjöberg, S. (2018). *Monella kielellä Suomen kunnissa 2017. Selvitys muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen tilanteesta*. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Pyykkö, R. (2017). *Monikielisyys vahvuudeksi. Selvitys Suomen kielivarojen tilasta ja tasosta*. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2017:51. Undervisnings- och kulturministeriet.
- Pörn, M., Forsman, L., Hansell, K., Lassus, A., Löf, Å.-J., Maunu, N., & Östman, T. (2021). *Mofi-stigen: En handbok för mofi-lärare i 1–9*. Åbo Akademi University. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-12-4103-1>
- Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 6.6.2019. Ett inkluderande och kunnigt Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle. <https://valtioneuvosto.fi/sv/marin/regeringsprogrammet>
- Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023. Ett starkt och engagerat Finland. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165043>

Sjöberg, S., Mård-Miettinen, K., Peltoniemi, A. & Skinnari, K. (2018). Språkbud i Finlands kommuner 2017. *Utredning om språkbud i de inhemska språken i småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning*. Jyväskylä universitet.

Skinnari, K., & Halvari, A. (2018). Varhennettua kieltenopetusta vai kaksikielistä toimintaa? : varhaisen kieltenopetuksen puurot ja vellit. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 9(4). Tillgänglig: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-kesakuu-2018/varhennettua-kieltenopetusta-vai-kaksikielista-toimintaa-varhaisen-kieltenopetuksen-puurot-ja-vellit>

Skinnari, K. & Sjöberg, S. (2018). *Varhaista kieltenopetusta kaikille. Selvitys varhaisen ja vapaaehtoisen kieltenopetuksen tilasta sekä toteuttamisen edellytyksistä kunnissa*. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopisto.

Sopanen, P. (2022). *Språköverskridande policy och verksamhet på ett samlokaliserat daghem*. Doktorsavhandling. Jyväskylä universitet.

Språklag. (2003/423). Finlex. <https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2003/20030423>

Undervisnings- och kulturministeriet. (2017). *Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevan työryhmän tueksi*. Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppsmemorior och utredningar 2014:12. Undervisnings- och kulturministeriet.

Undervisnings- och kulturministeriet. (2022). *Program för utveckling av det andra inhemska språket (2021–2023)*. Undervisnings- och kulturministeriet. https://valtioneuvosto.fi/documents/1410845/4240776/Program+f%C3%B6r+utveckling+av+det+andra+inhemska+spr%C3%A5ket_SV_minry_FINAL.pdf/d093ee4f-9c0d-7247-fb31-d238f5094cf9/Program+f%C3%B6r+utveckling+av+det+andra+inhemska+spr%C3%A5ket_SV_minry_FINAL.pdf?t=1655886024018

Undervisnings- och kulturministeriet. (2022). *Kulturarvet som en resurs för en hållbar framtid och ett gott liv. Förslag till kulturarvsstrategi 2022-2030*. Undervisnings- och kulturministeriet. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164110/OKM_2022_20.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Utbildningsstyrelsen. (2022). *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2022*. Föreskrifter och anvisningar 2022:2b. Utbildningsstyrelsen.

Utbildningsstyrelsen. (2016). *Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014*. Föreskrifter och anvisningar 2016:1. Utbildningsstyrelsen.

Utbildningsstyrelsen. (2014). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014*. Föreskrifter och anvisningar 2014:96. Utbildningsstyrelsen.

Utbildningsstyrelsen. (2023). *B1-kielen opetusuunnitelman perusteiden päivitys 2023–2024*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/b1-kielen-opetusuunnitelman-perusteiden-paivitys-2023-2024>

Utbildningsstyrelsen (2018). Modell för språkstödande handlingsplan. <https://www.oph.fi/sv/utveckling/lyft-spraken-en-sprakmedveten-smabarnspedagogik#anchor-modell-for-sprakstodjande-handlingsplan>

Vaarala, H., Riuttanen, S., Kyckling, E. & Karppinen, S. (Red.). (2021). *Kielivaranto. Nyt! Monikielisyys vahvuudeksi -selvityksen (2017) seuranta*. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8495-3>

Vipunen. (2023). Esi- ja perusopetuksen ainevalinnat lukuvuonna 2022–2023. <https://vipunen.fi/fi-fi/perus/Sivut/Kieli--ja-muut-ainevalinnat.aspx>

Åkerlund, C., Marjanen, J. & Peltola, E. (2022). *A-finska kunskapsutveckling från åk 6 till åk 9*. Nationella centret för utbildningsutvärdering, Publikationer 24:2022. Nationella centret för utbildningsutvärdering.

Online
ISBN 978-952-13-6941-4
ISSN 1798-8926